

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

KAZIMIERAS KARPICKIS
CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJA
KODAS 62401S111

**OFERTA IR AKCEPTAS KAIP ŠALIŲ VALIOS SUDARYTI SUTARTĮ IŠRAIŠKA –
TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Asta Dambrauskaitė

Vilnius, 2010

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. OFERTA IR AKCEPTAS, SANDORIAI – VIDINĖS ASMENS VALIOS IŠRAIŠKA.	7
1.1. Oferta ir akceptas – asmens valios sudaryti sutartį išraiška	7
1.2. Sandorių samprata. Vienašaliai sandoriai.....	11
1.2.1. Sandorių samprata.....	11
1.2.2. Vienašaliai sandoriai.....	16
2. OFERTA	22
2.1. Ofertos samprata.....	22
2.1.1. OFERTOS SAMPRATA TARPTAUTINIULOSE TEISĖS ŠALTINIULOSE.....	22
2.1.1.1. Ofertos samprata pagal UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus	22
2.1.1.2. Ofertos samprata pagal 1980 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių	26
2.1.2. Ofertos samprata pagal Lietuvos Respublikos CK.....	28
2.1.3. Ofertos samprata bendrosios teisės (<i>Common Law</i>) sistemos šalyse.....	31
2.1.4. Oferta ir pasiūlymas derėtis. Viešoji oferta	34
2.1.4.1. Oferta ir pasiūlymas derėtis.....	34
2.1.4.2. Viešoji oferta.....	36
2.2. OFERTOS GALIOJIMAS, PANAIKINIMAS, ATŠAUKIMAS IR PABAIGA ..	39
2.2.1. Ofertos galiojimas ir jos panaikinimas	40
2.2.2. Ofertos atšaukimas	44
2.2.3. Ofertos pabaiga	52
3. AKCEPTAS.....	53
3.1. AKCEPTO SAMPRATA	53
3.2. PRIEŠPRIEŠINĖ OFERTA	57
3.3. AKCEPTO FORMOS	62
3.3.1. Žodinė ir rašytinė akcepto formos.....	63

3.3.2. Tylėjimas kaip akcepto forma	63
3.3.3. Konkludentiniai veiksmai kaip akcepto forma	66
3.4. AKCEPTO ĮSIGALIOJIMAS, ATŠAUKIMAS IR PABAIGA.....	67
3.4.1. Akcepto įsigaliojimas	67
3.4.2. Ofertos akceptavimo laikas ir pavėluotas akceptas	71
3.4.2.1. Ofertos akceptavimo laikas	71
3.4.2.2. Pavėluotas akceptas	73
3.4.3. Akcepto atšaukimas	75
IŠVADOS	77
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	80
LITERATŪROS SĄRAŠAS	81
SANTRAUKA	85
SUMMARY	86

IVADAS

Šiuolaikinėje teisinėje praktikoje egzistuoja ganėtinai platus sutarties sudarymo būdų ratas. Tačiau nekvestionuojama, jog labiausiai paplitusiu iš jų yra pripažįstamas 19 amžiuje išplėtotas sutarties sudarymo būdas pasinaudojant oferta ir akceptu. Pastarieji teisiniai instrumentai, t. y. oferta ir akceptas, yra plačiai naudojami tiek fizinių asmenų, sudarančių sutartis buitiniams reikmėms, tiek įtakingų tarptautinių kompanijų, sudarančių didelės vertės sutartis verslo plėtrai. Ofertos ir akcepto svarbą ir pripažinimą neabejotinai patvirtina šių asmens valios išraiškos aktų įtvirtinimas 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių¹, 1994 m. UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principuose² bei 2008 m. Bendrų pagrindų sistemos projekte (angl. *Draft of Common Frame of Reference*)³.

Tačiau nepaisant ofertos ir akcepto svarbos iki šiol civilinės teisės moksle nėra susiformavęs *vieningas požiūris* dėl šių asmens valios išraiškos aktų teisinės prigimties. Teisės doktrinoje vyrauja dvi skirtingos pozicijos, kurių pagrindu (i) oferta ir akceptas yra traktuojami kaip vienašaliai sandoriai⁴, ir (ii) oferta ir akceptas yra laikomi savarankiškais teisiškai reikšmingais asmens valios išraiškos aktais, nesančiais sandoriais⁵.

Vieningos pozicijos dėl ofertos ir akcepto teisinės prigimties nebuvimas sąlygoja įvairaus pobūdžio probleminių klausimų kilimą, įskaitant, bet neapsiribojant: Ar ofertos ir akcepto atžvilgiu gali būti taikomos CK bendrosios dalies nuostatos, skirtos sandorių reglamentavimui? Ar oferta ir akceptas gali būti pripažinti negaliojančiais remiantis sandorių negaliojimo pagrindais? Kokiai tarpusavio santykių rūšiai yra priskiriami ofertos ir akcepto pagrindu tarp oferento ir akceptanto atsirandantys ryšiai? Ar oferta ir akceptas jų šalims sukuria koresponduojančias teises ir pareigas? Ar ofertos ir akcepto pagrindu kylančios teisės ir pareigos gali būti perleidžiamos tretiesiems asmenims?

¹ Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr.102-2283.

² UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-12-19] <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

³ Draft Common Frame of Reference [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-19] <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

⁴ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 120.; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 212.; Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Том 1. С. 450.; Савельева М. Ю. Гражданско-правовая конструкция договора: вопросы теории и практики // Российский судья. 2007. № 11, С. 24.

⁵ Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 202.; Егоров Ю. П. Видовая Дифференциация Сделок // ВЕСТНИК. 2004, № 9. С. 22.; Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве. Москва: Госюриздат, 1958. С. 60.

Mokslinė problema: vieningo požiūrio į ofertos ir akcepto teisinę prigimtį teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nebuvimas. Ši problema sąlygoja neaiškumą dėl ofertos ir akcepto priskyrimo konkrečiai juridinių faktų rūšiai bei kartu dėl teisės normų šių asmens valios išraiškos aktų atžvilgiu taikymo, pavyzdžiui, galimybės pripažinti ofertą ir akceptą negaliojančiais remiantis sandorių negaliojimo pagrindais.

Temos aktualumas ir naujumas yra grindžiami tuo, jog iki šiol Lietuvos Respublikoje išleistoje teisinėje literatūroje nebuvo atliekama gilesnių mokslinių tyrimų, kurių objektas būtų ofertos ir akcepto teisinė prigimtis. Esamuose leidiniuose⁶ ar teismų praktikoje⁷ tėra apsiribojama šių asmens valios išraiškos aktų samprata, jiems keliamų reikalavimų ir jų veikimo specifikos nagrinėjimu ir nurodymais, jog oferta ir akceptas yra laikytini vienašaliais sandoriais plačiau nepagrindžiant tokios pozicijos.

Tyrimo objektas: oferta ir akceptas, kaip asmens valios sudaryti sutartį išraiška.

Tyrimo dalykas: Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių įstatymai, reglamentuojantys ofertą ir akceptą, šių įstatymų taikymo praktika ir jų aiškinimas, mokslinė literatūra. Siekiant atskleisti Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse⁸ (toliau – „CK“) įtvirtintų nuostatų, reglamentuojančių ofertą ir akceptą, turinį darbe nebus apsiribojama vien tik šiame kodekse įtvirtintu teisiniu reglamentavimu bei Lietuvos teismų praktikos analize. Papildomai bus analizuojami tarptautinės privatinės teisės unifikuoti dokumentai: Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių ir UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principai, bei kontinentinės ir anglosaksų (Didžiosios Britanijos ir JAV) teisinės sistemos valstybių teisinis reguliavimas ir teismų praktika.

Darbo tikslas – ištirti ofertą ir akceptą, kaip vienašalius asmens valios išraiškos aktus, ir tyrimo rezultatų pagrindu nustatyti ofertos ir akcepto teisinę prigimtį.

Darbo uždaviniai:

1. atsižvelgiant į tai, jog teisės doktrinoje daugeliu atveju oferta ir akceptas yra įvardijami kaip vienašaliai sandoriai, atskleisti sandorių, kaip asmens valios išraiškos aktų, sampratą bei vienašalių sandorių rūšies savybes ir ypatumus;

2. darbe atlikto tyrimo pagrindu išskirti ofertos ir akcepto savybes, kurių pagrindu oferta ir akceptas galėtų būti priskiriami sandoriams arba priešingai, priskiriami prie kitos juridinių faktų rūšies arba išskiriami į atskirą (*sui generis*) juridinių faktų rūšį;

⁶ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 119 – 124.; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 212.; Vainauskas A. Ofertos sąvoka // Justitia. 1996, Nr. 4 (4), P. 10 - 12.; Vainauskas A. Ofertos panaikinimas // Justitia. 1996, Nr. 6 (6), P. 20 - 21.

⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 5 d. civ. b. V. G. v. R. G., M. G., Nr. 3K-3-168/2009, kat.: 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.

⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-226.

3. suformuoti ofertos ir akcepto, kaip asmens valios išraiškos aktų, sampratą;
4. nustatyti ofertos ir akcepto, kaip asmens valios išraiškos, tikslą bei oferta ir akceptu siekiamus sukurti teisinius padarinius.

Darbe iškelta hipotezė: oferta ir akceptas nėra vienašaliai sandoriai.

Darbo reikšmė:

- ***teorinė:*** civilinės teisės moksle vyraujant nevienodam požiūriui į ofertos ir akcepto prigimtį, o Lietuvos Respublikos teisės moksle trūkstant darbų šiuo klausimu, darbas yra naudingas ofertos ir akcepto suvokimui bei siekiant nustatyti ofertos ir akcepto teisinę prigimtį ir priskirti šiuo asmens valios išraiškos aktus konkrečiai juridinių faktų rūšiai;
- ***praktinė:*** darbe yra pateikiama teismų praktikos analizė, aptariamas praktinis ofertą ir akceptą reguliuojančių nuostatų taikymas, bandoma pateikti kylančių probleminių klausimų, susijusių su ofertos ir akcepto priskyrimu konkrečiai juridinių faktų rūšiai, sprendimus. Šiuo pagrindu darbas yra naudingas praktiniam šių asmens valios išraiškos aktų taikymui.

Tyrimo metodai:

1. *Apibendrinimo metodas.* Šiame darbe yra apibendrinama naudota teisinė literatūra, gauti empirinio tyrimo duomenys, o darbo pabaigoje daromos išvados;

2. *Lyginimo metodas.* Šiuo metodu darbe yra lyginami įvairių užsienio valstybių ofertą ir akceptą reglamentuojantys teisės aktai, teismų praktika bei teisės doktrinoje vyraujančios pozicijos į šių asmens valios išraiškos aktų teisinę prigimtį;

3. *Dokumentų analizės metodas.* Darbe šis metodas apima teisės aktų, teisinės literatūros ir teismų sprendimų analizę;

4. *Sisteminės analizės metodas.* Šio metodo pagalba oferta ir akceptas yra nagrinėjami kaip civilinės teisės sistemos dalis, atskleidžiant jos santykį su kitais sistemos elementais bei nustatant ofertos ir akcepto vietą teisės sistemoje.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

CK – civilinis kodeksas;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas;

LApT – Lietuvos apeliacinis teismas;

CBS – Civilinių bylų skyrius;

civ. b. – civilinė byla;

kat. – kategorija.

1. OFERTA IR AKCEPTAS, SANDORIAI – VIDINĖS ASMENS VALIOS IŠRAIŠKA

1.1. Oferta ir akceptas – asmens valios sudaryti sutartį išraiška

Kiekvieno asmens dalyvavimas teisiniuose santykiuose yra nulemtas skirtingų aplinkybių, iš kurių svarbiausiomis yra pripažįstami asmens materialiniai ir dvasiniai poreikiai⁹. Santykių dalyviams pastarieji poreikiai daro ištis didelę psichologinę įtaką – įsisąmoninę tam tikrą materialinį ar dvasinį poreikį ir pripažinę jo trūkumą asmenys pasąmoningai ima formuoti norą kurį nors iš trūkstamų poreikių realizuoti, pasiekti jį.

Tokio pobūdžio asmens nustatytas determinuotas ir motyvuotas noras pasiekti nustatyto tikslo¹⁰ yra suprantamas kaip asmens *valia*. Būdamą glaudžiai susijusi su poreikiais, kurių trūkumą junta asmenys, valia asmenyje atlieka stimuliavimo, reguliavimo ir sulaikymo funkcijas¹¹, t. y. ji tiesiogiai įtakoja asmens elgesį ir elgesio pasireiškimo formą, pavyzdžiui, įtakojamas savo valios klausytis gyvai atliekamos simfoninės muzikos ir grožėtis jos garsais asmuo užuot įsigijęs simfoninės muzikos kūrinių kompaktinę plokštelę verčiau įsigys bilietą į koncertą filharmonijoje ir klausysis gyvai atliekamo muzikantų pasirodymo; įtakojamas valios greitu būdu pasipelninti ir nepatirti nuostolių asmuo esant palankiai situacijai parduos turimus vertybinius popierius užuot laukęs ilgojo laikotarpio rezultatų ir tikėdamasis, jog pastarieji bus teigiami.

Taigi, kaip matyti, valia neabejotinai yra svarbus asmens elgesiui veiksnys. Tačiau svarbu yra pažymėti tai, jog valia, *tik kaip asmens sąmonėje* esantis į konkretų objektą ar reiškinių nukreiptas noras, pats savaime nėra reikšmingas, kadangi neišreikštas objektyviai jis negali sukelti norimų pasiekti padarinių. Vidinė, t. y. objektyviai neišreikšta, asmens valia niekuomet nebus patenkinta, jeigu ji nebus išreikta kitiems asmenims. Juk asmuo niekada negalės įsigyti norimos prekės, jeigu pastarasis neateis į parduotuvę, nepaims norimą įsigyti prekę ir nepateiks ją parduotuvės kasininkei taip objektyviai išreikšdamas savo vidinę valią pirkti pateiktą prekę. Remiantis šiuo, yra darytina išvada, jog neatsiejamas vidinės asmens valios, kurią yra siekiama patenkinti, elementas yra jos *išraiška*, t. y. vidinės asmens valios paviešinimas, kurio dėka asmens valia ir jos turinys¹² tampa prieinamais kitiems asmenims, o pastarieji įgauna galimybę su ja susipažinti ir ją įvertinti.

⁹ Гражданское право / ред. З. И. Цыбуленко. Москва: Юристъ, 2000. С. 174.

¹⁰ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 440.

¹¹ Monginaitė L. Įvadas į psichologiją. Mokomoji knyga. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2005. P. 47.

¹² Российское гражданское право / ред. З. Г. Крыловой и З. П. Гаврилова Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2001. С. 67.

Asmens vidinė valia gali būti objektyvizuota keliomis formomis: (i) žodžiu, (ii) raštu, (iii) konkliudentiniais veiksmais ir, išimtiniais atvejais, netgi (iv) tylėjimu¹³. Pavyzdžiui, (i) asmens valia įsigyti autobuso bilietą gali būti išreikšta pirkėjui *žodžiu* paprašant pardavėjos jį parduoti; (ii) ta pati valia gali būti išreikšta *rašytine forma* išsiunčiant kelionių agentūrai elektroninį laišką su prašymu atsiųsti bilieto kainos apmokėjimui skirtą sąskaitą; (iii) išreiškiant valią *konkliudentiniais veiksmais* autobuso bilietas galėtų būti įsigytas paprasčiausiai įlipant į autobusą ir pateikiant atitinkamą sumą pinigų autobuso vairuotojui ir taip leidžiant jam suprasti perkančiojo valią įsigyti bilietą; (iv) tylėjimas, kaip asmens valios išraiška, yra specifiška ir netgi išimtinė asmens valios išraiškos forma, kuri yra taikytina tik išimtiniais atvejais – kai ją, kaip asmens valios išraišką, pripažįsta teisės aktai ar teisinių santykių šalys, ar apie jos buvimą galima spręsti iš konkrečių susiklosčiusių aplinkybių. Toks šios formos taikymas yra sąlygotas aplinkybių, jog tylėjimu asmens valia nėra išreiškiama akivaizdžiai, priešingai nei kitomis trimis valios išraiškos formomis – žodžiu, raštu ar konkliudentiniais veiksmais. Dėl šios priežasties kiti asmenys, neinformuoti apie išimtinį tylėjimo formos taikymą, gali klysti dėl kito asmens valios turinio ir apskirtai dėl jos buvimo. Pavyzdžiui, tretysis asmuo gali laikyti kito subjekto tylėjimą kaip valios išraišką nors iš tiesų pastarasis savo valios neišreiškė. Būtent pastaroji aplinkybė ir lemia išimtinį šios valios išraiškos taikymą. Vienu iš tylėjimo, kaip asmens valios išraiškos formos, pavyzdžių galėtų būti asmeniui palikto *palikimo nepriėmimas*¹⁴ atsisakančiajam žinant palikimo buvimą. Būtent nepriimdamas palikimą asmuo neatlieka jokių aktyvių veiksmų ir taip išreiškia savo norą nepriimti jam palikto turto ar turto dalies. Kaip priešprieša yra nurodytiną palikimo atsisakymas, kuris, priešingai nei nepriėmimas, yra aktyvus viešas veiksmas: palikimo atsisakyti galima paprastu *rašytiniu pareiškimu*. Šis pareiškimas turi būti pateiktas notarui, tvarkančiam paveldėjimo bylą¹⁵. Taigi, yra matyti, jog valia atsisakyti palikimo privalo būti išreikšta rašytine forma, t. y. aktyviu viešu veiksmu, kas nėra būdinga tylėjimui.

Nors savo prigimtimi valia yra psichinis su asmens sąmone susijęs reiškinys, ji kartu turi neabejotinai didelę teisinę reikšmę ir tam tikrais atvejais privalo būti vertintina teisiniu aspektu. Pastaroji aplinkybė yra sąlygota tuo, jog dalyvaudami teisiniuose santykiuose jų dalyviai atlieka teisiškai reikšmingus aktus, kuriais *sąmoningai* siekia tam tikrų teisinių padarinių, pavyzdžiui, to paties autobuso bilieto įsigijimas siekiant pasinaudoti teikiamomis viešojo transporto paslaugomis; testamentu sudarymas siekiant palikti savo turtą ar jo dalį kitiems subjektams ar automobilio pirkimo-pardavimo sutarties sudarymas siekiant tapti

¹³ Müller C. F. Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen: BGB Allgemeiner Teil und gesamtes Schuldrecht mit Nebengesetzen. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1999. S. 829.

¹⁴ Pakalniškio V. paskaitų skaidrės. Paveldėjimo teisė. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-11-29]. <<http://www3.mruni.eu/~vypaka/dokumentai/Paveldejimas.ppt>>.

¹⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. vasario mėn. 5 d. nutartis civ. b. E. Z. v.I. Z., Nr. 3K-3-47/2009, kat. 34.5; 21.1.

automobilio savininku. Kaip matyti, kiekvienas teisiškai reikšmingas asmens aktas, kuriuo yra sąmoningai siekiama teisinių padarinių, taip pat yra vertintinas kaip asmens *valios išraiška*, kuria asmuo objektyvizuoja savo determinuotą ir motyvuotą norą pasiekti nustatyto tikslo, t. y. atitinkamų teisinių padarinių atsiradimo. Atsižvelgiant į tai teigtina, jog *kiekvienas valingas asmens aktas, kuriuo yra sąmoningai siekiama konkrečių teisinių padarinių, yra vertintinas kaip vidinės asmens valios išraiška*.

Remiantis nurodytu, yra teigtina, jog bendrąja prasme *oferta ir akceptas taip pat yra vertintini kaip asmens valios išraiška*. Pastaroji išvada yra darytina vertinant įstatymines ofertos ir akcepto definicijas: pagal CK 6.167 straipsnio 1 dalį, oferta yra laikytina asmens *pasiūlymu sudaryti sutartį*, o, remiantis CK 6.173 straipsnio 1 dalimi, akceptas – *asmens pareiškimu arba kitokiu jo elgesiu, kuriuo yra pareiškiamas ofertos priėmimas, t. y. sutikimas su oferta*. Taigi, kaip matyti, tiek oferta, tiek akceptu jų šalys išreiškia savo vidinę valią sudaryti sutartį vienas su kitu: oferentas oferta išreiškia savo vidinę valią sudaryti sutartį su akceptantu, o akceptantas – valią sutikti su oferento pasiūlymu ir sudaryti sutartį su juo. Kartu yra nurodytina tai, jog, remiantis CK nuostatomis, reglamentuojančioms sutarties sudarymo tvarką ofertos ir akcepto pagrindu, darytina išvada, jog oferta ir akceptas gali būti išreikšti visomis keturiomis valios išraiškos formomis, t. y. žodžiu, raštu, konkludentiniais veiksmais ir netgi tylėjimu (pabrėžtina, jog tylėjimas kaip asmens valios išraiškos forma yra būdinga tik akceptui)¹⁶. Įvertinus aptartą, teigtina, jog, nevertinant ofertos ir akcepto teisinės prigimties, bendrąja prasme *oferta ir akceptas yra vertintini kaip asmens valios sudaryti sutartį išraiška*.

Kaip jau buvo minėta darbo įvade, civilinės teisės moksle iki šiol nėra susiformavęs vieningas požiūris dėl ofertos ir akcepto, kaip asmens valios išraiškos, teisinės prigimties. Pastaruoju aspektu tiek teisinėje literatūroje, tiek teismų praktikoje yra susiformavusios dvi skirtingos pozicijos, remiantis kuriomis: (i) oferta ir akceptas yra laikytini *savarankiškais juridiniais faktais*¹⁷; ir (ii) tiek oferta, tiek akceptas yra traktuotini kaip *vienašaliai vidinės asmens valios pareiškimai*¹⁸, kuriais yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas, t. y. *kaip sandoriai*. Atkreiptinas dėmesys, jog pastaroji pozicija yra plačiai pripažįstama teisinėje doktrinoje ir teismų praktikoje. Su ja sutinka V. S. Em, kuri teigia, jog oferta „yra vienašalis sandoris sukuriantis pasyvaus pobūdžio pareigą neatšaukti ofertos“¹⁹. Iš esmės tos pačios nuomonės laikosi M. F. Saveljeva, daranti išvadą, jog „*oferta ir akceptas*

¹⁶ Dėl darbo struktūros ofertos ir akcepto, kaip asmens valios išraiškos, formos bus aptartos tolesniuose darbo skyriuose.

¹⁷ Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве. Москва: Госюриздат, 1958. С. 60. Ю. П. Егоров. Видовая Дифференциация Сделок // ВЕСТНИК. 2004, №. 9. С. 22. Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 202.

¹⁸ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 318.

¹⁹ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 450.

*savaime yra vienašaliai sandoriai*²⁰. Su šia pozicija sutinka D. Ambrasienė, pasak kurios, „*teisinė ofertos prigimtis – tai vienašalis sandoris, kuriuo siekiama sukurti civilines teises ir pareigas*²¹“, bei Lietuvos Respublikos CK šeštosios knygos komentaro autoriai, nurodantys, jog „*teisiniu požiūriu oferta yra vienašalis sandoris*²². Pabrėžtina, jog analogiškos pozicijos laikosi ir Lietuvos teismų praktika: „*oferta yra vienašalis sandoris, kuriuo siūloma sudaryti sutartį*²³“.

Atsižvelgdami į pastarąją poziciją, remiantis kuria oferta ir akceptas yra traktuotini kaip viena iš asmens valios išraiškų, t. y. vienašaliai sandoriai, bei platų jos paplitimą teisės doktrinoje ir formuojamoje teismų praktikoje, laikomės nuomonės, jog siekiant nustatyti ofertos ir akcepto teisinę prigimtį yra pagrįsta šiuos asmens valios išraiškos aktus tirti lyginant juos su sandoriais ir vertinant pastarųjų teisinių abstrakcijų kontekste.

Manome, jog tokio pobūdžio tyrimas pagrįstai leis priimti sprendimą dėl teisinės ofertos ir akcepto prigimties: ištyrus ofertą ir akceptą ir nustačius, jog šiems asmens valios išraiškos aktams yra būdingos sandorių savybės, bus pagrįsta daryti išvadą, jog savo teisine prigimtimi šie asmens valios išraiškos aktai yra laikytini sandoriais; o tuo atveju, jeigu tyrimo pagrindu bus prieita priešingos išvados, jog oferta ir akceptas nėra laikytini sandoriais, šių asmens valios išraiškos aktų teisinė prigimtis bus nustatyta remiantis tyrimo rezultatais bei jų pagrindu padarytomis išvadomis.

Atsižvelgiant į nurodytą, antrasis darbo poskyris yra skirtas išskirtinai sandorių, kaip asmens valios išraiškos, nagrinėjimui ir tyrimui. Jame bus tiriami sandoriams būdingi požymiai bei sandorių pagrindu atsirandantys teisiniai padariniai. Kartu vertinant tai, jog oferta ir akceptas yra įvardijami išskirtinai tik kaip *vienašaliai* sandoriai, t. y. viena iš trijų sandorių rūšių, išskiriamų į atskirą klasifikaciją pagal sandorį sudarančių šalių skaičių²⁴, antrajame skyriuje bus plačiau nagrinėjama vienašalių sandorių rūšis.

²⁰ Савельева М. Ю. Гражданско-правовая конструкция договора: вопросы теории и практики // Российский судья. 2007. № 11, С. 24.

²¹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 120.

²² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1 P. 212.

²³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 5 d. nutartis civ. b. V. G. v. R. G., Nr. 3K-3-168/2009, kat. 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.

²⁴ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 321.

1.2. Sandorių samprata. Vienašaliai sandoriai

1.2.1. Sandorių samprata

CK 1.63 straipsnio 1 dalis, įtvirtinanti įstatyminę sandorių definiciją, nurodo, jog sandoriais yra *laikomi asmenų veiksmai, kuriais yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas*.

Kaip matyti, pagal šią CK normą, sandoriais yra įvardijami *asmenų veiksmai*, kuriais yra siekiama sukurti, pakeisti arba nutraukti civilines teises ir pareigas. Šioje vietoje, atsižvelgdami į įtvirtintą sandorių sampratą, norėtume atkreipti dėmesį į įstatyminę sandorio definiciją. Iš CK 1.63 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto įstatyminio apibrėžimo, yra matyti, jog visų pirma sandoris yra suprantamas *kaip asmens veiksmas*. Manome, jog tokia sandorio samprata yra diskutuotina.

Įstatyminė sandorio definicija nurodo, jog sandoriais jų šalys siekia tam tikro teisinio rezultato – civilinių teisių ir pareigų sukūrimo, pakeitimo arba panaikinimo. Ši aplinkybė leidžia teigti, jog sandorius jų šalys sudaro sąmoningai, t. y. aiškiai suvokdami jais siekiamą įgyvendinti teisinį siekį. Būtent ši savybė leidžia vertinti sandorį kaip *valinį aktą*, kurio pagrindas yra sandorį sudarančio *asmens valia*, formuojanti motyvuotą ir determinuotą asmens norą sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas siekiant patenkinti savo materialinius ir dvasinius poreikius. Būtent vidinis asmens noras, įtakojamas suvoktų vidinių paskatų skatina asmenį sudaryti sandorį.

Tačiau vien vidinių motyvų ir tikslų, vidinės asmens valios dar nepakanka sandoriui sudaryti. Teisė paprastai nesieja teisinių padarinių atsiradimo su neišreikštomis asmenų mintimis, norais ir siekais²⁵, be to, kaip jau buvo nurodyta, valia pati savaime, t. y. jos buvimo faktas asmens sąmonėje, niekada negalės patenkinti asmens poreikių. Taip testatorius niekada negalės palikti palikimo paveldėtojams, jeigu toks jo noras nebus įtvirtintas ir paviešintas atitinkamu būdu tretiesiems asmenims; laiduotojas, nesudaręs laidavimo sutarties su kreditoriumi, negalės išreikšti sutikimo užtikrinti kreditoriaus skolininko prievolės kreditoriui. Iš to seka, jog vidinė asmens valia turi būti kokia nors forma išoriškai išreikšta, kadangi tik šitaip ji gali tapti žinoma ir suprantama kitiems asmenims, sukelti teisinių padarinių ir būti laikoma sandoriu²⁶. Būtent todėl asmens valios išraiška ir yra susieta su juridiniais faktais, kadangi tik valios išraiška, kaip išoriškai išreikšta (objektyvizuota) valia, gali tapti teisinio įvertinimo objektu²⁷. Remdamiesi nurodytu, manome, jog sandoris turi būti suprantamas ne kaip asmens veiksmas, o kaip *asmens valios išraiška, kuria asmenys gali išreikšti veiksmais ir kitomis asmens*

²⁵ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 318.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 440.

valios išraiškos formomis. Atkreiptinas dėmesys, jog tokios pat pozicijos yra laikomasi teisės doktrinoje. Teisės moksle sandoris yra apibrėžiamas kaip vidinės asmens valios pasireiškimas siekiant tam tikro teisėto teisinio rezultato²⁸; kaip valinis aktas²⁹; kaip asmens valios išraiška, kuria yra išreiškiama asmens valia³⁰; kaip į konkrečių teisinių padarinių atsiradimą nukreipta valios išraiška³¹; kaip asmens valios išraiška, adresuota tretiesiems asmenims³²; tiesiog kaip asmens valios išraiška³³.

Siekiant pagrįsti poziciją, remiantis kuria sandoriai yra įvardijami kaip asmens valios išraiška, yra nurodytina A. S. Popovo ir S. S. Ševčiuko nuomonė, jog veiksmas negali būti rašytinės formos. Tačiau priešingai veiksmui asmens valios išraiška gali būti išreikšta rašytine forma³⁴. Iš to vėlgi seka, jog sandorio prilyginimas veiksmui yra netikslus.

Papildydami pozicijos pagrindimą bei atsižvelgdami į CK 1.64 straipsnio 3 dalį, remiantis kuria įstatymų ar sandorio šalių susitarimo numatytais atvejais tylėjimas gali būti laikomas asmens valios išraiška, manome, taip pat esant pagrįsta teigti, jog tylėjimas yra laikytinas viena iš sandorių formų, nors ir neįtvirtintų CK 1.71 straipsnyje. Puikiu pavyzdžiu šios pozicijos pagrindimui yra CK 6.481 straipsnis. Remiantis pastaruoju, tuo atveju, *jeigu pasibaigus sutarties terminui nuomininkas daugiau kaip dešimt dienų toliau naudojasi turtu ir nuomotojas tam neprieštarauja, yra laikoma, kad sutartis tapo neterminuota*. Iš nurodytųjų nuostatų yra matyti, jog nuomotojo ir nuomininko tylėjimas pasibaigus nuomos sutarties terminui reiškia jos pratęsimą, t. y. naujo sandorio dėl sutarties pratęsimo sudarymą. Nurodytina, jog toks teisinio reglamentavimo aiškinimas yra sutinkamas teisės doktrinoje: nuomotojo ir nuomininko tylėjimas pasibaigus nuomos sutarties terminui reiškia jos pratęsimą (CK 6.481 str.)³⁵; tuo atveju, jeigu pasibaigus nuomos sutarties terminui nuomininkas toliau naudojasi nuomojamu daiktu, o nuomotojas nepareiškia prieštaravimo, sutartis yra laikoma atnaujinta tokiomis pats sąlygomis³⁶. Apibendrinus teigtina, jog įstatymų ar sandorio šalių susitarimo numatytais atvejais tylėjimas gali būti laikytinas sandorio forma. Ši aplinkybė yra pagrindas išvadai, jog tylėjimas taip pat niekada negalės būti laikomas veiksmų forma, kadangi tylėjimas yra suprantamas kaip asmens

²⁸ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. Ten pat.

²⁹ Гражданское право / ред. А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. Смоленск: Проспект, 1999. Т. 1. С. 241. Гомола А. И. Гражданское право. Москва: Академия, 2003. С. 149.

³⁰ Гражданское право России / ред. З. И. Цыбуленко. Москва: Юристъ, 2000. С. 175.

³¹ Giesen D. BGB Allgemeiner Teil– Rechtsgeschäftslehre. Berlin: Luderitz und Bauer, 1995. S. 8.

³² Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 440.

³³ Pattaro E. A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence. Dordrecht: Springer, 2005. Т. 1. P. 38.

Staudinger J., Beckmann R. M. und Martinek M. Kommentar zum bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Eckpfeiler des Zivilrechts. Berlin: Luderitz und Bauer classic, 2005. Т. 8. S. 38.

³⁴ Понятие односторонних сделок в российском гражданском праве [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010-12-01]. <http://science.ncstu.ru/conf/past/2009/region13/theses/phil_hist_jur/011.pdf/file_download>.

³⁵ Ambrašenė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 123.

³⁶ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Там же.

valios išraiška neatliekant jokių aktyvių veiksmų. Iš to vėlgi seka, jog sandorio traktavimas kaip veiksmo, yra netikslus, kadangi veiksmas negalės būti tylėjimo formos.

Atkreiptinas dėmesys, jog tokios pat nuomonės, *remiantis kuria sandoris yra laikytinas asmens valios išraiška*, savo formuojamoje praktikoje laikosi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris (i) aiškindamas CK 1.63 straipsnio nuostatas nors ir įvardindamas sandorį kaip veiksmus vis dėlto priėjo išvados, jog sandoris yra asmens vidinės valios išraiška, t. y. jos forma: „*Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad sandoris yra asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas (CK 1.63 straipsnis). Asmenų veiksmai yra jų vidinės valios išorinė išraiška. Taigi sandoris yra asmens vidinės valios išorinė išraiška*³⁷“, o (ii) apibrėždamas teisės teorijos ir teismų praktikos suformuluotą sandorio sampratą įvardijo sandorį kaip asmens vidinės valios išorinį pasireiškimą, siekiant tam tikro teisėto teisinio rezultato: „*Sandoriu laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Tokia sandorio samprata pateikiama CK 1.63 straipsnyje. Pagal teisės teorijos ir teismų praktikos suformuluotą sampratą sandoris apibūdinamas kaip asmens vidinės valios išorinis pasireiškimas, siekiant tam tikro teisėto teisinio rezultato*³⁸“.

Atsižvelgiant į tai, kas aptarta aukščiau, darytina išvada, jog yra tikslingiau *sandoriu įvardyti asmens valios išraišką, nukreiptą sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas*.

Iš pateiktos sandorio sampratos galima daryti keletą išvadų:

(i) tai, kad sandorių institutas Lietuvos Respublikos CK yra įtvirtintas bendrojoje dalyje³⁹, skirtoje bendriausiems civilinės teisės aspektams reglamentuoti, aiškiai suponuoja, jog sandoris yra viena iš aukščiausių privatinės teisės doktrinos sukurtų abstrakcijų⁴⁰, skirta sujungti į vieną kategoriją įvairius juridinius faktus, turinčius tam tikrų bendrų bruožų⁴¹ – tiek sutartis, tiek testamentas ar netgi įgaliojimas turėdami bendrų bruožų yra priskiriami sandorių kategorijai;

(ii) teisės ir pareigos pasižymi tuo, jog pastarosios yra civilinio teisinio santykio turinio vidinė forma, kartu ji yra ne tik turinio struktūra, bet ir turinio sudėtinė dalis, susiejanti asmenų veiksmus, kurie ir sudaro teisinio santykio turinį, į tam tikrą visetą – civilinio teisinio santykio sistemą. Šis glaudus ryšys lemia tai, jog civilinių teisių ir pareigų sukūrimas, pakeitimas arba panaikinimas lemia civilinio teisinio santykio turinio sukūrimą, pakeitimą ar panaikinimą. Savo ruožtu turinio sukūrimas, pakeitimas arba panaikinimas lemia patį teisinį santykį. Tai reiškia, jog

³⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo mėn. 28 d. nutartis civ. b. E. M., J. S., S. S. v. G. S., A. N., Nr. 3K-7-288/2009, kat. 21.4.1.4; 30.9.1; 42.8.

³⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio mėn. 15 d. civ. b. J.M., B. M. v. Ž. N., R. N., Nr. 3K-3-440/2009, kat. 21.4.

³⁹ Sandorių institutas taip pat yra įtvirtintas Rusijos Federacijos bei Vokietijos Federacijos CK bendrosiose dalyse.

⁴⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo mėn. 3 d. nutartis civ. b. A. K. ir UAB „Kriptonika“ v. I. D. (I. D.), A. D., V. P. (V. P.), UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“, Nr. 3K-3-135/2008, kat. 27.3.2.1; 110.5.

⁴¹ Mikelėnas V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1) // Justitia. 2006, Nr. 4 (62), P. 3.

sandoris, kuriuo yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teisės ir pareigos, yra civilinių teisinių santykių atsiradimo, pasikeitimo arba panaikinimo pagrindas, arba kitaip juridinis faktas, o civilinis teisinis santykis yra sudaryto sandorio padarinys. Tačiau ne kiekvienas juridinis faktas yra laikomas sandoriu – sandoris yra tik viena iš juridinių faktų rūšių, kuriai yra būdingi konkrečių požymių visuma, leidžianti sandorį atriboti nuo kitų juridinių faktų;

(iii) atsižvelgiant į antrąjį punktą, sandoriui yra būdingi konkretūs požymiai, atribojantys pastarąjį nuo kitų juridinių faktų. *Pirma*, sandorio esmę sudaro asmens valios išraiška, išreiškia tikintis konkretaus teisinio rezultato, t. y. teisinio santykio sukūrimo, pakeitimo arba panaikinimo; *antra*, sudėtine sandorio dalimi yra asmens valios veiksnys, t. y. sandoris, kaip asmens valios išraiška, visuomet privalo būti išreiškiamas sąmoningai aiškiai suvokiant valios išraiškos sukeliamus padarinius ir siekį. Kartu yra pabrėžtina, jog sandoris privalo būti sudarytas laisva valia, t. y. fizinio asmens, esančio normalios psichikos būsenos ir adekvačiai suvokiančio savo veiksmų padarinius ir aplinkybes valia, neveikiama išorinių aplinkybių (apgaulės, prievartos, grasinimo ar pan.)⁴². Priešingu atveju sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu ir nesukuriančiu teisinių padarinių; *trečia*, sandoris yra teisėtas asmens valios išraiškos aktas, kuriuo nėra pažeidžiami įstatymai, asmenų teisės ir teisėti interesai. Dėl šios priežasties sandoriais nelaikomi deliktai ir kitokie neteisėti veiksmai⁴³; *ketvirta*, sandorio turinys, t. y. jo sąlygos, suformuoja civilinio teisinio santykio turinį, o atitinkamai civilinio teisinio santykio dalyvių teises ir pareigas;

(iv) kadangi sandoris yra valios išraiška, sukurianti, pakeičianti arba panaikinanti teisinį santykį, kuriame mažiausiai dalyvauja du asmenys⁴⁴ (teisinis santykis, kuriame dalyvauja tik vienas subjektas nėra įmanomas) yra teigtina, jog sandorio faktas privalo būti paviešintas kitai teisinio santykio šaliai, kadangi neišreikšta valia negali būti suvokta kitos šalies ir tokiu būdu sukurti norimų padarinių. Iš to darytina išvada, jog sandoris privalo savyje vienyti du valios elementus – subjektyvųjį ir objektyvųjį, t. y. valios išraišką. Šie elementai, sudarydami vieną visumą, yra tiesiogiai priklausomi vienas nuo kito. Ypač tai atsispindi reikalavime, jog vidinė asmens valia būtinai sutaptų su išorine, t. y. išorinis valios išreiškimas neginčijamai privalo atitikti vidinę valią ir ja siekiamus pasiekti tikslus;

(v) vertinant tai, jog sandoris yra sąmoningas valios išraiškos aktas, kuriuo šalys nusistato konkrečias tam tikram tikslui pasiekti skirtas teises ir pareigas, yra teigtina, jog sandoris yra teisių ir pareigų šaltinis, kuriuo šalys nusistato galimo elgesio ribas, t. y. teisių ir pareigų apimtį.

⁴² Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 318.

⁴³ Mikelėnas V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1) // Justitia. 2006, Nr. 4 (62), P. 3.

⁴⁴ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 185.

Apibendrinus teigtina, jog *sandoris yra sąmoningas asmens valios išraiškos aktas, nukreiptas į konkrečių teisinių padarinių sukėlimą – teisinių santykių sukūrimą, pakeitimą arba panaikinimą.*

Būtent aukščiau nurodytos sandorio savybės leidžia jį atriboti nuo kitų juridinių faktų – įvykių, juridinių poelgių ir teisės pažeidimų. Esminis įvykių ir sandorių skirtumas yra tas, jog įvykio nulemtas civilinių teisių ir pareigų atsiradimas, priešingai nei sandoryje, nėra susietas su sąmoningais asmenų valios išraiškos aktais, t. y. įvykiai vyksta be žmogaus valios⁴⁵. Priešingai nei sandoriams, poelgiams, kaip juridiniam faktui, yra būdinga tai, jog jų pagrindu teisiniai padariniai kyla nepaisant to, jog asmuo jų sąmoningai nesiekė⁴⁶, pavyzdžiui atsitiktinis daikto arba lobio radimas. Teisės ir pareigos taip pat gali kilti iš teisės pažeidimų – deliktų, tačiau, kaip jau buvo minėta, viena iš sandorių savybių yra ta, jog jais yra teisėti asmens valios aktai. Kartu yra nurodytina tai, jog išskirtos sandorių savybės atskleidžia reguliuojamąją sandorių funkciją, kurios buvimą akivaizdžiai liudija CK 1.136 straipsnio 2 dalies 1 punktas, įtvirtinantis, jog civilinės teisės ir pareigos atsiranda iš CK ir kitų įstatymų numatytų sutarčių ir kitokių sandorių, taip pat, nors įstatymų ir nenumatytų, bet jiems neprieštarujančių sandorių. Tai yra sandoriu asmenims yra leidžiama sukurti, pakeisti arba panaikinti tarpusavio teisinius santykius nusistatant, pakeičiant arba panaikinant tarpusavio teisių ir pareigų apimtį. Čia glūdi gili prasmė, kuri tam tikru aspektu atskleidžia ir civilinės teisės, kaip privačios teisės, esmę. Legalizuodama tokio sandorio sudarymą valstybė parodo, kad faktinius asmenų veiksmus pripažįsta teisiniais ir užtikrina jų įgyvendinimą⁴⁷. Šią svarbią sandorių savybę taip pat yra pabrėžęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris išaiškino, jog „*esminis sandorio požymis, skiriantis jį nuo kitų teisinių veiksmų, yra jo subjektų valia, nukreipta sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ar pareigas (CK 1.63 straipsnio 1 dalis, 1964 m. CK 40 straipsnio 1 dalis). Sandorio sudarymo priežastimi paprastai yra sandorį sudarančių asmenų poreikiai (interesai), kurie formuoja vidinę sandorio dalyvių valią ir nulemia sandorio pagrindą (teisinį tikslą). Nuo sandorio tiesioginio teisinio tikslo priklauso jo teisinis kvalifikavimas, t. y. tai, kokie materialiniai įstatymai yra taikomi sandoriui. Neturintys esminio valios elemento – siekio sukurti tam tikras civilines teises ir pareigas – veiksmai nėra sandoriai*⁴⁸“.

Sandorių, kaip juridinių faktų, specifika pasireiškia ne tik per jų funkcinę kryptingumą, tačiau taip pat yra detalizuojama per jų rūšinę klasifikaciją. Būtent pastarosios pagrindu yra detalčiau atskleidžiama sandorių prigimtis ir reguliuojamoji esmė. Teisėje sandoriai yra

⁴⁵ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 322.

⁴⁶ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 435.

⁴⁷ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Ten pat.

⁴⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. birželio mėn. 25 d. nutartis civ. b. A. G. v. D. G., A. G, Nr. 3K-3-337/2008, kat. 114.8.2.

klasifikuojami įvairiais pagrindais, kaip antai, pagal tai, ar sandoryje yra reiškiamas jo pagrindas – kauzalinius ir abstrakčius; jų sudarymo momentą – konsensualinius ir realinius; pagal atlygintinumo požymį – atlygintinus ir neatlygintinus; pagal teisių ir pareigų priklausymą nuo tam tikrų aplinkybių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo – įprastinius ir sąlyginius; ir galiausiai pagal tai, ar sandoryje yra reiškiamas vieno ar keleto šalių valia į vienašalius, dvišalius ir daugiašalius⁴⁹.

Atsižvelgiant į tai, jog, kaip buvo minėta, teisinėje literatūroje ir teismų praktikoje oferta ir akceptas yra įvardijami kaip vienašaliai sandoriai, kitame darbo poskyryje bus nagrinėjama sandorių klasifikacija, pagal kurią sandoriai yra skirstomi į vienašalius, dvišalius ir daugiašalius, plačiau tiriant vienašalių sandorių rūšies ypatumus.

1.2.2. Vienašaliai sandoriai

Iš sandorių klasifikacijos, kuria sandoriai yra skirstomi į vienašalius, dvišalius ir daugiašalius, yra matyti, jog skirstymo pagrindas yra tai, ar sandoriui sudaryti pakanka vienos ar keleto šalių valios. Svarbu pažymėti, jog sandorio šalies sąvoka nesutampa su sandorio dalyvio sąvoka, nes sandorio šalį gali sudaryti ir keliai dalyviai su vienerūšiais reikalavimais⁵⁰. Dėl šios priežasties viena iš nekilnojamojo turto pirkimo-pardavimo sutarties šalių, t. y. pirkėju, gali būti du dalyviai, pavyzdžiui vyras ir žmona, o kita šalimi, pardavėju, – tik vienas dalyvis.

Manome, jog siekiant išsamiau atskleisti vienašalių sandorių ypatybes, kuriomis ši sandorių rūšis yra išskiriama iš dvišalių ir daugiašalių sandorių rūšies, vienašalius sandorius yra būtina nagrinėti dvišalių ir daugiašalių sandorių atžvilgiu išryškinant šių sandorių rūšių skirtumus.

Taigi, remiantis CK 1.64 straipsnio 6 dalimi, dvišaliais sandoriais yra laikomi sandoriai, kuriems sudaryti būtina dviejų šalių suderinta valia. Pabrėžtina, jog teisinėje literatūroje yra laikomasi nuomonės, kad dvišalio sandorio šalių valia yra priešpriešinė, t. y. su priešpriešiniais reikalavimais, priešpriešinėmis teisėmis ir pareigomis⁵¹. Kaip antai sudarant pirkimo-pardavimo sutartį visuomet yra išreiškiama dviejų asmenų – pirkėjo ir pardavėjo – priešpriešinė valia, o jos pagrindu šalys viena kitai įgyja priešpriešinius reikalavimus, priešpriešines teises ir pareigas. Pavyzdžiui, pardavėjas turi pareigą perduoti daiktą pirkėjui ir už jo perdavimą – teisę reikalauti apmokėjimo, o tuo tarpu pirkėjas turi pareigą sumokėti už daiktą ir už jo sumokėjimą – teisę reikalauti jo perdavimo. Dvišaliai sandoriai dažniausiai vadinami sutartimis. Būtent žodis

⁴⁹ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 331 - 333.

⁵⁰ Ten pat. P. 331.

⁵¹ Ten pat.

„sutartis“ rodo, kad šiame dvišaliame sandoryje yra tarpusavyje suderintos šalių priešpriešinės valios⁵², kurios yra būdingos beveik visiems dvišaliams sandoriams.

Daugiašaliu laikomas sandoris, kurio sudarymui reikia daugiau nei dviejų asmenų valios pareiškimo. Kartu, priešingai nei dvišalio sandorio atveju, daugiašalio sandorio šalys siekia tam tikro bendro rezultato, todėl jų valia nėra priešpriešinė⁵³. Šiuo atveju kiekviena sandorio šalis turi teises ir pareigas visoms kitoms jo šalims. Daugiašalės sutarties pavydžiu yra CK 6.969 straipsnyje reglamentuota jungtinės veiklos sutartis, kurios pagrindu du ar daugiau asmenų (partnerių), kooperuodami savo turtą, darbą ar žinias, įsipareigoja veikti bendrai tam tikram, neprieštaraujančiam įstatymui tikslui arba tam tikrai veiklai.

Priešingai nei dvišalio ar daugiašalio sandorio atveju, vienašalio sandorio specifika pasižymi tuo, jog jo sudarymui pakanka tik vienos šalies valios išraiškos. Tai kartu reiškia, jog priešpriešinės valios išraiška vienašalio sandorio atveju taip pat nėra galima, kadangi jo sudaryme dalyvauja tik viena šalis, kuri ir sukuria, pakeičia arba panaikina teisinį santykį. Pavyzdžiu, iliustruojančiu šias vienašalio sandorio savybes, galėtų būti garantija, kurios samprata yra įtvirtinta CK 6.80 straipsnio 1 dalyje: *garantija laikomas vienašalis garanto įsipareigojimas garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui – kreditoriui, jeigu asmuo – skolininkas prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai, ir atlyginti kreditoriui nuostolius tam tikromis sąlygomis (skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais)*. Iš įstatyminio garantijos apibrėžimo matyti, jog šis asmens valios išraiškos aktas yra vienašalis sandoris. Jo sudaryme dalyvauja tik viena šalis – garantas. Pastarasis išreikšdamas savo valią prisiima įsipareigojimą garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kreditoriui bei atlyginti kreditoriui nuostolius. Tuo tarpu kreditoriui šiuo vienašaliu sandoriu yra suteikiama teisė į garantija užtikrinamą sumą ir nuostolių atlyginimą. Taigi šiuo vienašaliu sandoriu garantas, prisiimdamas atitinkamas pareigas, sukuria naują teisinį santykį tarp savęs ir kito subjekto, t. y. kreditoriaus, suteikdamas pastarajam aptartas teises. Analogišku vienašalio sandorio pavyzdžiu taip pat yra įgaliojimas arba testamentas. Abiems šiais sandoriais yra išreiškiama tik vienos sandorio šalies valia (įgaliuojimo atveju – įgaliotojo, testamentu – testatoriaus), kuri tarp jų šalių ir kitų trečiųjų asmenų, t. y. atitinkamai įgaliotinio ir įpėdinių, sukuria teisinį santykį. Kaip antai, įgaliojimu atstovaujamas asmuo suteikia teisę įgaliotiniui įgaliotojo vardu atlikti tam tikrus veiksmus siekiant tam tikro teisinio rezultato, pavyzdžiui, juridinio asmens įsteigimo; testamentu testatorius palieka visą savo turtą arba jo dalį vienam ar keliems asmenims, t. y. suteikia jiems teisę į jo turtą. Iš šių pavydžių yra matyti, jog teisiniai santykiai, atsirandantys vienašalio

⁵² Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 331.

⁵³ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 323.

sandorio pagrindu, susiklosto tarp mažiausiai dviejų asmenų⁵⁴, tačiau jų atsiradimo pagrindas yra tik vieno asmens valios išraiška.

Pastebėtina, jog teisės doktrinoje⁵⁵ diferencijuojant sandorius į vienašalius dažniausiai yra akcentuojama tik vienašalės valios išraiškos galimybė sukurti, pakeisti arba panaikinti teisinius santykius. Tačiau mes laikomės nuomonės, jog nepakanka analizuoti tik šias vienašalių sandorių savybes siekiant išskirti šios sandorių rūšies savybes bei specifika. Atsižvelgdami į tai laikomės nuomonės, jog vienašalių sandorių identifikavimui yra būtina išskirti papildomas šiems valios išraiškos aktams būdingas savybes:

(i) vienašalio sandorio sudarymo savarankiškumas ir valios laisvė jį sudarant remiasi tuo, jog sandorio šalis sudaro pastarąjį pagal tokias sąlygas, kurias mano esant būtinas atžvelgiant į jos paties valią, t. y. vienašalio sandorio šalis veikia savo laisva valia ir tik pagal savo nuožiūrą vienašališkai nustato sandorio sąlygas. Tokią vienašalio sandorio šalies galimybę garantuoja ne kas kita, kaip sandorio šaliai suteikta galimybė disponuoti jos turimomis subjektinėmis teisėmis⁵⁶ bei šių teisių turinys, pavyzdžiui, galimybė žemės sklypo savininkui sudaryti įgaliojimą ir suteikti įgaliotiniui teisę atstovaujamojo vardu jį parduoti yra grindžiama įgaliotojų priklausančia nuosavybės teise į siekiamą parduoti žemės sklypą; galimybė testatoriui sudaryti testamentą ir juo pagrindu palikti palikimą konkreitiems asmenims yra grindžiama jo nuosavybės teise į jam priklausančią turtą; palikimo gavėjo galimybė priimti palikimą yra grindžiama jam testatoriaus suteikta subjektine teise į palikimą arba jo dalį⁵⁷.

Šios aplinkybės suponuoja išvadą, jog kiekvienas vienašalis sandoris yra grindžiamas pastarojo šaliai įstatymo garantuojamu subjektiškumu disponuoti turimomis teisėmis, o kiekvienas tokios rūšies sandoris yra naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška⁵⁸;

(ii) kadangi vienašalis sandoris yra vienos šalies valios išraiška, yra pagrįsta teigti, jog vienašaliame sandoryje įtvirtintas sąlygas pakeisti gali tik pati šio sandorio šalis, o tuo tarpu tretieji asmenys, susiję su šiuo vienašaliu sandoriu, negali. Jiems tik yra suteikiama teisė naudotis sandoriu suteikiamomis teisėmis ir įvykdyti numatytas pareigas, tačiau pastarųjų jie keisti negali, nebent tik atsisakyti nuo paties sandorio. Šios vienašalių sandorių savybės pavyzdžiais gali būti CK 2.146 straipsnio 1 dalyje ir 5.60 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nuostatos, atitinkamai reglamentuojančios teisę atsisakyti įgaliojimo ir palikimo: „*Įgaliotojas*

⁵⁴ Иоффе О. С. Избранные труды. Санкт-Петербург: Юридически центр Пресс, 2003. Т. 2. С. 276.

⁵⁵ Larenz K. und Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. München: C. H. Beck Verlag, 1997. S. 443. Гув А. Н. Гражданское право. Москва: Инфра-М, 2003. Т. 1. С. 196. Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 448. Гомола А. И. Гражданское право. Москва: Академия, 2003. С. 149. Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 322.

⁵⁶ Егоров Ю. П. Видовая Дифференциация Сделок // ВЕСТНИК. 2004, № 9. С. 20.

⁵⁷ Иоффе О. С. Избранные труды. Тет рат.

⁵⁸ Алексеев С. С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования. Антология уральской цивилистики. Москва: Статут, 2001. С. 62.

turi teisę bet kada panaikinti įgaliojimą, o įgaliotinis – įgaliojimo atsisakyti⁵⁹“; „Įpėdinis pagal įstatymą ar įpėdinis pagal testamentą turi teisę per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos atsisakyti palikimo⁶⁰“.

(iii) remdamiesi sistemine CK 1.63 straipsnio 1 ir 3 dalių analize, galime daryti išvadą, jog vienašaliu sandoriu jo šalims yra suteikiama teisė sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teise ir pareigas. Iš to seka, jog vienašaliu sandoriu jo šalis gali sukelti trejopo pobūdžio teisinius padarinius, t. y. pirma, sukurti, antra, pakeisti arba, trečia, panaikinti civilines teise ir pareigas. Remdamiesi šiuo, manome esant pagrįsta vienašalius sandorius pagal jų sukeltus teisinius padarinius klasifikuoti į tris vienašalių sandorių rūšis, t. y. į sandorius, kurie (i) sukuria, (ii) pakeičia ir (iii) panaikina civilinius teisinius santykius. Atkreiptinas dėmesys, jog tokia vienašalių sandorių klasifikacija taip pat yra išskiriama teisės doktrinoje⁶¹. Joje yra nurodoma, jog: *civilinius teisinius santykius sukuriantys vienašaliai sandoriai* – tai sandoriai, kuriais yra sukuriama teisiniai santykiai, pavyzdžiui, testamentas, įgaliojimas ir *oferta*⁶²; *civilinius teisinius santykius pakeičiantys vienašaliai sandoriai* – tai sandoriai, kurie yra susiję su civilinių teisių santykių dalyvių subjektinių civilinių teisių įgyvendinimu ir subjektinių civilinių pareigų įvykdymu, pavyzdžiui, skolininkui priklausančio turto sulaikymas, prievolių įvykdymas⁶³; *civilinius teisinius santykius nutraukiančiais vienašaliais sandoriais* yra laikomi vienašaliai sandoriai, įtakojantys teisių ir pareigų visumos ar jų dalies pasibaigimą, pavyzdžiui, nuosavybės teisės atsisakymas arba vienašalis atsisakymas nuo sutarties, leistinas įstatyminių arba sutartinių nuostatų⁶⁴. Vis dėlto nors kiekviena iš nurodytų vienašalių sandorių rūšių yra verta atskiro ir plataus nagrinėjimo, dėl darbe nagrinėjamo objekto (*iš nurodytos teisės doktrinos⁶⁵ yra matyti, oferta yra įvardijama vienašaliu sandoriu, sukuriančiu civilinius teisinius santykius*) analizuotina yra tik pirmoji vienašalių sandorių rūšis.

Taigi iš šios vienašalių sandorių rūšies pavadinimo yra akivaizdu, jog šių sandorių sukuriama padariniai yra teisių ir pareigų sukūrimas. Iš pirmo žvilgsnio, tiesiogiai žvelgiant į terminą *sukuria teises ir pareigas*, atrodytų, jog tokio vienašalio sandorio šalies valia teises ir pareigas sukuria tiek pačiai sandorio šaliai, tiek tretiesiems asmenims, kuriems yra adresuotas pastarasis vienašalis sandoris. Tačiau atidžiau išnagrinėjus vienašalio sandorio, sukuriančio teises ir pareigas, savybes yra teigtina, jog *teises* šiuo sandoriu jo šalis gali sukurti tik trečiajam asmeniui, tačiau sau – ne. Ši išvada yra darytina atsižvelgiant į jau aptartąją vienašalio sandorio savybę, remiantis kuria vienašalio sandorio sudarymas yra grindžiamas vienašalio sandorio

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.146 straipsnio 1 dalis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-226.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5.60 straipsnio 1 dalis // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-226.

⁶¹ Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1. С. 448

⁶² Там же.

⁶³ Там же. С. 449.

⁶⁴ Там же.

⁶⁵ Там же.

šalies turimomis teisėmis. Tai yra, kadangi asmuo vienašalį sandorį, sukuriantį teisinį santykį, sudaro remdamasis savo turimomis konkrečiomis subjektinėmis teisėmis ir jų apimtimi, yra pagrįsta teigti, jog vienašalio sandorio šalis vienašališkai negali sukurti sau naujų teisių iš jau turimų teisių. Juk testatorius negali suteikti paveldėtojui teisės į testatoriui nepriklausantį turtą ar jo dalį, o įgaliotojas negali suteikti atstovui teisių, kurių įgaliotojas neturi. Šios aplinkybės leidžia teigti, jog vienašalio sandorio, sukuriančio teisinius santykius, šalis suteikia trečiajam asmeniui tam tikras teises savo turimų teisių atžvilgiu. Tačiau tuo tarpu tokio vienašalio sandorio šalis pati sau jų susikurti negali, kadangi pats sandoris remiasi jau turimomis teisėmis ir šių teisių ribomis, o pats sandoris tėra disponavimo jomis išraiška.

CK 1.63 straipsnio 4 dalis, įtvirtina, jog *iš vienašalio sandorio atsiranda pareigos jį sudariusiam asmeniui. Kitiems asmenims iš vienašalio sandorio pareigos atsiranda tik įstatymų nustatytais atvejais arba kai tie asmenys sutinka*. Iš šios CK normos yra matyti, jog sudarydama vienašalį sandorį, sukuriantį teises ir pareigas, jo šalis suteikdama teises tretiesiems asmenims kartu gali nustatyti tam tikras pareigas sau, o galimybė sukurti pareigas trečiajam asmeniui, kuriam yra adresuotas vienašalis sandoris, sukuriantis teises, egzistuoja tik tuo atveju, kai tokią galimybę įtvirtina įstatymo nuostatos arba pats tretysis asmuo su tuo sutinka. Be abejonės toks teisinis reglamentavimas yra grįstas civilinių teisinių santykių dalyvių lygiateisiškumo principo pagrindu, remiantis kuriuo civilinių teisinių santykių dalyviai yra lygūs ir šiuo pagrindu negali vienas kito atžvilgiu daryti valdingų nurodymų, išskyrus atvejus, kai tokia galimybė yra įtvirtinta įstatyme arba esant kitos šalies sutikimui. O kadangi vienašalio sandorio šalis sandorį sudaro laisva valia, t. y. savo laisvu noru, iš vienašalių sandorių gali atsirasti pareigų pačiam asmeniui, sudariusiam vienašalį sandorį⁶⁶. Pavyzdžiu, kuomet vienašaliu sandoriu jo šalis nustato pareigas sau ir suteikia teises trečiajam asmeniui gali būti CK 6.80 straipsnyje įtvirtinta garantija. Primintina, jog pagal garantiją, garantas – vienašalio sandorio šalis – išreikšdamas savo valią prisiima įsipareigojimą garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kreditoriui bei atlyginti kreditoriui nuostolius. Tuo tarpu kreditoriui šiuo vienašaliu sandoriu pats garantas suteikia teisę į garantija užtikrinamą sumą ir nuostolių atlyginimą. Iš to seka, jog šiuo vienašaliu sandoriu garantas, prisiimdamas atitinkamas pareigas, sukuria joms koresponduojančias teises kreditoriui.

Tuo tarpu, pavyzdžiu, kai vienašaliu sandoriu, sukuriančiu teises ir pareigas, pareigos yra nustatomos trečiajam asmeniui, gali būti testamentas, įtvirtinantis testamentinę išskirtinę. Pagrindas šiai išvadai yra CK 5.23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta testamentinės išskirtinės samprata: *testatorius turi teisę įpareigoti įpėdinį pagal testamentą įvykdyti kokią nors prievolę (testamentinę išskirtinę) vieno ar kelių asmenų naudai; šie asmenys įgyja teisę reikalauti tą prievolę*

⁶⁶ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 321.

įvykdyti. Iš šių CK nuostatų matyti, jog testamentinė išskirtinė – tai testatoriaus testamente nustatyta prievolė įpėdiniui, kurią jis privalo įvykdyti vieno arba kelių asmenų (išskirtinės gavėjų) naudai. Remiantis ja, įpėdinis, priėmęs palikimą, prisiima pareigą įvykdyti testamentinę išskirtinę, o šiuo pagrindu atsiranda įpėdinio ir testamentinės išskirtinės gavėjo prievoliniai teisiniai santykiai: įpėdinis tampa skolininku, o testamentinės išskirtinės gavėjas – kreditoriumi. Jeigu įpėdinis nevykdo testamentinės išskirtinės, asmenys, kurių naudai ji nustatyta, turi teisę reikalauti, kad ji būtų vykdoma⁶⁷.

Taigi apibendrinant teigtina, jog vienašaliu sandoriu, sukuriančiu teises ir pareigas, jo šalis suteikia teises trečiajam asmeniui savųjų teisių atžvilgiu kartu galėdama nusistatyti šias teises koresponduojančias pareigas sau, o galimybė nustatyti pareigas trečiajam asmeniui egzistuoja tik tuo atveju, kai tokią galimybę įtvirtina įstatymo nuostatos, arba pats tretysis asmuo su tuo sutinka.

Atkreiptinas dėmesys, jog aptartąsias vienašalio sandorio savybes taip pat savo formuojamoje praktikoje pripažįsta Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nurodydamas, kad *„sandoriai – tai sąmoningi laisva valia atliekami asmenų (tiek fizinių, tiek juridinių) veiksmai, kuriais siekiama teisinio rezultato. Vienašaliu laikomas sandoris, kuriam sudaryti būtina ir pakanka tik vienos šalies valios. Paprastai pagal vienašalį sandorį pareigos atsiranda jį sudariusiam asmeniui. Tačiau iš vienašalio sandorio gali atsirasti kitų asmenų teisės, kurias jie gali įgyvendinti arba jų atsisakyti. Vekselį išrašantis asmuo be išlygų įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą vekselyje nurodytam asmeniui, t.y. sukuria sau pareigą, o vekselio turėtojas įgyja teisę (įstatymo nustatyta tvarka) vekselyje nurodytų sumų reikalauti. Taigi akivaizdu, kad vekselį išrašantis asmuo sukuria sau pareigą, o vekselio turėtojui teisę. Dėl šių priežasčių nėra pagrindo teigti, kad vekselis „nėra ir negali būti laikomas sandoriu“⁶⁸“.*

⁶⁷ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 515.

⁶⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario mėn. 5 d. nutartis civ. b. A. L. v. Uždaroji akcinė bendrovė „Šiaulių dujotiekio statyba“ ir E. S., Nr. 3K-3-214/2003, kat. 15.2.2.6; 15.2.2.7; 16.3.1.2.

2. OFERTA

2.1. Ofertos samprata

Tiek tarptautiniuose teisės šaltiniuose, tiek daugelyje nacionalinių teisės aktų oferta plačiaja prasme yra laikoma *oferento, asmens, siūlančio sudaryti sutartį, pasiūlymu, pateikiamu akceptantui, asmeniui, kuriam teikiamas oferento pasiūlymas, siekiant sudaryti su juo sutartį*.

Iš pirmo žvilgsnio toks ofertos apibrėžimas suponuoja išvadą, jog bet koks civilinių teisinių santykių subjekto pasiūlymas dėl sutarties sudarymo bus traktuojamas kaip oferta. Tarkime netgi pokalbio metu vieno iš kolegų pareiškimas, kad jis kam nors parduotų savo mobilųjį telefoną už 200 Lt (du šimtus litų). Tačiau ši prielaida yra klaidinga – oferta yra sudėtingas individualizuojančius požymius privalantis atitikti asmens valios išraiškos aktas, kuriam tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai kelia *griežtus reikalavimus*, kurių nesilaikant neatsiranda jokių teisinių padarinių arba bent jau tokių, kuriuos teisės aktai sieja su ofertos pareiškimu.

Šiame darbo skyriuje bus nagrinėjama oferta taip, kaip ji yra suprantama pagal UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus, 1980 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių, Lietuvos Respublikos CK nuostatas ir teismų praktikoje, tiriami ofertai keliami reikalavimai atskleidžiant jų turinį bei taikymą praktikoje. Papildomai siekiant platesnio ofertos, kaip asmens valios išraiškos akto, išnagrinėjimo bei gilesnio jos suvokimo šiame darbo skyriuje taip pat bus nagrinėjama ofertos samprata pagal anglosaksų teisinėje sistemoje formuojamą teisminę praktiką bei teisės doktriną.

2.1.1. OFERTOS SAMPRATA TARPTAUTINIUOSE TEISĖS ŠALTINIUOSE

2.1.1.1. Ofertos samprata pagal UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus

UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.2 straipsnis⁶⁹ įtvirtina, jog *pasiūlymas sudaryti sutartį yra laikomas oferta, jeigu jis yra pakankamai apibrėžtas ir nurodo oferento siekį būti saistomu akcepto atveju*.

Remiantis pastarąja UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostata, asmens valios išraiška yra laikoma oferta, jeigu ji tenkinta du jai keliamus reikalavimus: (i) pakankamo ofertos apibrėžtumo ir (ii) oferento ketinimų rimtumo⁷⁰.

⁶⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-04-07] <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

Pirmasis UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų pagrindu ofertai keliamas reikalavimas yra susijęs su tuo, jog sutarties sudarymo mechanizmas pateikiant ofertą ir ją akceptuojant leidžia daryti išvadą, kad oferta yra būsimos sutarties projektas, kuris akceptavus ofertą taps abi šalys saistančia sutartimi. Ši aplinkybė sąlygoja, jog akceptantui pateikiamoje ofertoje privalo būti įtvirtintos *būsimos sutarties sąlygos, būtinos sutarties sudarymui*. Taigi pakankamas ofertos apibrėžtumas UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatų kontekste yra suprantamas kaip reikalavimas įtvirtinti ofertoje būsimos *sutarties sąlygas, kurių nesant sutartis negalėtų būti laikoma sudaryta*⁷¹. Deja, tačiau UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatų pagrindu nėra įmanoma vienareikšmiškai atsakyti, ar konkrečiu atveju oferta tenkina šį reikalavimą. Ši aplinkybė yra sąlygota tuo, jog UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatos neįtvirtina privalomų esminių būsimos sutarties sąlygų sąrašo⁷². Atsižvelgiant į tai, teigtina, jog siekiant atsakyti į klausimą, ar pateiktos ofertoje sąlygos yra pakankamos sutarties sudarymui, yra privalu nagrinėti kiekvieną ofertą atskirai – kaip individualų atvejį.

Tačiau kylant sunkumų sprendžiant, ar oferta yra pakankamai apibrėžta, t. y. įtvirtina būtinas būsimos sutarties sąlygas, pastarąjį ofertai keliamą reikalavimą yra galima identifikuoti⁷³:

(i) *pasiremiant 2.1.13 ir 2.1.14 straipsnių nuostatomis*. UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.13 straipsnio formuluotė⁷⁴ suponuoja išvadą, jog esminis faktorius, nulemiantis aplinkybę, ar atitinkamas sutarties elementas yra laikytinas būtinu, yra tai, ar pačios šalys ar viena iš šalių pripažįsta jį kaip esminį. Pavyzdžiui, jeigu viena šalis primygtinai reikalautų į sutartį įtraukti tam tikrą sąlygą ir teigs, jog be jos sutarties nesudarys, tokia sąlyga yra akivaizdžiai pripažintina esmine ir privaloma įtvirtinti sutartyje. Konvencijos 2.1.14 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog „jeigu šalys siekia sudaryti sutartį, aplinkybė, jog jos sąmoningai palieka tam tikrų sąlygų nustatymą derybomis arba trečiųjų asmenų sprendimu ateičiai, sutartis yra laikoma sudaryta“. Kaip matyti, šios konvencijos nuostatos numato sutarties šalims galimybę sudaryti sutartį sąmoningai paliekant tam tikras sąlygas jų neaptarus ir neįtraukus jų į sutartį – pastarosios paprasčiausiai gali būti sulygtos tarp šalių vėliau. Manome, jog toks teisinis

⁷⁰ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

⁷¹ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

⁷² UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03]. Ten pat.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.13 straipsnis: “Jeigu derybų netu viena iš šalių nurodo, jog sutartis nebus laikoma sudaryta tol, kol joje šalys nesulygs tam tikrų nuostatų arba sutartis nebus sudaryta konkrečia šalies reikalaujama forma, sutartis nebus laikoma sudaryta iki tol, kol sutartyje nebus įtvirtintos reikalaujamos nuostatos arba sutartis nebus sudaryta reikalaujama forma“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

reglamentavimas yra susijęs su svarbiomis abiem šalims sąlygomis, kurias yra sunku ar neįmanoma sulygti sutarties sudarymo momentu. Pavyzdžiu galėtų būti situacija, kuomet prekių transportavimo laivu įmonė susitaria su laivų uostu, jog už konkrečią kainą nuomosis iš laivų uosto 50 vienetų konteinerių. Atsižvelgiant į tai, jog sutarties sudarymo metu transportavimo įmonė nežino, ar plukdomų prekių srautas į minėtąjį uostą bus didelis ir viršys sutartą konteinerių kiekį, šalys sulygsta, kad transportavimo įmonei prireikus daugiau nei 50 konteinerių, papildomų konteinerių nuomos kaina bus sulygta atskiru šalių susitarimu. Iš pateiktos situacijos matyti, kad paslaugų kaina yra svarbus faktorius abiem šalim, o dėl būsimų paslaugų kainų kitimų nė viena iš šalių gali nenorėti iš anksto sulygti jų dydžio. Todėl siekdamas užtikrinti savo interesus ir nepatirti nuostolių jos sąmoningai palieka galimybę joms abiem svarbias sąlygas nustatyti vėliau;

(ii) *pagal pačioje ofertoje pateiktų sąlygų kiekį ir pobūdį*⁷⁵. Kaip buvo minėta, UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose yra įtvirtintas lankstus teisinis reguliavimas, t. y. sutarties šalims yra suteikiamas aukštas dispozityvumo laipsnis nustatant tarpusavio santykius. Vienas iš aspektų, iliustruojančių tai, yra nuostatos, reguliuojančios tuos atvejus, kuomet šalys sutartyje nesulygs tam tikrų sąlygų, kadangi jos yra reglamentuojamos pačioje konvencijoje ir taikomos tuo atveju, jeigu šalys jų neįtvirtinto sutartyje. Pavyzdžiu gali būti nuostatos, susijusios su: kainos nustatymu (5.1.7 straipsnis), kokybe (5.1.6 straipsnis) ar prievolių įvykdymo vieta ir laiku (6.1.6 ir 6.1.1 straipsniai). Taigi atsižvelgdami į nurodytą, laikomės nuomonės, jog ofertoje išreikštos sąlygos, numatančios skirtingą reguliavimą nei nustatytas UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose, galėtų būti traktuojamos kaip esminės, dėl kurių išskirtinai susitarė pačios šalys.

(iii) *pasinaudojant sutarčių aiškinimo principų nuostatomis* (principų 4.1 – 4.7 straipsniai);

(iv) *remiantis tarp šalių nusistovėjusia praktika*. UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 1.9 straipsnis įtvirtina taisyklę, *jog šalys yra saistomos tarpusavyje sulygto elgesio ir tarpusavyje nustatytos praktikos*. Pasiremiant šiuo, manome, jog tarp šalių susiklosčiusi praktika gali būti priemone sutarčių „spragom lopyti“. Tai iliustruojančiu pavyzdžiu galėtų būti situacija, kuomet paslaugų teikėją ir paslaugų gavėją ilgą laiką sieja sutartiniai santykiai, kurių pagrindu paslaugų tiekėjas teikia kompiuterinės technikos priežiūros paslaugas, o gavėjas jomis periodiškai naudojasi. Paslaugų gavėjas atidaro antrąjį biurą ir pateikia ofertą paslaugų teikėjui dėl naujojo biuro kompiuterinės technikos priežiūros. Tokiu atveju nepaisant to, jog paslaugų gavėjas nepateikė visų sutarties sąlygų, sutartis vis tiek bus

⁷⁵ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03].
<<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>

laikoma sudaryta, kadangi ofertoje neapartų sąlygų spragas užpildys tarp šalių nusistovėjusi praktika prieš tai buvusių ir besitęsiančių santykių pagrindu.

Antrasis ofertos reikalavimas, įtvirtintas UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.2 straipsnyje – *oferento ketinimų rimtumas* – tai kriterijus, skirtas atsakyti į klausimą, ar oferento pasiūlymas sudaryti sutartį iš tikrųjų yra traktuotinas kaip oferta, ar jis tėra pasiūlymas derėtis, kuris, priešingai nei efektyvus pasiūlymas sudaryti sutartį, neišreiškia oferento ketinimo būti saistomu būsima sutartimi ofertos akceptavimo atveju. Šiuo ofertai keliamo reikalavimo pagrindu yra identifikuojama oferento valia ofertos akceptavimo atveju būti saistomu siūloma sudaryti sutartimi⁷⁶.

Atsižvelgdami į lankstų UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų reguliavimą, manome, jog oferento ketinimo būti saistomu sutartimi reikalavimą būtų galima identifikuoti remiantis tuo, ar:

(i) *pasiūlymo tekstas yra pakankamai detalizuotas*⁷⁷ – juo labiau detalesnės ir aiškesnės yra pasiūlymo turinio sąlygos, tuo labiau yra tikėtina, jog pasiūlymas gali būti interpretuojamas kaip oferta; ir priešingai, jeigu šalys palieka daug atvirų sąlygų, yra labiau tikėtina, jog jomis nėra siekiama sudaryti saistančio susitarimo, o tiesiog yra linkusios derėtis;

(ii) ar adresatas žinojo ar galėjo žinoti, jog oferento pateiktas pasiūlymas sudaryti sutartį išties yra traktuotinas kaip oferta, o ne pasiūlymas derėtis. Ši pozicija kyla remiantis UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 4.1 straipsnio 1 dalimi, iš kurios seka, jog pasiūlymas, padarytas juoko ar nerimto pareiškimo formoje, negali būti laikomas atitinkančiu oferento ketinimų rimtumo kriterijaus;

(iii) pačiame pasiūlymo tekste yra aiškus nurodymas, jog atitinkamas pasiūlymas yra oferta, kurią akceptavus tarp šalių susiklostys dvišaliai prievoliniai teisiniai santykiai; pastarąją išvadą formuoja komercinių teisinių santykių praktika, kuomet šalys tarpusavio susirašinėjimuose standartinėmis formuluotėmis pažymi, jog atitinkamas derybų dokumentas nėra saistantis ir įpareigojantis, pavyzdžiui, *without obligation, unverbindlich* ar *freibleibend, sujet à confirmation* ar *sans obligation*;

(iv) pasiūlymas neturi sąlyginių nuostatų. Pavyzdžiui, pasiūlymas sudaryti akcijų-pirkimo pardavimo sutartį įtvirtinant, jog sutartis bus sudaryta tik tuo atveju, jeigu po akcepto gavimo ją patvirtins įmonės valdyba, nebus laikomas oferta, kadangi toks pasiūlymas netenkins oferento ketinimų rimtumo reikalavimo.

⁷⁶ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-03].
<<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

⁷⁷ Ten pat.

2.1.1.2. Ofertos samprata pagal 1980 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių

Remiantis Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 1 dalimi, *pasiūlymas sudaryti sutartį, adresuotas vienam ar keliems konkrečioms asmenims, yra oferta, jeigu jis yra pakankamai apibrėžtas ir išreiškia oferento ketinimą būti įsipareigojusių akcepto atveju. Pasiūlymas yra pakankamai apibrėžtas, jeigu jame nurodytos prekės ir tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti prekių kiekis ir kaina arba numatoma jų nustatymo tvarka*⁷⁸.

Atsižvelgiant į nurodyto Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių straipsnio turinį, asmens valios išraiška yra laikoma oferta, jeigu ji atitinka šiuos tris reikalavimus⁷⁹: (i) adresuotumo, (ii) pakankamo apibrėžtumo bei (iii) oferento ketinimų rimtumo.

Pirmasis, t. y. *adresuotumo*, reikalavimas akivaizdžiai seka iš Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 1 dalies, nurodančios, jog pasiūlymas sudaryti sutartį privalo būti adresuotas vienam ar keliems konkrečioms asmenims. Konkretus asmuo ar asmenys šio straipsnio prasme turi būti suprantami taip, jog pasiūlymas sudaryti sutartį privalo būti pateiktas tam tikram subjektui, pavyzdžiui, išsiunčiant laišką arba netgi įdedant pasiūlymą į pašto dėžutę⁸⁰. Iš to darytina išvada, jog situacijoje, kuomet dideliame ratui asmenų į pašto dėžutes buvo įmesti tie patys reklaminiai lankstinukai, pastarieji bus laikomi oferta, atitinkančią pirmąjį reikalavimą, jeigu ji atitiks kitus – apibrėžtumo ir oferento ketinimų rimtumo – reikalavimus.

Ofertos apibrėžtumo reikalavimas, t. y. antrasis ofertai keliamas reikalavimas, Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių nuostatų kontekste yra suprantamas kaip reikalavimas įtvirtinti ofertoje *esmines būsimos sutarties sąlygas*⁸¹. Remiantis konvencijos 14 straipsnio 1 dalimi, esminėmis sąlygomis yra laikoma: *prekės, tiesiogiai ar netiesiogiai nustatytas jų kiekis ir kaina arba numatoma jų nustatymo tvarka*. Nurodytina, jog toks minimalus elementų skaičius yra nulemtas iš tiesų detalaus Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių numatyto reglamentavo, kuris nesant šalių

⁷⁸ Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr.102-2283.

⁷⁹ Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <[http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article 1](http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article%201)>.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

konsensuso savarankiškai sureguliuoja jų tarpusavio teisinius santykius⁸². Pavyzdžiui, jeigu ofertoje nebuvo nurodytos sąlygos, kurioje vietoje arba kada pirkėjas privalo sumokėti pardavėjui kainą už prekes, konvencijos 57 straipsnio 1 dalis nurodo, jog pirkėjas privalo ją sumokėti pardavėjo verslo vietoje; tuo tarpu konvencijos 58 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog pirkėjas privalo sumokėti kainą, kai pardavėjas pagal sutartį ir konvenciją perduoda pirkėjo dispozicijai arba prekes, arba jų disponavimą kontroliuojančius dokumentus.

Vis dėlto, atsižvelgiant į komercinių teisinių santykių specifiką, pasižyminčia labai detaliu santykių sureguliuoimu, teisės doktrinoje yra laikomasi nuomonės, jog Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 1 dalyje nurodytas sąlygų sąrašas yra laikytinas minimaliu, kurio pakanka sudaryti sutarčiai⁸³. Daugeliu atveju esminėmis sąlygomis gali būti laikomi ir kiti svarbūs aspektai, pavyzdžiui, sąlygos, susijusios su licencijomis, prekių įpakavimu ar draudimu. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog tuo atveju, jeigu pasiūlyme bus nurodytas privalomas minimalus sąlygų skaičius siūlant sudaryti 10 000 000 EUR (dešimties milijonų eurų) vertės pirkimo–pardavimo sutartį, toks pasiūlymas neturėtų būti laikomas oferta, kadangi yra suprantama, jog tokios apimties ir vertės sandoriui yra akivaizdžiai būtina aptarti detalesnes sąlygas. Kartu darytina išvada, jog tokio turinio pasiūlymas taip pat gali neatitikti oferento ketinimų rimtumo reikalavimo.

Trečiasis, t. y. *oferento ketinimų rimtumo*, reikalavimas Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių kontekste taip pat yra suprantamas kaip oferento ketinimas būti saistomu būsima sutartimi ofertos akceptavimo atveju⁸⁴. Iš ofertos akceptantui turi būti aišku, jog oferentas siūlo stoti į prievolinius teisinius santykius, sukuriančius abiem šalim teisės ir pareigas.

Atsižvelgdami į panašų Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių ir UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatų turinį bei jų reguliuojamų teisinių santykių specifiką, manome, jog oferento ketinimų rimtumo reikalavimą galima būtų atpažinti pasinaudojant aukščiau pateiktais kriterijais, pateiktais identifikuoti oferento ketinimų rimtumo reikalavimą pagal UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus.

⁸² Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article_1>.

⁸³ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary On The UN Convention On The International Sale Of Goods (CISG). New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 189.

⁸⁴ Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. Ten pat.

2.1.2. Ofertos samprata pagal Lietuvos Respublikos CK

Lietuvos Respublikos CK 6.167 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog *pasiūlymas sudaryti sutartį laikomas oferta, jeigu jis pakankamai apibūdintas ir išreiškia oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įsipareigojančiam akcepto atveju*. Remiantis antrąja šio straipsnio dalimi, *oferta gali būti adresuota konkrečiam asmeniui arba nenustatytam asmenų skaičiui (viešoji oferta)*.

Įvertinus Lietuvos teisės doktriną ir teisminę praktiką, pastebėtina, jog Lietuvos Respublikoje ofertai keliamų reikalavimų atžvilgiu vyrauja dvi besiskiriančios pozicijos. Remiantis pirmąja⁸⁵, oferta privalo tenkinti keturis reikalavimus: (i) *pakankamo ofertos apibrėžtumo*. Šis reikalavimas reiškia tai, jog oferentas tvirtai apsisprendė ir laiko save saistomu savo pasiūlymu jo akceptavimo atveju. Tai lemia, jog oferta nelaikytinas atvejis, kai oferentas pasilieka sau teisę galutinai spręsti adresatui atsakius; (ii) *oferento ketinimų rimtumo*. Pagal šį reikalavimą, oferta privalo išreikšti oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įpareigotam akcepto atveju, t. y. adresatas, gavęs pasiūlymą, turi mokėti padaryti išvadą, kad jam užtenka išreikšti sutampančią su oferentu valią⁸⁶; (iii) *oferetoje turi būti nurodytos esminės sutarties sąlygos*, t. y. pirma,oferetoje turi būti nurodytos visos esminės sutarties sąlygos privalomos būti konkrečiai sutarties rūšiai; antra, pasiūlymo sąlygų skaičius privalo būti maksimalus, kadangi oferta privalo būti akceptuota visa, o sudarius sutartį pastarosios keisti nebus galima; ir (iv) *paprastai oferta turi turėti aiškų adresatą*.

Tuo tarpu vertinant antrąją teisės doktrinos poziciją⁸⁷, pastebėtina, jog, juos pagrindu yra išskirtini tik du ofertos reikalavimai: (i) *ofertos apibrėžtumas* ir (ii) *oferento ketinimų rimtumas*. Priešingai nei pirmojoje pozicijoje, *ofertos apibrėžtumas* yra įvardijamas kaip reikalavimas, kad ofertos turinys būtų toks, kad leistų kitai, ją gavusiai šaliai apsispręsti sudaryti sutartį vien remiantis jos turiniu ir jai nereikėtų kitos informacijos. Tai reiškia, kad ofertoje turi būti nurodytos *bent esminės siūlomoms sudaryti sutarties sąlygos*⁸⁸. Atitinkamai yra teigiama, jog, ar oferta yra apibrėžta pakankamai ar ne, yra fakto klausimas, į kurį galima atsakyti tik analizuojant konkrečią situaciją ir atsižvelgiant į sutarties rūšį, pobūdį, šalių ketinimus, jų tarpusavio santykius ir kitas svarbias aplinkybes. Antrasis ofertos reikalavimas – *oferento*

⁸⁵ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 120 – 121.

⁸⁶ Ten pat. P. 120.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213.

⁸⁸ Ten pat.

ketinimų rimtumas, yra suprantamas taip, jog oferentas *siūlo stoti ne į bet kokius, bet į sutartinius teisinius santykius ir suvokia arba turi suvokti, jog, priėmus pasiūlymą, tokie santykiai atsiras*⁸⁹.

Tinkamu pavyzdžiu, aptariančiu pastaruosius du ofertai keliamus reikalavimus yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuoja teisminė praktika: „*Remiantis LAT išaiškinimu, ofertos apibrėžtumas reiškia, kad ofertoje privalo būti išdėstytos esminės siūlomoms sutarties sąlygos. Kitaip tariant, akceptantui gavus ofertą turi būti aišku, kas konkrečiai siūloma ir nereikėtų jokios papildomos informacijos. Antrasis ofertos požymis – oferento ketinimų rimtumas, reiškia, jog oferentas siūlo stoti ne į bet kokius, bet į sutartinius teisinius santykius ir suvokia arba turi suvokti, jog, priėmus pasiūlymą, tokie santykiai atsiras*“⁹⁰.

Įvertinus nurodytas Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje vyraujančias pozicijas ir jų pagrindų išskiriamus ofertai keliamus reikalavimus yra darytina išvada, jog pirmoji Lietuvos Respublikos teisės mokslininkų pozicija yra artima sutinkamai Rusijos Federacijos teisės doktrinoje⁹¹, o antroji – UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principams. Vis dėlto įvertindami Lietuvos Respublikos CK normas, reglamentuojančias sutarties sudarymo tvarką oferta ir akceptu, bei šių įstatyminių nuostatų kilmę⁹², esame linkę pateikti savąją poziciją dėl ofertai pagal CK 6.167 straipsnio 1 dalį keliamų reikalavimų.

Iš pradžių yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog Lietuvos Respublikos CK nuostatų, susijusių su sutarties sudarymu, pagrindu yra laikytini UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principai. Atsižvelgiant į tai yra teigtina, jog analizuojant ir išskiriant pagal CK nuostatas ofertai keliamus reikalavimus yra siūlytina iš dalies remtis UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatų turinio aiškinimu. Taigi, atsižvelgdami į tai bei remdamiesi CK 6.167 straipsnio 1 dalies formuluote, įtvirtinančia, jog *pirma, oferta privalo būti pakankamai apibūdinta, ir, antra, išreikšti oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įsipareigojančiam akcepto atveju*, manome, jog pirmieji du ofertai keliami reikalavimai yra *ofertos apibrėžtumas* ir *oferento ketinimų rimtumas*. Pabrėžtina, jog, kaip buvo minėta, šią poziciją taip pat patvirtina Lietuvos Respublikos teismų praktika, kuri, beje, teiškia tik du šiuos reikalavimus. Atsižvelgdami į CK 6.167 straipsnio 2 dalies nuostatas, remiantis kuriomis „*Oferta gali būti adresuota konkrečiam asmeniui arba nenustatytam asmenų skaičiui (viešojo*

⁸⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213.

⁹⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 5 d. nutartis c. b. V. G. v. R. G., Nr. 3K-3-168/2009, kat. 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.

⁹¹ Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 197 – 198.

⁹² Įvertinę Lietuvos Respublikos CK ir UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatas, reglamentuojančias sutarties sudarymo tvarką oferta ir akceptu, laikomės nuomonės, jog šių Lietuvos Respublikos CK nuostatų pagrindu buvo UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principai. Tokia išvada yra grindžiama atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos CK nuostatų turinį, kuris yra beveik identiškas UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principams bei į aplinkybę, jog Lietuvos Respublikos CK 6 knygos komentare interpretuojant nuostatas, susijusias su sutarčių sudarymu, yra pabrėžiama, jog daugelis taisyklių atkartoja UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus.

oferta)“, manome, jog pagal Lietuvos Respublikos CK, ofertai taip pat yra keliama trečia sąlyga – *ofertos adresuotumas, pagal kurį kiekviena oferta privalo turėti adresatus*. Apibendrinami tai, kas išdėstyta, laikomės nuomonės, jog pagal Lietuvos Respublikos CK nuostatas, ofertai yra keliami šie trys reikalavimai:

(i) *ofertos apibrėžtumo*. Remiantis šiuo reikalavimu, ofertoje privalo būti įtvirtintos *bent esminės būsimos sutarties sąlygos*. Pasiremami CK įtvirtintu teisiniu reglamentavimu, esminėmis sąlygomis laikytume: 1) sutarties dalyką, taip pat sąlygas, privalomas konkrečiai sutarčių rūšiai, be kurių tokios sutartys negalėtų egzistuoti, ir sąlygas, kurios įstatyme įvardintos kaip esminės⁹³, pavyzdžiui, jungtinės veiklos sutartyje – veiklos rūšis, nekilnojamojo daikto pirkimo-pardavimo sutartyje – parduodamo nekilnojamojo daikto pardavimo kaina (CK 6.397 straipsnio 1 dalis), rangos sutartyje – darbų atlikimo terminai (CK 6.652 straipsnio 1 dalis); 2) sąlygas, kurias pačios šalys pripažįsta kaip esmines.

(ii) *oferento ketinimų rimtumo*. Pastarasis turi būti suprantamas kaip *oferento ketinimas būti saistomu būsima sutartimi ofertos akceptavimo atveju*. Iš ofertos akceptantui privalo būti aišku, jog oferentas siūlo stoti ne į bet kokius, bet į sutartinius teisinius santykius, ir suvokia arba turi suvokti, jog, priėmus pasiūlymą, tokie santykiai atsiras.

Taip pat laikomės nuomonės, jog oferento ketinimų rimtumo reikalavimą galima būtų atpažinti pasinaudojant aukščiau minėtais kriterijais, pateiktais identifikuoti oferento ketinimų rimtumo reikalavimą pagal UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus. Tai yra, oferento ketinimų rimtumas gali būti nustatytas atsižvelgiant į tai, ar: *pirma*, pasiūlymo tekstas yra pakankamai apibrėžtas – juo labiau detalesnės ir aiškesnės yra pasiūlymo turinio sąlygos, tuo labiau yra tikėtina, jog pasiūlymas gali būti interpretuojamas kaip oferta; *antra*, ar adresatas žinojo ar galėjo žinoti, jog oferento pateiktas pasiūlymas sudaryti sutartį išties yra traktuotinas kaip oferta, o ne pasiūlymas derėtis. Pastaroji pozicija yra grindžiama CK 6.193 straipsnio 1 dalimi, iš kurios seka, jog pasiūlymas, padarytas juoko ar nerimto pareiškimo formoje, negali būti laikomas atitinkančiu oferento ketinimų rimtumo kriterijaus; *trečia*, pačiame pasiūlymo tekste yra aiškus nurodymas, jog atitinkamas pasiūlymas yra oferta, kurią akceptavus tarp šalių susiklostys dvišaliai prievoliniai teisiniai santykiai; *ketvirta*, pasiūlymas neturi sąlyginių nuostatų;

(iii) *ofertos adresuotumo*. Šio reikalavimo esmė yra ta, jog oferta visuomet privalo būti adresuota konkrečiam asmeniui arba asmenims ar neapibrėžtam ratui asmenų (CK 6.167 straipsnio 2 dalis). Pasiremiant CK 6.167 straipsnio nuostatų turiniu, galime teigti, jog šis

⁹³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 159.

straipsnis įtvirtina dvi ofertų rūšis: (i) individualią⁹⁴, adresuotą konkrečiam subjektui ar subjektams, ir (ii) viešąją, adresuotą neapibrėžtam ratui asmenų.

2.1.3. Ofertos samprata bendrosios teisės (*Common Law*) sistemos šalyse

Vienas iš ryškiausių anglosaksų teisės tradicijos išskirtinumų yra tai, jog pagrindiniu teisės šaltiniu bendrosios teisės sistemos šalyse yra laikomas teisminis precedentas – konkrečioje byloje priimtas sprendimas, kuriuo teismai vadovaujasi nagrinėdami analogiškas bylas. Ši teisės tradicija lėmė, jog ofertos samprata ir jos kriterijų turinys *common law* tradicijos šalyse yra atskleisti teisminių precedentų ir jų pagrindu formuojamos teisės doktrinos dėka.

Anglosaksų teisės tradicijos šalyse oferta yra suprantama *kaip vienos šalies (oferento) pasiūlymas arba pažadas sudaryti sutartį konkrečių sutarties sąlygų pagrindu išreiškiant ketinimą būti sutarties saistomam vos tik šalis, kuriai yra adresuotas pastarasis pasiūlymas (akceptantas), išreikš akceptą*⁹⁵.

Remiantis šia samprata pasiūlymas ar pažadas sudaryti sutartį yra laikomas oferta, jeigu⁹⁶: *pirma*, juo yra išreiškiamas ketinimas įstoti į prievolinius teisinius santykius (angl. *contractual intent*); *antra*, jame įtvirtintos sąlygos yra aiškios ir neginčytinos; *trečia*, jame yra įtvirtintos visos išbaigtos būsimos sutarties sąlygos; ir, *ketvirta*, jame įtvirtintos sąlygos jas akceptavus automatiškai tampa sutarties sąlygomis, susaistančiomis abi sutarties šalis.

Pirmasis reikalavimas yra pripažįstamas svarbiausia ir fundamentalia ofertos sudedamąja dalimi, be kurios teismas niekuomet nepripažins pasiūlymo ar pažado sudaryti sutartį oferta, o vietoj jos pasiūlymą ar pažadą traktuos kaip *kvietimą derėtis*⁹⁷. Identifikuojant šį reikalavimą yra naudojamosi objektyvių ketinimų principu (angl. *objective intention*), suformuluotu *Smith v Hughes* (1871)⁹⁸ bei *Storer v Manchester City Council* (1974) bylose. Pirmojoje byloje teismas suformulavo taisyklę, remiantis kuria tai, ar pasiūlymas ar pažadas yra oferta, o tuo atveju, jeigu yra, kokios yra jos sąlygos, yra sprendžiama bandant atsakyti į klausimą, kaip aplinkybių visumą traktuotų protingas žmogus būdamas akceptanto padėtyje neatsižvelgiant į tiesioginius oferento ketinimus. Antruoju atveju lordas Denning pabrėžė, jog *„Esant sutartiniams santykiams nėra žvelgiama į asmens tikruosius ketinimus, esančius jo galvoje. Yra žvelgiama į tai, ką asmuo pasakė ir padarė. Sutartis yra laikoma sudaryta*

⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213.

⁹⁵ Koffman L. and Macdonald E.. The Law of Contract. New York: Oxford University Press Inc., 2007. P. 11.

⁹⁶ Murphy R. Contract Law-The Fundamentals. First Edition. London: Sweet & Maxwell, 2008. P. 8.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ University of Leeds [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-20] <<http://www.leeds.ac.uk/law/hamlyn/smithv.htm>>.

atsižvelgiant į visus išorinius veiksnius. Asmuo negali atsisakyti sutarties tiesiog pasakydamas „Aš nesiekiau sudaryti sutarties“, jeigu, remiantis jo veiksmai, jis iš tiesų ją sudarė“⁹⁹. Remiantis nurodytais precedentais, darytina išvada, jog objektyvių ketinimų principas yra skirtas apsaugoti akceptanto interesus neleidžiant oferentui nepagrįstai atsisakyti sutartinių santykių. Kitaip tariant, šis principas saugo akceptantą nuo netikėtų¹⁰⁰.

Antrasis reikalavimas, remiantis kuriuo *ofertoje privalo būti įtvirtintos aiškios ir neginčytinos sąlygos* (angl. *certainty*), siejasi su tuo, jog, jeigu sutartyje įtvirtintos sąlygos yra labai netikslios ir dėl šios priežasties neįmanoma padaryti išvados, kokia yra ar turėjo būti jų reikšmė ar tikslas, tokia sutartis nebus laikoma saistančia abi jos šalis. Kaip pavyzdžiai šiam reikalavimui galėtų būti precedentas, sukurtas *G Scammell and Nephew Ltd v Ouston (1941)*¹⁰¹ byloje.

P. Ouston kreipėsi į G Scammell and Nephew Ltd įmonę siekdamas užsisakyti vienatūrį automobilį pareiškdamas, jog automobilio kaina bus lygi automobilio nuomos kainai, skaičiuojamai dviejų metų laikotarpiui. Kitaip tariant šalys sudarė išperkamosios nuomos sutartį. Įmonė priėmė p. Ouston užsakymą, tačiau atsisakė vykdyti sutartinius įsipareigojimus. Šioje situacijoje teismas priėmė sprendimą, jog šalys nesudarė sutarties, kadangi sąlyga, numatanti automobilio kainą buvo pernelyg neapibrėžta, kadangi faktiškai įmonė sudarinėjo įvairių rūšių nuomos sutartis, įtvirtinančias skirtingas šalių teisių ir pareigų apimtis. Atkreiptinas dėmesys, jog tuo atveju, jeigu šalis būtų sieję panašaus pobūdžio ankstesni teisiniai santykiai, teismas būtų galėjęs priimti priešingą sprendimą, užpildydamas esamo susitarimo spragas ankstesnės tarp šalių susiklosčiusios praktikos pagrindu¹⁰².

Trečiasis reikalavimas *įtvirtinti visos išbaigtos būsimos sutarties sąlygos* (angl. *completeness*), kaip ir pirmasis, siejasi su tomis pačiomis pasekmėmis – tuo atveju, jeigu šalys nesutarė dėl visų sutarties sąlygų, pavyzdžiui, paliko jų nustatymą ateities deryboms, sutartis nebus laikoma sudaryta. Pavyzdys, puikiai iliustruojantis pastarąjį reikalavimą, yra byla *May and Butcher Ltd v R (1934)*¹⁰³. Pagal šios bylos aplinkybes, viena šalis įsipareigojo įsigyti iš Turto valdymo valdybos kontrolieriaus nenaudojamas palapines. Sutarties nuostatos nurodė, jog sąlygos dėl kainos, jos mokėjimo laiko bus sutartos tarp šalių laikas nuo laiko. Kilus ginčui teismas nusprendė, jog šalys nesudarė abi šalys saistančios sutarties, kadangi sutarties sąlygos dėl kainos ir jos mokėjimo laiko buvo pernelyg neapibrėžtos ir neišbaigtos. Įvertinus šį pavyzdį gali susidaryti įspūdis, jog tokioje elementarioje situacijoje, kuomet asmuo atveža savo automobilį į

⁹⁹ Murphy R. Contract Law-The Fundamentals. London: Sweet & Maxwell, 2008. P. 12.

¹⁰⁰ O'Sullivan J. and Hilliard J. The Law of Contract. Oxford: Oxford University Press Inc., 2008. P. 15.

¹⁰¹ McIntyre E. Business Law. Harlow: Pearson Education, 2008. P. 90.

¹⁰² Koffman L. and Macdonald E. The Law of Contract. New York: Oxford University Press, 2007. P. 48.

¹⁰³ British and Irish Legal Information Institute[interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-20]. <<http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1929/2.html&query=May+and+Butcher&method=boolean>>.

autoservisą taisyti ir susitaria dėl remonto paslaugų, tačiau dėl konkrečios serviso paslaugų sumos nesutaria, sutartis nebus laikoma sudaryta dėl kainos už paslaugos nenustatymo. Iš tikrųjų toks įspūdis yra klaidingas, kadangi teismai tokioje situacijoje laikosi pozicijos, jog sutartis yra laikoma sudaryta preziumuojant, kad klientas už paslaugą sumokės „*protingą kainą*“. Tai, kas yra laikoma „*protinga kaina*“, yra laikoma fakto klausimu, atsakymas į kurį yra randamas sprendžiant ginčą konkrečioje situacijoje¹⁰⁴. Pastarosios nuostatos nuo 1979 metų tapo reglamentuotomis įstatymu – Prekių pirkimo-pardavimo Aktu, kurio 8 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog *jeigu konkreti prekių pirkimo-pardavimo kaina nėra sutarta sutartimi, ji gali būti nustatyta sutartyje numatytu būdu arba tolimesnių derybų keliu*. Jeigu kaina nebuvo nustatyta, remiantis 1979 Prekių pirkimo-pardavimo Akto 8 straipsnio 2 dalimi, pirkėjas privalo sumokėti protingą kainą, kuri pagal to paties straipsnio 3 dalį, yra nustatoma pagal konkrečias aplinkybes. Manytina, jog pastarieji straipsniai *May and Butcher Ltd v R* byloje nebūtų taikomi, kadangi 1979 Prekių pirkimo-pardavimo Akto 8 straipsnio 2 dalies taikymas yra susijęs su tuo, jog ji yra taikoma tik tuomet, kai sutartis absoliučiai nieko nesako apie kainą¹⁰⁵, o aptariamoje byloje šalys numatė, kad kaina bus nustatoma laikas nuo laiko – tokia nuostata nėra laikytina, kaip absoliučiai nieko nesakanti apie kainą.

Ketvirtojo reikalavimo, *pagal kurį oferteje įtvirtintos sąlygos jas akceptavus automatiškai tampa sutarties sąlygomis, susaistančiomis abi sutarties šalis*, turinys turi būti suprantamas ta prasme, oferteje privalo būti įtvirtintos tokios būsimos sutarties sąlygos, kurių pagrindu tarp šalių yra sukuriama teisiniai santykiai, o šalys įgyja viena kitos atžvilgiu teises ir pareigas. Siekiant geriau suprasti šio reikalavimo turinį yra pateiktinas teismų sukurtų prezumpcijų sąrašas, kurio pagrindu galima spręsti, ar vienos šalies pasiūlymas arba šalių susitarimas atitinka ketvirtąjį reikalavimą¹⁰⁶: *pirma*, jeigu susitarimas yra sudarytas šeimyniniame arba socialiniame kontekste, preziumuojama, jog šalys nesiekė sukurti tarpusavio teisinių santykių nebent yra akivaizdus įrodymas, liudijantis priešingai; *antra*, jeigu šalys sudarė susitarimą komerciniame kontekste, preziumuojama, jog šalys siekė sukurti tarpusavio teisinius santykius nebent yra akivaizdus įrodymas, liudijantis priešingai; *trečia*, jeigu sutartis yra sudaroma su valstybe, veikiančia kaip civilinių teisinių santykių dalyvis.

Susitarimų šeimyniniame ir socialiniame kontekste pavydžius puikiai iliustruoja *Balfour v Balfour* (1919)¹⁰⁷ byla. Faktinės bylos aplinkybės susiklostė taip, jog vyras ir žmona po

¹⁰⁴ Koffman L. and Macdonald E. *The Law of Contract*. New York: Oxford University Press, 2007. P. 51.

¹⁰⁵ Taylor R. and Taylor D. *Contract Law*. New York: Oxford University Press Inc., 2007. P. 63.

¹⁰⁶ Clarke P., Clarke J. and Zhou M. *Contract Law. Commentaries, Cases and Perspectives*. New York: Oxford University Press, 2008. P. 138 – 143.

¹⁰⁷ Atkreiptinas dėmesys, jog po *Ermogenous v Greek Orthodox Community of SA Inc* bylos Australijos teismai nebesilaiko *Balfour v Balfour* byloje suformuluotos prezumpcijos, kuri, pasak Aukščiausiojo Teismo, yra pernelyg kategoriška, o kiekviena situacija privalo būti vertinama individualiai.

vestuvių išvyko gyventi į Šri Lanką. Po tam tikro laiko jie abu trumpam atvyko į Angliją atgal. Tačiau po apsilankymo atgal į Šri Lanką grįžo tik vyras, kadangi žmona negalėjo. Išvykdamas vyras pažadėjo kiekvieną mėnesį pervesti savo žmonai po £30 (trisdešimt svarų sterlingų). Porai išsiskyrus, žmona padavė vyrą į teismą, reikaludama, jog pastarasis mokėtų jai susitartą sumą pinigų. Teismas, atsižvelgdamas į tai, jog susitarimas buvo sudarytas šeimyniniame kontekste, namai yra privati vieta, į kurią teisė neturėtų įsibrauti, dažniausiai šalys šeimyniniame kontekste nesiekia sudarinėti teisinės pasekmes sukeliančių pasekmių, nusprendė, jog minėtieji vyras ir žmona nesudarė sutarties.

2.1.4. Oferta ir pasiūlymas derėtis. Viešoji oferta

2.1.4.1. Oferta ir pasiūlymas derėtis

Siekiant geriau atskleisti ofertos sampratą svarbu atskirti ją nuo teisinėje praktikoje naudojamo ir teisinėje literatūroje su oferta lyginamo *kvietimo derėtis* (angl. *invitation to treat*, rus. *приглашение делать оферту*, lot. *invitatio ad referendum*).

Primitina, jog viena iš pagrindinių ofertos savybių yra ta, jog akceptuota oferta yra pagrindas, kurio dėka tarp šalių atsiranda prievoliniai teisiniai santykiai. Tuo tarpu iš kitos pusės *pasiūlymas derėtis yra laikomas vienos iš šalių pareiškimu, kviečiančiu kitą šalį įstoti į derybų procesą, neišreiškiant ketinimo sukurti prievolių teisinių santykių*.

Pavyzdžiu, iliustruojančiu pasiūlymą derėtis ir padedančiu pastarąjį atskirti nuo ofertos, gali būti Anglijos teismų spęstos *Gibson v Manchester City Council* (1979) ir *Storer v Manchester City Council* (1974) bylos¹⁰⁸.

Gibson v Manchester City Council (1979) byloje ieškovas pareiškė prašymą miesto municipaliteto tarybai dėl noro pirkti socialinį būstą – butą, kuriame jis pats gyvena. Taryba gavusi jo prašymą raštu atsakė, jog „butas gali būti ruošiamas parduoti jums“¹⁰⁹ už rašte nurodytą sumą. Šalims nepradėjus vykdyti būsto pirkimo-pardavimo veiksmų įvyko savivaldybių rinkimai, kas lėmė, jog po rinkimų konservatorių partijos atstovus pakeitė darbo partijos atstovai. Pastarieji, atėję į valdžią, atsisakė parduoti ieškovui butą dėl ko pastarasis kreipėsi į teismą teigdamas, jog tarybos raštas buvo oferta, kurią jis akceptavo prieš rinkimus. Įvertinęs nurodytą situaciją teismas priėjo išvados, jog tarybos raštas tebuvo kvietimas derėtis, kadangi žodžiai „gali būti ruošiamas parduoti“ neišreiškė ketinimo sukurti teisinius santykius, tačiau priešingai buvo siūlymu p. Gibson pateikti ofertą tarybai dėl buto pirkimo. Antroje byloje faktinės aplinkybės susiklostė labai panašiai, tačiau skirtumas yra tas, jog taryba ieškovui

¹⁰⁸ Murphy R. Contract Law-The Fundamentals. First Edition. London: Sweet & Maxwell, 2008. P. 9.

¹⁰⁹ Ibid.

atsiuntė ne paprastą raštą, o „Sutartį pardavimui“, kurią p. Storer pasirašė. Pasikeitus tarybai, pastaroji taip pat nebenorėjo parduoti būsto. Šiuo atveju teismas pripažino, jog tarybos atsiųsta „Sutartis pardavimui“ iš tiesų buvo oferta, kurią ieškovas spėjo akceptuoti.

Atkreiptinas dėmesys, jog priešingai nei 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 2 dalis bei Rusijos Federacijos CK 437 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos CK neįtvirtina *kvietimo derėtis sampratos*. Įvertinę šią aplinkybę, vis dėlto manome esant nepagrįsta laikytis nuomonės, jog kvietimas derėtis nėra pripažįstamas Lietuvos teisinėje sistemoje. Pastaroji nuomonė yra grindžiama praktine šio teisinio instrumento svarba ir pritaikomumu bei jo pripažinimu užsienio teisės doktrinoje ir įtvirtinimu tarptautiniuose teisės aktuose. Kartu yra nurodytina tai, jog kvietimas derėtis, kaip kvietimas stoti į derybas, taip pat yra pripažįstamas Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje, kurioje yra nurodoma, jog *ofertos oferento ketinimų rimtumo reikalavimas yra pagrindas atskirti ofertą nuo siūlymo pradėti derybas dėl sutarties sudarymo*¹¹⁰, t. y. kvietimo derėtis.

Atsižvelgiant į tai, jog darbo apimtis neleidžia išsiplėsti plačiai nagrinėjant *Common law* teisės tradicijos šalyse priimtus precedentus, atkreiptinas dėmesys į tai, jog anglosaksų teisinės sistemos šalyse galioja prezumpcija, jog *prekių išdėstymas lentynose, reklama ir aukcionai* yra traktuojami kaip kvietimas derėtis¹¹¹. Analogiškos pozicijos laikosi UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų bei 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių komentarų autoriai¹¹². Pastarųjų samprotavimai yra grindžiami 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 2 dalimi bei aplinkybe, jog iki 1988 metų UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose buvo įtvirtinta analogiška nuostata kaip ir 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 14 straipsnio 2 dalyje¹¹³.

Šioje vietoje yra svarbu pabrėžti, jog, remiantis sistemine ir lingvistine Lietuvos Respublikos CK nuostatų analize, darytina išvada, jog aukščiau nurodytos prezumpcijos Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje nėra laikomasi. Priešingai – preziumuotina, jog prekių išdėstymas lentynoje, reklama ir aukcionai yra laikomi viešąja oferta. Pagrindas šiai pozicijai yra CK 6.171 straipsnio 1 dalis, įtvirtinanti, jog „*Viešąja oferta <...> laikomas prekių pažymėtomis kainomis išdėstymas parduotuvės vitrinoje ar lentynoje <...>*“, CK 6.352 straipsnio 1 dalis,

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213.

¹¹¹ Taylor R. and Taylor D. Contract Law. New York: Oxford University Press Inc., 2007. P. 29 – 31.

¹¹² Vogenauer S. and Kleinheisterkamp J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). New York: Oxford University Press Inc.: 2009. Schlechtriem and I. Schwenzer. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 199.

¹¹³ Vogenauer S and Kleinheisterkamp J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Ibid.

pagal kurią „*Daiktų nurodymas reklamoje, visiems skirtuose kataloguose ar aprašymuose laikomas viešąja oferta, jeigu yra nurodytos esminės pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos*“, ir CK 6.419 ir 6.421 straipsniai, iš kurių nuostatų matyti, jog aukciono vedėjo siūlymas pirkti daiktą yra oferta: „*Daiktų pirkimas–pardavimas aukciono būdu reiškia, kad daiktai siūlomi pirkti keliems asmenims per tarpininką – aukciono vedėją, o sutartis laikoma sudaryta su tuo pirkėju – aukciono dalyviu, kuris pasiūlo didžiausią kainą už parduodamą daiktą*“; „*Pirkimo–pardavimo aukciono būdu sutartis laikoma sudaryta, kai aukciono vedėjas tai paskelbia plaktuko dūžiu arba kitokiu įprastu veiksniu*“. Nurodytų Lietuvos Respublikos CK nuostatų pagrindu teigtina, jog (i) prekių išdėstymas parduotuvės vitrinoje arba lentynoje yra laikomas viešąja oferta, jeigu yra nurodomos prekių kainos; (ii) reklama, katalogai bei aprašymai, adresuoti neapibrėžtam ratui asmenų, yra laikomi viešąja oferta, jeigu juose yra nurodomos esminės pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos; (iii) aukciono vedėjo daromas pasiūlymas pirkti aukcione parduodamus daiktus yra oferta. Pastaroji išvada yra grindžiama CK 6.419 straipsnio 1 dalies formuluote, nurodančia, jog „*Daiktų pirkimas–pardavimas aukciono būdu reiškia, kad daiktai siūlomi pirkti keliems asmenims per tarpininką*“. Tai yra, pagal šias nuostatas, aukciono vedėjo veiksmai skelbiant aukcioną yra laikytini pasiūlymu sudaryti pirkimo–pardavimo sutartį. Nurodytina, jog su tokia išvada yra sutinkama ir Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje nurodant, jog „*kai kurios sutartys sudaromos pateikiant ir akceptuojant viešąją ofertą, pavyzdžiui, <...> aukciono paskelbimas*“¹¹⁴.

2.1.4.2. Viešoji oferta

Remiantis Lietuvos Respublikos CK 6.167 straipsnio 2 dalimi, *oferta gali būti adresuota konkrečiam subjektui arba nenustatytam asmenų skaičiui*. Kaip buvo minėta, pastarosios Lietuvos Respublikos CK nuostatos įtvirtina dvi ofertų rūšis, t. y. individualią, adresuotą konkrečiam asmeniui arba asmenims, ir viešąją, kurios platesnę sampratą įtvirtina CK 6.171 straipsnio 1 dalis. Remiantis pastarąja, *viešąja oferta yra laikomas visiems skirtas pasiūlymas sudaryti sutartį, taip pat prekių pažymėtomis kainomis išdėstymas parduotuvės vitrinoje ar lentynoje arba atlyginimo pažadėjimas už tam tikrų veiksnių atlikimą*. Kaip matyti, priešingai nei individualios ofertos atveju, viešoji oferta pasižymi neapibrėžtu adresatų ratu, t. y. viešoji oferta yra adresuota neapibrėžtam akceptantų skaičiui.

Savo esme viešoji oferta nėra laikytina ypatingu teisiniu įrankiu. Jos specifika pasižymi tik tuo, jog oferentas pasinaudodamas jam teisės aktų suteikta galimybe gali pareikšti pasiūlymą

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213.

sudaryti sutartį neapibrėžtam ratui subjektų be pareigos nurodyti jame konkretų asmenį. Tuo viešojo oferta palengvina galimybę sudaryti sutartis bei supaprastina pačią civilinę apyvartą leisdama pareikšti ofertą laikraščiuose, per televiziją, skelbimuose ir pan. Tam, kad neapibrėžtam ratui subjektų pareikštas pasiūlymas sudaryti sutartį būtų laikomas viešąja oferta, toks pasiūlymas privalo atitikti visus kitus individualiai ofertai keliamus reikalavimus, pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos CK nuostatas – ofertos apibrėžtumo ir oferento ketinimų rimtumo. Priešingu atveju, trūkstant nors vieno reikalavimo, asmens pasiūlymas tegalės būti traktuotinas kaip pasiūlymas derėtis¹¹⁵.

Šioje vietoje svarbu paminėti CK 6.352 straipsnio 2 dalį, nurodančią, *jog daiktų išdėstymas vitrinose, ant prekystalio ar kitose jų pardavimo vietose, taip pat daiktų pavyzdžių demonstravimas arba informacijos apie parduodamus daiktus pateikimas (aprašymai, katalogai, nuotraukos ir kt.) jų pardavimo vietoje laikomi viešąja oferta nepaisant to, ar nurodyta daiktų kaina arba kitos pirkimo–pardavimo sutarties sąlygos, išskyrus atvejus, kai pardavėjas aiškiai ir nedviprasmiškai nurodo, kad tam tikri daiktai nėra skirti parduoti*. Šios nuostatos yra įdomios ir išskirtinos tuo, jog, aukščiau nurodyti pardavėjų veiksmai yra laikytini oferta nepaisant to, jog tokia oferta nėra išreiškiamos esminės būsimos sutarties sąlygos, kurios tiek Rusijos Federacijos, tiek ir Lietuvos Respublikos teisės mokslininkų yra pripažintinos būtinu ofertos reikalavimu¹¹⁶. Probleminiu šių nuostatų aspektu galėtų būti prekių pardavimas turgavietėse arba mugėse. Pasitaiko atvejų, kuomet turgaviečių ar mugių pardavėjai, pasinaudodami teise neviešinti prekių kainos, pavyzdžiui, užklijuojant ją ant prekės arba pastatant ją ant prekystalio, tą pačią produkciją skirtingiems pirkėjams realizuoja skirtingomis kainomis, kurios tokiose situacijose yra laikytinos vienomis iš esminių sutarties sąlygų. Atsižvelgiant į viešosios ofertos tikslą – pateikti neapibrėžtam ratui subjektų, t. y. kiekvienam ir bet kuriam, *konkretaus* turinio pasiūlymą sudaryti sutartį, teigtina, jog tokia situacija prieštarauja viešosios ofertos paskirčiai ir esmei. Visgi, manytina, jog įstatymų leidėjai pasirinko būtent tokią poziciją siekdami supaprastinti tokio pobūdžio pirkimo–pardavimo santykius ir padaryti juos praktiškesniais.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog nors *common law* teisinės sistemos šalyse nėra priimta teisės aktų, reglamentuojančių viešąją ofertą, jos egzistavimas vis dėlto yra pripažintas teisinės jurisprudencijos. Šio pripažinimo pagrindu tapo 1983 metais Anglijos apeliacinio teismo sprendžia byla *Carlill v Carbolic Smoke Ball Co Ltd*¹¹⁷, kurioje teismas pripažino, jog viešas pasiūlymas

¹¹⁵ Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <http://www.uncitral.org/pdf/a_conf.97_5-ocred.pdf>.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 213. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 159. Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 197.

¹¹⁷ Stone R. The Modern Law of Contract. London: Cavendish Publishing Limited, 2005. P. 33 – 34.

akivaizdžiai liudijantis ketinimą įstoti į prievolinius teisinius santykius gali būti traktuojamas kaip viešoji oferta.

Apibendrinus 3.1 darbo skyrių, pastebėtina, jog ofertą ir sandorius sieja tam tikros bendros savybės, įskaitant, bet neapsiribojant: *pirma*, ir oferta ir sandoriai yra sąmoningi asmens valios išraiškos aktai, kuriais yra išreiškiama jų šalių valia dėl konkretaus teisinio tikslo; *antra*, kaip asmens valios išraiškos aktai, oferta ir sandoriai privalo tenkinti tam tikras sąlygas, individualizuojančias šiuos asmens valios išraiškos aktus. Matyti, jog šių savybių atžvilgiu ofertos ir sandorių panašumas nėra abejotinas. Tačiau įvertinus ofertos, kaip asmens valios išraiškos, tikslą bei galimybę pareikšti ofertą neapibrėžtam ratui subjektų, yra teigtina, jog oferta ir sandoriai visų iki šiol išnagrinėtų ofertos savybių atžvilgiu negali būti tapatinami.

Paminėtina, jog, remiantis tiek CK 1.63 straipsnio 1 dalimi, tiek teisės doktrina¹¹⁸, sandorių *tikslas yra civilinių teisių ir pareigų sukūrimas, pakeitimas arba panaikinimas*. Sudarydamos sandorius jų šalys siekia būtent šio tikslo. Kaip antai, sudarydamas pirkimo-pardavimo sutartį pirkėjas siekia tapti perkamo daikto savininku, t. y. įgyti nuosavybės teisę į jį, tuo tarpu pardavėjas – gauti pelno, t. y. gauti piniginių atlygį už parduotą daiktą; sudarydamas testamentą testatorius siekia suteikti konkretiems paveldėtojams nuosavybės teisę į jam priklausantį turtą arba turto dalį. Iš šių pavyzdžių yra matyti, jog kiekvienu iš sandorių, t. y. pirkimo-pardavimo sutartimi ir testamentu, jų šalys siekia konkretaus tikslo – sukurti, pakeisti ir panaikinti turimas civilines teises ir pareigas sau arba kitiems asmenims.

Tuo tarpu įvertinus ofertos, kaip asmens valios išraiškos, tikslą yra teigtina, jog ofertai nėra būdingas sandorių tikslas. Pagrindas šiai išvadai yra ofertai keliami reikalavimai, iš kurių privalo *atsispindėti oferento ketinimas ir ketinimo rimtumas sukurti tarpusavio prievolinius santykius pagal joje pateiktas būsimos sutarties sąlygas*. Ofertos pagrindu nėra sąlygos, nustatančios civilines teises ir pareigas, jų pakeitimą ir panaikinimą. Priešingai nei sandorių atveju, oferta nėra siekiama nustatyti tam tikras civilines teises ir pareigas bei jų apimtį ir jas sukurti, pakeisti arba panaikinti. Pagrindinis ofertos tikslas yra tiesiog *pasiūlymo sudaryti sutartį išreiškimas, jo paviškinimas, t. y. oferta oferentas tiesiog pavišina savo norą, informuoja trečiuosius asmenis apie siekį parduoti tam tikrą prekę arba ją įsigyti, pasiūlyti paslaugas arba siekį pasinaudoti jomis*. Nurodytina, jog analogiškos pozicijos yra laikomasi teisės doktrinoje nurodant, jog oferta yra išreiškiama „*siekiant išdėstyti prekes ar jas įsigyti, įvykdyti darbus arba suteikti paslaugas arba visa tai užsakyti*“¹¹⁹. Kartu yra nurodytina, jog priimtąją išvadą dėl oferta siekiamo tikslo taip pat patvirtina įstatymo leidėjo įtvirtintas ofertos apibrėžimas, pagal kurio

¹¹⁸ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 319.

¹¹⁹ Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 202.

nuostatas, oferta visų pirma yra suprantama kaip *pasiūlymas* sudaryti sutartį¹²⁰. Pabrėžtina, jog savo prasme pasiūlymas – tai raginimas ką nors atlikti, imtis tam tikrų veiksmų. Akivaizdu, jog tokio pobūdžio priemonė nėra pajėgi nustatyti galimo elgesio variantą, kadangi jai yra būdingas neapibrėžtumas ir nepastovumas, priklausantis nuo kitos šalies valios. Atsižvelgiant į išdėstytą, darytina išvada, *jog ofertos ir sandorių, kaip asmens valios išraiškų, tikslai ir siekiami sukurti padariniai nėra tapatūs*.

Kartu yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog oferta gali būti pareikšta neapibrėžtam ratui asmenų. Įvertinus šią ofertos savybę teigtina, jog sandoriams, įskaitant vienašalių sandorių rūšį, ji nėra būdinga. Juk kiekvienu sandoriu teisinis santykis yra sukuriamas tarp konkrečių civilinių teisinių santykių subjektų, t. y. konkrečių dvišalio arba daugiašalio sandorio šalių arba, vienašalio sandorio atveju, tarp sandorio šalies ir jos sąmoningai pasirinkto trečiojo asmens (remiantis CK 2.137 straipsnio 1 dalimi, įgaliojimas privalo būti suteiktas konkrečiam subjektui; pagal CK 6.90 straipsnio 1 dalį garantija yra užtikrinamos konkretaus subjekto teisės, t. y. skolininko kreditoriaus teisės; remiantis CK 5.19 straipsnio nuostatomis, testamente privalo būti nurodytas konkretus turto paveldėtojas). Atsižvelgiant į tai, vertinant viešąją ofertą kaip vienašalį sandorį susidarytų situacija, kurios pagrindu oferentas, pareiškęs ofertą, sukurtų civilinį teisinį santykį tarp savęs ir visų ir bet kokių civilinių teisinių santykių subjektų. Savo ruožtu tai reikštų, jog kiti civilinių teisinių santykių subjektai taptų civilinio teisinio santykio, atsiradusio tarp oferento ir jų, dalyviais be jų žinios ir jų sutikimo, t. y. prieš savo valią. Primintina, jog tai prieštarauja laisvos asmens valios principui bei yra nesuderinama su tuo, jog tretysis asmuo turi teisę atsisakyti tapti pagal vienašalį sandorį sukuriamo teisinio santykio dalyviu.

Apibendrinus nurodytą, teigtina, jog oferta ir sandoriai negali būti tapatinami šiais asmens valios išraiškos aktais siekiamų tikslų atžvilgiu, be to, darytina išvada, jog priešingai nei sandoriai, oferta gali būti adresuota neapibrėžtam subjektų ratui.

2.2. OFERTOS GALIOJIMAS, PANAIKINIMAS, ATŠAUKIMAS IR PABAIGA

Kaip matyti, oferta yra savitas teisinis instrumentas, kuriam yra keliami griežti reikalavimai. Neišmanydamas jų oferentas negalės pateikti pasiūlymo sudaryti sutartį, kadangi pastarasis paprasčiausiai nebus laikomas oferta, sukuriančia siekiamus padarinius. Tačiau vėlgi oferento veiksmai neapsiriboja tik tinkamu ofertos paruošimu. Tai tėra tik vienas iš daugelio aspektų, susijusių su pasiūlymu sudaryti sutartį. Būtent pastariesiems yra skirtas šis darbo

¹²⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.167 straipsnio 1 dalis: „*Pasiūlymas sudaryti sutartį laikomas oferta, jeigu jis pakankamai apibūdintas ir išreiškia oferento ketinimą būti sutarties saistomam ir įsipareigojančiam akcepto atveju*“.

skyrius, kuriame bus siekiama iširti ir aptarti tokius su oferta susijusius klausimus kaip jos įsigaliojimas ir panaikinimas, atšaukimas bei pabaiga.

Kartu yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog ofertos galiojimas ir panaikinimas, atšaukimas bei pabaiga UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose, 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių ir Lietuvos Respublikos CK yra sureglamentuoti bene vienodai¹²¹. Atsižvelgiant į tai, manome esant pagrįsta Lietuvos Respublikos CK nuostatas, susijusias su šiame skyriuje nagrinėjamais aspektais, aiškinti pasiremiant minėtų tarptautinių aktų nuostatų turinio aiškinimu atsižvelgiant į CK nuostatų specifiką.

2.2.1. Ofertos galiojimas ir jos panaikinimas

Pagal CK 6.168 straipsnio 1 dalį, „*oferta įsigalioja, kai ją gauna akceptantas*“. Remiantis šia nuostata, darytina išvada, jog oferento valios išraiška, t. y. *oferta, įgyja teisinę galią*¹²² ne nuo jos išraiškos momento, o nuo tada, kai ji pasiekia kitą būsimos sutarties šalį. Šiuo pagrindu teigtina, jog rašytinis pasiūlymas sudaryti sutartį bus laikomas oferta ne nuo jo surašymo momento, tačiau nuo momento, kai ją gaus akceptantas. Savo esme šis laiko tarpas, egzistuojantis tarp ofertos pateikimo ir jos gavimo, turi specialią paskirtį – iki to momento arba tuo momentu, kai ją gavo akceptantas, oferentas turi teisę jos atsisakyti, o nuo jos įsigaliojimo momento akceptantas turi teisę ją akceptuoti¹²³.

Įvertinus ofertos įsigaliojimo momentą darytina išvada, jog nuo oferento valios pareiškimo ir iki tol, kol jis pasiekia akceptantą, oferento valios išraiška, t. y. pati oferta, yra negaliojanti ir teisiškai nereikšminga. Įvertinus šią ofertos savybę yra darytina išvada, jog ji nėra būdinga sandoriams ir yra vienas iš pagrindų atribojančių ofertą nuo sandorių.

¹²¹ UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.3, 2.1.4 bei 2.1.4 straipsniai, reglamentuojantys ofertos galiojimą, atšaukimą bei pabaigą, yra identiški Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 15, 16 ir 17 straipsnių nuostatomis (nežymus skirtumas egzistuoja tarp 2.1.4 ir 17 straipsnių formuluočių); savo ruožtu Lietuvos Respublikos CK 6.168, 6.169 bei 6.170 straipsniai pakartoja UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų nuostatas.

¹²² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1 P. 214.

¹²³ Nurodytina, jog didesnę praktinę reikšmę šios taisyklės veikimas turi situacijose, kuomet oferentą ir akceptantą skiria tam tikras atstumas, o dėl šios priežasties nuo ofertos pateikimo iki jos gavimo praeina ilgesnis laiko tarpas. Tokiu atveju, oferentui, išsiuntusiam ofertą paštu ir vėliau priėmusiam sprendimą jos atsisakyti, yra suteikiama galimybė ją panaikinti. Tačiau tokiose situacijose, kuomet oferta yra pateikiama žodžiu arba išsiunčiama elektroniniu paštu, laiko tarpas tarp ofertos pateikimo ir jos gavimo netenka reikšmės, kadangi pasinaudojimas juo tampa tiesiog neįmanomu.

Pagrindas šiai išvadai yra aplinkybė, jog, sandoris yra laikomas sudarytu nuo asmens valios išreiškimo įstatymo nustatyta forma momento¹²⁴, t. y. nuo sandorio sudarymo momento asmens vienašalė valia, kuria yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas, yra laikoma sandoriu. Kaip antai, testatoriaus sudarytas testamentas yra laikomas įgijusiu teisinę galią nuo jo sudarymo momento, o ne nuo jo paviešinimo tretiesiems asmenims. Atrodytų, jog šioje vietoje būtų galima prieštarauti teigiant, jog testamentas, kaip sandoris, privalo būti paviešintas trečiajam asmeniui, kadangi, priešingu atveju jis nesukels siekiamų pasekmių. Įvertinus šią poziciją yra nurodytina, jog būtinybė paviešinti sandorį trečiajam asmeniui yra susijusiu su siekiamais sukurti sandoriu padariniais, tačiau ne su jo galiojimu: sutinkame, jog testamento pagrindu turtas bus paliktas konkrečioms asmenims tik tuo atveju, jeigu jis bus paviešintas, tačiau savo ruožtu tai nereiškia, jog asmens valios išraiška bus laikoma galiojančiu testamentu tik nuo to momento, kai ji bus paviešinta tretiesiems asmenims.

Kaip buvo minėta ankstesniame darbo skirsnyje, viešoji oferta turi neapibrėžtą ratą akceptantų, kuriems oferta gali būti pateikta ne tik išsiunčiant ją paštu ar kitais būdais, tradiciškai taikytinai individualiai ofertai, tačiau ir paskelbiant ją laikraštyje, televizijoje, radijuje ar netgi išstatant prekes lentynoje. Būtent pastarieji ofertos pateikimo būdai sukelia klausimų, kurių esminis objektas yra tai, kada tokio pobūdžio viešoji oferta yra laikoma įsigaliojusia, kadangi akceptanto ji tiesiogiai (priešingai nei ją išsiuntus paštu) nepasiekia. Atsižvelgiant į tai, jog teisės aktuose šis klausimas nėra reglamentuotas, yra siūlytini du šios dilemos sprendimo būdai, kurie abu yra tiesiogiai priklausomi nuo ofertą pateikiančio asmens siekio. Pirmuoju atveju oferentas gali nurodyti terminą, nuo kurio oferta yra laikoma galiojančia¹²⁵, pavyzdžiui, „*nuo balandžio 15 d. mes siūlome...*“. O tuo atveju, jeigu toks nurodymas nėra pateiktas, turėtų būti laikoma, jog oferta įsigalioja nuo jos paskelbimo momento, o ne nuo tada, kai potencialus adresas apie ją sužino¹²⁶.

CK 6.168 straipsnio 2 dalis, įtvirtina galimybę oferentui panaikinti savąją ofertą. Remiantis pastaruoju straipsniu, „*Ofertą, net ir neatšaukiamą, oferentas gali panaikinti, jeigu pranešimą apie jos panaikinimą adresatas gauna anksčiau negu ofertą arba kartu su ja*“. Kaip matyti, praktiniu aspektu ofertos įsigaliojimas yra tiesiogiai susijęs su galimybe ją panaikinti iki arba tuo momentu, kai ją gaus akceptantas. Kol oferta nepasiekė akceptanto, ji nesaisto oferento. Šiuo pagrindu pastarajam yra suteikiama teisė pakeisti savo nuomonę, jeigu išsiuntęs ofertą

¹²⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos / V. Mikelėnas., A. Vileita, A. Taminskas. Vilnius: Justitia, 2001. P. 164.

¹²⁵ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 204.

¹²⁶ Ten pat.

oferentas nusprendžia nebesudaryti sutarties arba pakeisti juos nuostatas¹²⁷. Pastaruosius veiksmus oferentas gali atlikti tik iki ofertos įsigaliojimo, t. y. tik tuo atveju, jeigu pranešimą apie ofertos panaikinimą arba pakeitimą akceptantas gauna anksčiau arba kartu su oferta. Kartu yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog nagrinėjamos Lietuvos Respublikos CK nuostatos suteikia teisę akceptantui panaikinti netgi neatšaukiamą ofertą.

Kalbant apie viešosios ofertos panaikinimą, yra nurodytina, jog CK 6.171 straipsnio 2 dalis įtvirtina nuostatą, nurodančią, jog *viešoji oferta, atšaukta tokia pat forma, kaip buvo pareikšta, tampa negaliojanti, nors apie jos atšaukimą sužinojo ne visi asmenys, kuriems oferta buvo žinoma*. Iš pastarųjų CK nuostatų yra matyti, jog, pirma, viešoji oferta turi būti atšaukta tokia pat forma, kaip ir pareikšta, bei, antra, nereikalaujama, kad apie jos atšaukimą sužinotų visi asmenys, kurie apie ją žinojo¹²⁸.

Išanalizavus ir įvertinus Lietuvos Respublikos CK įtvirtintas nuostatas, reglamentuojančias skirtingus vienašalius sandorius, yra darytina išvada, jog vienašalių sandorių šalims, kaip ir oferentui, yra suteikiama teisė panaikinti sudarytąjį sandorį, pavyzdžiui, pagal CK 2.146 straipsnio 1 dalį, *„Įgaliotojas turi teisę bet kada panaikinti įgaliojimą...“*; CK 2.184 straipsnio 1 dalies 1 punktas įtvirtina, jog *„prokūra pasibaigia, kai atstovaujамasis ją atšaukia“*, t. y. panaikina; CK 5.35 straipsnio 1 dalis nurodo, jog *„Testatorius turi teisę savo sudarytą testamentą bet kada pakeisti, papildyti ar panaikinti, sudarydamas naują testamentą, arba jo nesudaryti“*. Remiantis šiuo yra teigtina, jog oferta ir sandoriams, kaip asmens valios išraiškos aktams, yra būdinga galimybė juos panaikinti.

Svarbu pabrėžti tai, jog teisiniame reguliavime ofertos panaikinimas nepasiriboja tik aukščiau nurodytais būdais, kurie, beje, yra subjektyviai priklausomi nuo oferento. Pavyzdžiu¹²⁹ yra CK 6.172 straipsnis, nurodantis, jog *oferento ar akceptanto mirtis, bankroto bylos jam iškelimas, likvidavimas ar neveiknumas daro pasiūlymą sudaryti sutartį negaliojančią, jeigu šie įvykiai atsirado iki akcepto gavimo*. Remiantis pastarojo straipsnio turiniu, teigtina, jog jame išvardinti ofertos tapimo negaliojančia atvejai yra objektyvaus pobūdžio. Įvykus jiems oferta automatiškai yra pripažįstama negaliojančia, o oferento valios išraiška dėl ofertos panaikinimo nėra reikalinga. Manome, jog toks reguliavimas iš esmės yra skirtas apsaugoti oferento interesus, kadangi, išskyrus mirties ir likvidavimo atvejį, apsaugo jį nuo prievolės vykdyti sutartį ir atleidžia nuo pareigos pateikti pranešimą akceptantui apie sutarties nutraukimą¹³⁰.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 214.

¹²⁸ Ten pat. P. 217.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos CK 6.172 straipsnis, iki šiol šiame darbe išnagrinėto teisinio reguliavimo atžvilgiu, yra laikytinas išimtinis. UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principai ir Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių įtvirtina tokios nuostatos.

¹³⁰ Šiuo aspektu yra pastebėtina, jog pastaroji aplinkybė – pareigos informuoti akceptantą dėl ofertos panaikinimo nebuvimas – sudaro sąlygas akceptanto interesų pažeidimui: kaip žinia, tarp ofertos pateikimo ir jos gavimo gali

Tačiau kartu įvertinę tokį Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo įtvirtintą teisinį reguliavimą, laikomės nuomonės, jog CK 6.172 straipsnis įtvirtina ryškų ofertos ir sandorių skirtumą. Pagrindas tokiai išvadai yra pastarojo straipsnio nuostatos, įtvirtinančios, jog oferento ar akceptanto *neveiksnumas* ar *bankroto bylos jiems iškėlimas* daro pasiūlymą sudaryti sutartį, t. y. ofertą, negaliojantį, jeigu šie įvykiai atsirado iki akcepto gavimo. Remiantis šiuo ir laikant ofertą vienašaliu sandoriu, sukuriančiu civilines teises ir pareigas, privalėtų susiklostyti situacija, kurios pagrindu šio *vienašalio sandorio šaliai* arba *asmeniui, kuriam yra adresuotas vienašalis sandoris*, iškėlus bankroto bylą arba tapus neveiksniams, pats sandoris automatiškai nustotų galiojęs. Iš to seka, jog įpėdiniui, kuriam testamentu yra paliktas tam tikras turtas arba turto dalis, tapus neveiksniams testamentas jo atžvilgiu taptų negaliojantis. Analogiška situacija susidarytų, kuomet iškėlus bankroto bylą juridiniam asmeniui, kurio skolininko prievolių įvykdymas būtų užtikrintas banko garantija, pastaroji garantija taip pat būtų laikoma netekusia galios. Įvertinę šias aplinkybes, vis dėlto laikomės nuomonės, jog sandoriams aptartosios ofertos, kaip asmens valios išraiškos akto, savybės nėra būdingos. Juk savo esme sandoris, kaip juridinis faktas, negali tapti negaliojančiu dėl su juo susijusio asmens teisinio statuso pasikeitimu. Kaip pavyzdžiu, patvirtinančiu priimtas išvadas, gali būti teisės doktrinoje suformuota pozicija, jog *panaikinus nepilnamečio asmens, dar nesulaukusio 18 metų, emancipaciją emancipacijos panaikinimas galioja tik ateity ir neturi grįžtamosios galios, todėl visi sandoriai, kuriuos emancipuotas asmuo sudarė, iki panaikinta jo emancipacija, galioja*¹³¹.

Iš kitos pusės yra pritartina, jog sandoriai kaip ir oferta gali būti laikomi automatiškai netekusiais galios, kai yra *likviduojama arba miršta* paties vienašalio sandorio šalis arba subjektas, kuriam yra adresuotas šis sandoris. Pagrindas tam yra aplinkybė, jog mirties arba likvidavimo atveju vienas iš vienašaliu sandoriu sukurto teisinio santykio dalyvių pranyktų, o šiuo pagrindu pasibaigtų ir pats teisinis santykis. Tai reikštų, jog tokiu atveju sandoris negalėtų funkcionuoti ir sukurti siekiamų padarinių – sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas, kadangi subjektas, kuris arba kuriam turėtų būtų sukuriama, pakeičiama arba panaikinamos civilinės teisės ir pareigos paprasčiausiai neegzistuočiau. Be to, pastarųjų ofertą

praeiti tam tikras laiko tarpas, per kurį oferentas gali susidurti su Lietuvos Respublikos CK 6.172 straipsnyje nurodytomis situacijomis. Tokiu būdu akceptantas nežinodamas apie pasikeitusį oferento teisinį statusą gali akceptuoti ofertą ją išsiųsdamas ir pradėti atlikinėti tam tikrus su planuojama būsima sutartimi susijusius veiksmus, pavyzdžiui, užsakyti prekes, kurias jis vėliau turėtų perparduoti oferentui. Akivaizdu, jog šioje situacijoje akceptantas realiai susidurtų su grėsme patirti nuostolių, kurie susidarytų akceptantui nesugebėjus realizuoti užsakytų prekių kitiems asmenims. O nuostolių atlyginimas iš oferento praktiškai yra neįmanomas, kadangi oferento mirtis, jo likvidavimas ar tapimas neveiksniu nėra laikytini neteisėtais veiksmais, tuo labiau šiose veiksmuose negali būti oferento kaltės. Be to, mirties ir likvidavimo atveju paprasčiausiai neliktų teisinių santykių subjekto, kuris galėtų būti įpareigotas atlyginti žalą. Tačiau manome, jog bankroto bylos iškėlimo atveju situacija galėtų būti vertintina priešingai. Šiuo atveju, manome, jog įrodžius aplinkybės, jog oferentas, žinodamas arba turėdamas žinoti, jog jam gresia nemokumas ar jis yra nemokus ir dėl to negalės vykdyti sutarties, vis tiek išsiuntė ofertą, būtų galima prisiteisti iš pastarojo nuostolių atlyginimą.

¹³¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji dalis: Asmenys / V. Mikelėnas, G. Bartkus, V. Mizaras ir kt. Vilnius: Justitia, 2002. P. 36.

reglamentuojančių nuostatų pagrindu, yra darytina išvada, jog priešingai nei sandorių atveju, teisės kylančios iš ofertos, oferento mirties arba likvidavimo atveju negali būti perleistos tretiesiems asmenims – įvykus šiems atvejams oferta yra pripažįstama negaliojančia.

2.2.2. Ofertos atšaukimas

Matyti, jog ofertos galiojimas ir jos panaikinimas yra susiję su oferentui suteikta galimybe panaikinti pateiktą ofertą iki momento, kol ją gauna akceptantas. Savo ruožtu ofertos atšaukimas yra susijęs su tuo, ar akceptanto gauta, t. y. įsigaliojusi, oferta saisto ją pareiškusį asmenį ir ar ji iš viso gali būti atšaukta. Šioje vietoje svarbu pabrėžti, jog priešingai nei dėl ofertos galiojimo, dėl ofertos atšaukimo skirtingos teisinės sistemos nėra tokios vieningos: germaniškosios teisės sistemos šalyse, taip pat Skandinavijoje, yra laikomasi nuomonės, jog oferentas yra saistomas savo pareikštos ofertos¹³², tuo tarpu romaniškosios ir *common law* teisės sistemos šalyse vyrauja priešingas požiūris. Nagrinėjant šiuos aspektus kaip pavyzdys yra imtinos Vokietija ir Anglija.

Pagal Vokietijos Federacijos CK 145 straipsnį¹³³, *oferentas yra saistomas savo pareikštos ofertos, išskyrus atvejį, kuomet jis ofertoje nurodė priešingai*. Kaip matyti iš šio straipsnio turinio, Vokietijos CK pirmenybę teikia ofertos neatšaukiamumui, kadangi pagal bendrąją taisyklę oferta visuomet yra laikoma saistančia. Tuo tarpu jos atšaukimas yra nurodytas kaip išimtinė teisė, priklausanti tik nuo oferento – norėdamas turėti galimybę atšaukti pareikštą ofertą, privalo apie jos atšaukiamumą nurodyti joje pačioje (pabrėžtina, jog tokiu atveju pasiūlymas bus laikomas ne oferta, o tik kvietimu derėtis – *invitatio offerendi*¹³⁴). Atsižvelgiant į tai, yra pripažįstama, jog, jeigu oferentas ofertoje nenurodė tokių terminų kaip „*wiederruflich*“ (atšaukiama), „*freibleibend*“ (keistina) arba „*ohne Obligo*“ (nesaistanti), oferta yra saistanti tam tikrą laiką ir oferentas neturi teisės jos atšaukti¹³⁵. Terminas, kuriuo oferentas bus laikomas susaistytu, gali būti nustatytas paties oferento, o tuo atveju, jeigu pastarasis jo nenurodė, oferta pasibaigs iškart, jeigu oferta yra pareikšta akceptanto akivaizdoje arba tiesioginėmis ryšio priemonėmis (pvz., telefonu)¹³⁶; tuo atveju, jeigu oferta buvo pateikta ne akceptanto akivaizdoje arba tiesioginėmis ryšio priemonėmis, ofertos terminas pasibaigia per protingą laiko tarpą, per kurį normaliomis sąlygomis oferentas lauktų akcepto.

¹³² Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 301 – 304.

¹³³ Bürgerliches Gesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-06-14]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>>.

¹³⁴ Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 305.

¹³⁵ Ten pat.

¹³⁶ Bürgerlichen Gesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-06-14]. <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>>.

Kaip minėta aukščiau, priešprieša Vokietijos Federacijos teisiniam reguliavimui yra Anglijos teismų praktika. Remiantis pastarąja, oferta gali būti atšaukta bet koku metu iki jos akceptavimo¹³⁷. Be to, oferentui nėra numatyta pareiga laikytis ofertoje nurodyto termino pastarosios akceptavimui. Tai reiškia, jog netgi tuo atveju, jeigu net siūlytojas pareiškia, kad jis tam tikrą laiką nori būti susietas su oferta, jam nėra jokių teisinių kliūčių savavališkai ją atšaukti dar nesibaigus terminui¹³⁸. Vienintelė pareiga, kurios privalės laikytis oferentas, norėdamas ją atšaukti – tai pareiga informuoti akceptantą apie jos atšaukimą.

Kalbant apie UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.4 straipsnį¹³⁹, Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 16 straipsnį¹⁴⁰ ir CK 6.169 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias ofertos atšaukimą, nurodytina, jog jos tarsi užima kompromisinį variantą tarp aukščiau nurodyto teisinio reguliavimo variantų. Pastarieji teisės aktai suteikia teisę oferentui atšaukti savąją ofertą iki to momento, kol akceptantas išsiunčia akceptą, tačiau kartu įtvirtina šią teisę ribojančias išimtis.

Taigi, remiantis CK 6.169 straipsnio 1 dalimi „*Kol sutartis nesudaryta, ofertą galima atšaukti, jeigu pranešimą apie jos atšaukimą akceptantas gauna prieš išsiųsdamas akceptą*“. Pagal CK 6.169 straipsnio 2 dalį, „*Oferta negali būti atšaukta, jeigu 1) ofertoje nurodant tam tikrą terminą jai akceptuoti ar kitoku būdu nustatyta, kad ji neatšaukiama; arba 2) akceptantas turėjo protingą pagrindą manyti, kad oferta yra neatšaukiama ir, remdamasis ja, atitinkamai veikė*“.

Primintina, jog, remiantis CK 1.168 straipsnio 1 dalimi, įsigaliojusios ofertos oferentas negali panaikinti. Tačiau nuo ofertos gavimo iki jos akceptavimo gali praeiti ganėtinai ilgas laiko tarpas, per kurį oferentas gali pakeisti savo norą sudaryti sutartį su akceptantu. Atsižvelgiant į tai, CK 6.169 straipsnio 1 dalis įtvirtina prezumpciją, kad per tą laiką oferentas gali atšaukti ofertą¹⁴¹. Ofertos atšaukimas yra suprantamas kaip ofertos teisinės galios panaikinimas po to, kai ją gavo ofertos adresatas. Kaip matyti, šia teise oferentas gali pasinaudoti iki tol, kol akceptantas neakceptavo ofertos ir neišsiuntė jos oferentui. Šiuo pagrindu yra darytina išvada, jog ofertos atšaukimas privalo būti perduotas akceptantui prieš pastarajam išsiunčiant akceptą.

Deja, tačiau nagrinėtina ofertos atšaukimo teisė iki akcepto išsiuntimo nėra absoliuti. CK 6.169 straipsnio 2 dalis įtvirtinta specialias normas, numatančias bendrosios taisyklės, įtvirtintos CK 6.169 straipsnio 1 dalyje, išimtis. Pirmoji yra susijusi su tuo, jog oferentas negali

¹³⁷ Richards P. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. P. 48.

¹³⁸ Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 301.

¹³⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-06-16]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

¹⁴⁰ United Nations Convention On Contracts For The International Sale Of Goods (1980) [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-06-16] <<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/sales/cisg/CISG.pdf>>.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 215.

atšaukti ofertos, kurioje yra nurodytas terminas jai akceptuoti arba yra kitokiu būdu nurodyta, jog ji yra neatšaukiama, o antroji – jog ofertos negalima atšaukti, jeigu akceptantas turėjo pakankamą, protingą pagrindą manyti, kad oferta neatšaukiama¹⁴². Kaip matoma, abi šios išimtys lemia tai, jog oferentas praranda teisę atšaukti savo pareikštą ofertą po jos įsigaliojimo, t. y. jis tampa saistomu savo paties oferta.

Remiantis pirmąja išimtimi, ofertos atšaukimo galimybė yra subjektyviai priklausanti nuo jo paties. Tik nuo jo paties valios priklauso, ar pateikta oferta bus saistanti ar ne. Ketindamas įstoti į prievolinius santykius ir norėdamas patvirtinti savo ketinimų rimtumą oferentas gali tai padaryti būtent pasinaudodamas galimybe nurodyti ofertoje, kad ji neatšaukiama, pavyzdžiui, „neatšaukiama“, „fest“, „unwiderrufflich bis“, „firm offer“; arba nustatydamas jos akceptavimo terminą.

Dėl pastarojo apseko yra atkreiptinas ypatingas dėmesys. Tam tikrose valstybėse, ypač priklausančiose *common law* teisės tradicijai, ofertos akceptavimo termino nurodymas reiškia tai, jog po šio termino pabaigos oferta netenka savo galios, o akceptantas praranda teisę ją akceptuoti¹⁴³. Termino nurodymas nėra susijęs su ofertos neatšaukiamumu ir niekaip negali jo įtakoti, kadangi, kaip minėta, *common law* teisės tradicijos valstybėse oferta gali būti atšaukta bet koku momentu¹⁴⁴. Tuo tarpu kontinentinės teisės valstybėse termino nurodymas paprastai reiškia, jog oferta yra saistanti ją pateikusį oferentą dėl ko pastarasis neturi teisės jos atšaukti. Remiantis šiomis aplinkybėmis, *common law* teisininkai, interpretuodami sutartis, sudarytas remiantis tarptautinės privatinės teisės šaltiniais, termino nurodymą gali traktuoti tik kaip laiko tarpą, skirtą ofertai akceptuoti¹⁴⁵, o kontinentinės teisės valstybių teisininkai priešingai – kaip ofertos neatšaukiamumo nurodymą. Remiantis šiuo, siunčiant ofertą šaliai, esančiai *common law* valstybėje, yra patartina nurodyti pačioje ofertoje, jog ofertos akceptavimo termino nurodymas reiškia ne tik tai, jog akceptantas privalo akceptuoti ofertą iki termino pabaigos, tačiau taip pat tai, jog oferta yra neatšaukiama.

Remiantis antrąją išimtimi, *kuomet ofertos negalima atšaukti, jeigu akceptantas turėjo pakankamą, protingą pagrindą manyti, kad oferta neatšaukiama*, privalo būti tenkinamos dvi sąlygos: akceptantas privalo turėti pagrindą pasitikėti oferento pasiūlymu sudaryti sutartį ir akceptantas, veikiantis pasitikėjimo pagrindu, privalo būti atlikęs jo pasitikėjimą išreiškiančius veiksmus¹⁴⁶. Pasitikėjimas privalo būti pagrįstas, o akceptantas privalo veikti pasikliaudamas,

¹⁴² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 215.

¹⁴³ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-14].

<<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

¹⁴⁴ Richards P. Law of Contract. 7th Edition. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. P. 48.

¹⁴⁵ Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 302.

¹⁴⁶ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 212.

jog oferentas susaistė save oferta. Pagrindas pasitikėjimui gali būti ilgalaikė tarp šalių susiklosčiusi praktika, jeigu anksčiau sudarant sutartis oferentas visada atsiųsdavo neatšaukiamą ofertą. Tuo tarpu tam, kad įrodytų buvus pakankamo pagrindo manyti ofertą buvus neatšaukiamą, akceptantas privalo atitinkamai elgtis, pavyzdžiui, gavęs ofertą, nedelsdamas kreiptis į trečiuosius asmenis siekiant derinti sutarties sudarymą su trečiaisiais asmenimis, pradėti ruošti vykdyti sutartį ir pan.¹⁴⁷. Taigi, kaip matyti, priešingai negu pirmosios išimties atveju, aptartoji išimtis nėra tiesiogiai susijusi su ir priklausoma tik nuo oferento. Jos taikymo pagrindas yra atitinkamų aplinkybių visuma, leidusi akceptantui manyti apie jos neatšaukiamumą, bei paties akceptanto aktyvūs veiksmai, patvirtinantys jo pasitikėjimą nurodytomis aplinkybėmis.

Kaip matyti, iš esmės tinkamas ofertos atšaukimas ir jo įgyvendinimo tvarka nėra sudėtinga. Tačiau to paties negalima pasakyti apie tuos atvejus, kuomet oferta yra atšaukiama oferentui neturint teisės to atlikti, t. y. tuomet, kai ji yra pripažinta neatšaukiama. Didžiausia dilema, kylanti šiuo aspektu, yra klausimas, ar oferentas, atšaukęs neatšaukiamą ofertą, yra atsakingas už akceptantui kilusius nuostolius ir ar iš vis nuostolių klausimas tokioje situacijoje gali būti keliamas. Pradedant nagrinėti šį klausimą visų pirma atkreiptinas dėmesys į tai, jog šiuo atžvilgiu egzistuoja netgi trys skirtingos teisinės sistemos, reglamentuojančios skirtingas teises pasekmes.

Kaip pirmoji yra aptartina anglosaksų teisės sistema. Kaip buvo minėta, ofertos atšaukiamumas čia pasireiškia tuo, jog oferta gali būti atšaukta bet kada iki sutarties sudarymo momento. Šios taisyklės pagrindas yra *atlygintinumo doktrina* (*angl. consideration doctrine*), pagal kurią prievolinis įsipareigojimas pradeda galioti, jeigu įgaliotasis atliko arba pažadėjo priešpriešinį patenkinimą, arba jeigu akceptas išreiškiamas specialiu dokumentu (*angl. deed*)¹⁴⁸. Taigi, remiantis aptariamu reguliavimu, oferentui, atšaukusiam ofertą, nekyla teisinė atsakomybė už tokius jo veiksmus ir dėl šios priežasties jam nekyla pareiga atlyginti akceptanto nuostolius.

Romėniškosios teisės tradicijos valstybių teisinis reguliavimas laikosi priešingos nei ką tik aptarta pozicijos. Kaip ryškiausias ir geriausiai romėniškąją poziciją iliustruojantis pavyzdys imtina Prancūzijos teismų praktika. Remiantis ja, oferentui, atšaukusiam neatšaukiamą ofertą, yra taikoma deliktinė atsakomybė¹⁴⁹. Pastarosios pagrindas yra akceptanto patirti nuostoliai dėl ofertos atšaukimo neturint tam teisės (*pranc. faute*)¹⁵⁰. Iš kitos pusės tam tikri Prancūzijos teisininkai laikosi Prancūzijos Colmar apeliacinio teismo pateikto išaiškinimo, kuriuo remiantis oferentas oferta siūlo ne tik sudaryti būsimą sutartį, tačiau taip pat ir preliminarią sutartį, kuri

¹⁴⁷ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-14].

<<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

¹⁴⁸ Zweigert K. ir Kötz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 302.

¹⁴⁹ Zweigert K. and Kötz H. Introduction to Comparative Law. New York: Oxford University Press, 1998. P. 360.

¹⁵⁰ Zweigert K. ir Kötz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 303.

saisto jį tam tikrą laiką ir neleidžia atšaukti ofertos. Ši preliminarioji sutartis, būdama išskirtinai palanki akceptantui, yra sudaroma numanomu pastarojo akceptu¹⁵¹. Taigi oferentui atšaukus neatšaukiamą ofertą kyla pareiga atlyginti nuostolius, kilusius pažeidus preliminarią sutartį. Prancūzijos teismai tiek taikydami atsakomybę pagal bendruosius deliktinės atsakomybės pagrindus, tiek už tariamos preliminarios sutarties pažeidimą akceptanto žala pripažįsta nuostolius, patirtus dėl pasitikėjimu oferta.

Tarp jau dviejų aptartų sistemų, germaniškoji užima vidurinę poziciją. Kaip buvo minėta, Vokietijos Federacijos CK yra įtvirtinta taisyklė, jog oferta iš viso negali būti atšaukta išskyrus jau aptartus atvejus, kurių pagrindu oferento pasiūlymas yra laikomas kvietimu derėtis. Toks teisinis reguliavimas lemia tai, jog ofertos atšaukimas paprasčiausiai nesukelia jokių teisinių padarinių, o dėl šios priežasties nekyla atsakomybė – akcepto atveju sutartis turi būti laikoma sudaryta¹⁵².

Išnagrinėję aukščiau pateiktas sistemas esame linkę pritarti germaniškajai sistemai bei manome, jog Lietuvos Respublikos CK nuostatos turi būti aiškinamos remiantis Vokietijos Federacijos CK nuostatų aiškinimu. Pagrindas šiai išvadai yra CK 6.169 straipsnio 2 dalis, įtvirtinanti, jog joje numatytais dviem atvejais *oferta negali būti atšaukta*. Manome, jog tokia Lietuvos Respublikos CK nuostatų formuluotė paprasčiausiai nesuteikia oferentui teisės jos atšaukti. Iš to seka, jog šiuo atžvilgiu oferento teisnumas yra apribotas – jis negali turėti civilinę teisę atšaukti neatšaukiamą ofertą. Šiuo pagrindu darytina išvada, jog oferento ofertos atšaukimas paprasčiausiai negalės būti traktuojamas kaip teisinis faktas sustabdantis sutarties sudarymą, o akceptanto išsiųsto akcepto pagrindu tarp oferento ir akceptanto bus sudaryta sutartis. Manytina, jog oferentui nesutinkant su jos sudarymo faktu ir jos nevykdant akceptantas galėtų kreiptis į teismą pareikšdamas reikalavimą pripažinti sutarties sudarymo faktą ir reikalauti žalos atlyginimo už sutarties nevykdymą arba reikalauti ją įvykdyti. Atsižvelgdami į tokį Lietuvos Respublikos CK reglamentavimą, laikomės nuomonės, jog aptartosios įstatyminės nuostatos įtvirtinta vieną iš ryškiausių ofertos ir sandorių savybių, kurių pagrindu oferta negali būti tapatinama sandoriams.

Taigi, siekiant pagrįsti šią išvadą visu pirma yra nurodytina, jog sandoris yra juridinis faktas, kuriuo pagrindu atsiranda, pasikeičia arba pasibaigia civiliniai teisiniai santykiai¹⁵³. Kaip jau buvo nurodyta, ši aplinkybė yra viena iš esminių savybių, leidžiančių atriboti sandorius nuo kitų asmens valios išraiškos aktų, kuriems nėra būdingos sandorių savybės. Taigi yra akivaizdu, jog traktuojant ofertą kaip vienašalį sandorį būtų pagrįsta teigti, jog oferta savo prigimtimi taip

¹⁵¹ Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 303.

¹⁵² The Oxford Handbook of Comparative Law / red. Reinmann M. and Zimmermann R. New York: Oxford University Press, 2006. P. 916.

¹⁵³ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 143.

pat privalėtų būti teisinio santykio pagrindu, kuriuo būtų sukuriamas, pakeičiamas arba pabaigiamas civilinis teisinis santykis.

Teisinėje literatūroje vyrauja gana platus civilinio teisinio santykio apibrėžimų ratas, tačiau dažniausiai pasitaikantis civilinio teisinio santykio apibrėžimas, kuriuo mes taip pat vadovausimės, yra toks: civilinis teisinis santykis – tai civilinės teisės normomis sureglamentuotas turtinis arba asmeninis neturtinis santykis, kurio subjektai turi koresponduojančias civilines subjektines teises ir subjektines pareigas, yra autonomiški, lygiateisiai ir savo poreikiams bei interesams tenkinti, žalai atlyginti įgyja tam tikrų daiktų ar kitų vertybių¹⁵⁴. Kaip matyti iš pateikto apibrėžimo, civilinį teisinį santykį tam tikra prasme galima traktuoti kaip tam tikrą sistemą – aibę tarpusavyje susijusių elementų, kurių ryšiai sudaro tam tikrą vientisumą, besireiškiantį kaip sistemos savybės. Prie civilinio teisinio santykio sistemos elementų priskiriami: civilinio teisinio santykio subjektai, objektas, subjektinės teisės ir pareigos, kaip vidinė teisinio santykio forma, bei teisinių santykių subjektų veiksmai, kaip to santykio turinys. Visi šie elementai tarpusavyje sąveikauja, yra susiję ir vykdo bendrą funkciją – tenkina šio santykio subjektų poreikius¹⁵⁵. Akivaizdu, jog esant tokiems glaudiems ryšiams ir funkciniam priklausomumui nors vieno sistemos elemento nebuvimas lemtų visos sistemos griūtį. Įvertinus tai bei oferta sukuriamus teisinius padarinius, yra nagrinėtinas vienas iš civilinio teisinio santykio elementų, kuris, mūsų nuomone, pareiškus ofertą neegzistuoja – civilinės teisės ir pareigos.

Savo prasme subjektinė teisė yra suprantama kaip konkretaus asmens galimybė elgtis atitinkamu būdu arba reikalauti atitinkamo elgesio iš įpareigotų asmenų¹⁵⁶, o subjektinė pareiga reiškia teisės nulemtą būtiną elgesio būdą, skirtą subjektinės teisės įgyvendinimui užtikrinti. Teisiniame santykiyje subjektinės teisės ir pareigas sieja labai glaudus ryšys pasireiškiantis tuo, jog subjektinių teisių galimybes visiškai atitinka subjektinių teisių būtinybės¹⁵⁷. Visa tai aiškiai rodo, kad subjektinė teisė negali egzistuoti be subjektinės pareigos. Subjektinė teisė ir pareiga kaip vienas kitą šalinantys ir kartu suvienijantys teisinio santykio elementai negali egzistuoti be teisinio santykio. Vieno asmens galimybės, kurių negarantuotų kitų asmenų privalomas elgesys, nebūtų teisinės subjektinės teisės. Tai liktų vieno asmens paprastu pageidavimu ar noru, kurio kiti gali nepaisyti¹⁵⁸. Apibendrinus, darytina išvada, jog teisinis santykis yra neįmanomas be teisių ir pareigų apskritai bei be jų vienovės, t. y. kuomet santykio dalyviai turės tik teises, tačiau neturės koresponduojančių pareigų, ir atvirkščiai, civilinis teisinis santykis bus

¹⁵⁴ Vitkevičius P. S. Civilinės teisės normų ir civilinių teisinių santykių teisinio reglamentavimo problemos // Teisė. 2004, Nr. 51. P. 150.

¹⁵⁵ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Ten pat. P. 123.

¹⁵⁶ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Justitia, 2008. P. 39.

¹⁵⁷ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Ten pat. P. 135.

¹⁵⁸ Ten pat.

neįmanomas. Ši civilinio teisinio santykio specifika puikiai atsispindi vienašalių sandorių sukuriamuose civiliniuose teisiniuose santykiuose, pavyzdžiui, garantijos atveju garantui kyla pareiga garantijoje nurodyta suma visiškai arba iš dalies atsiskaityti trečiajam asmeniui, jeigu skolininkas prievolės neįvykdys arba ją įvykdys netinkamai, o trečiasis asmuo įgauna teisę į garantija užtikrintą pinigų sumą; vekselio atveju vekselio davėjui kyla pareiga sumokėti vekselyje nurodytą sumą pinigų vekselio turėtojui, o pastarasis įgyja teisę reikalauti pastarosios sumos išmokėjimo.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, yra spėjama, jog traktuojant ofertą kaip vienašalį sandorį, oferentui išreiškus ofertą, tarp oferento ir akceptanto turėtų susiklostyti civiliniai teisiniai santykiai, kuriuose oferentas ir akceptantas privalėtų turėti tarpusavyje susijusias subjektines teises ir pareigas. Peržvelgus įstatymines nuostatas, reglamentuojančias ofertą, kaip šalių valios išraišką, tiek pačią šio teisės instrumento specifika teigtina, jog po ofertos išraiškos oferentas ir akceptantas įgyja tam tikras teises, įskaitant, bet neapsiribojant, oferentas įgyja teisę atšaukti ofertą, kol sutartis nesudaryta, jeigu pranešimą apie jos atšaukimą akceptantas gauna prieš išsiųsdamas akceptą, arba iš vis ją panaikinti, jeigu pranešimą apie jos panaikinimą adresatas gauna anksčiau negu ofertą arba kartu su ja; tuo tarpu akceptantas, gavęs ofertą, tarsi įgauna teisę pareikšti sutikimą su ja. Tačiau visgi nors oferentas su akceptantu ofertos pagrindu įgyja tam tikras subjektines teises, manome, jog tarp oferento ir akceptanto susiklosčiusiame socialiniame santykiyje pareigos neegzistuoja.

Pastaroji išvada darytina atsižvelgiant į tai, jog nė viena įstatyminė nuostata, reglamentuojanti ofertą, neįtvirtina pareigų tiek oferentui, tiek akceptantui, bei pati šio instrumento specifika negali sukurti pareigų. Šioje vietoje yra svarbu nurodyti, jog teisinėje literatūroje vyrauja priešinga nuostata, remiantis kuria neatšaukiama oferta sukuria *pareigą* oferentui jos neatšaukti. Pasak V. S. Em, tai yra pasyvaus tipo pareiga, kylanti iš vienašalio sandorio – ofertos¹⁵⁹. Įvertinę pastarąją nuostatą ir jos pagrindimą, vis dėlto esame linkę su ja nesutikti. Pastaroji nuostata yra grindžiama tuo pagrindu, jog, kaip buvo nurodyta, CK 6.169 straipsnio 2 dalies nuostatos, mūsų nuomone, neįtvirtina pareigos neatšaukti neatšaukiamą ofertą. Primintina, jog laikydami esant pagrįstas Vokietijos CK nuostatas, kurių pagrindu ofertos atšaukimas nesukelia jokių teisinių padarinių, ir laikydamiesi nuomonės, jog CK 6.169 straipsnio 2 dalies nuostatos, įtvirtinta analogiškas teisinės neatšaukiamos ofertos atšaukimo pasekmės, manome, jog tokio pobūdžio nuostata, kaip „*oferta negali būti atšaukta, jeigu*“, privalo būti traktuojama ta prasme, jog įstatymų leidėjas tokiu būdu nesuteikia oferentui teisnumo – galimybės turėti ir įgyti subjektinę teisę atšaukti neatšaukiamą ofertą. Šiuo pagrindu darytina išvada, jog oferento neatšaukiamos ofertos atšaukimas paprasčiausiai yra laikytinas

¹⁵⁹ Гражданское право: Общая часть / ред. Суханов Е. А. Москва: Волтерс Клувер, 2008. Т. 1. Р. 450.

teisinių pasekmių negalinčiu sukurti veiksmu, t. y. tuo atveju, jeigu akceptantas akceptuotą neatšaukiamą ofertą, būtų laikoma, jog tarp akceptanto ir oferento buvo sudaryta sutartis, nepaisant to, jog oferentas atšaukė neatšaukiamą ofertą. Iš to darytina išvada, jog asmuo negali būti įpareigotas neatšaukti neatšaukiamos ofertos. Taigi apibendrinus tai, kas buvo išdėstyta, yra pagrįsta teigti, jog ofertos pagrindu tarp oferento ir akceptanto susikūrę ryšiai, negali būti traktuojami kaip civilinis teisinis santykis, kadangi oferta oferentui ir akceptantui nesukuria pareigų. *Tai savo ruožtu lemia, jog tuo yra pažeidžiamas reikalavimas, remiantis kuriuo civiliniame teisiniame santykiyje privalo būti teisių ir pareigų viseto elementas. Šiuo atveju oferentui ir akceptantui tėra suteikiamos teisės, tačiau pareigos, užtikrinančios pastarąsias teises, – ne.*

Kartu yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog, remiantis CK 6.163 straipsnio 1 ir 3 dalimis „Šalys privalo elgtis sąžiningai ir esant ikisutartiniams santykiams“; „Šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo ar derasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius“. Remiantis šiomis nuostatomis, yra teigtina, jog asmuo, pažeidęs pareigą ikisutartiniuose santykiuose elgtis sąžiningai, privalo atsakyti kitai šaliai, dėl pirmosios šalies veiksmų patyrusiai nuostolius, pagal deliktinės atsakomybės nuostatas. Atsižvelgdami į tai, manome esant galimą tokią situaciją, kurios pagrindu akceptantas, neišreiškęs akcepto, gavęs neatšaukiamos ofertos atšaukimą nuspręstų nebesudaryti sutarties ir kreiptųsi į teismą dėl žalos atlyginimo pagal deliktinės atsakomybės nuostatas. Tokios situacijos pagrindu neteisėtais oferento veiksmais būtų laikomas sąžiningumo principo pažeidimas ikisutartiniuose santykiuose atšaukiant neatšaukiamą ofertą, o žala – išlaidos, patirtos ruošiantis būsimos sutarties sudarymui. Iš to seka, jog, pagal CK nuostatas, neatšaukiamos ofertos atšaukimo atveju klausimas, ar sutartis bus laikoma sudaryta, priklauso nuo paties akceptanto, t. y. akceptantui nusprendus akceptuoti ofertą sutartis privalėtų būti laikoma sudaryta, ir oferentui atsisakius ją vykdyti pastarojo atžvilgiu būtų taikoma sutartinė civilinė atsakomybė; akceptantui nusprendus atsisakyti sudaryti sutartį dėl oferento nesąžiningumo ir dėl neteisėtų pastarojo veiksmų patyrus nuotolių, akceptantui būtų suteikta teisė reikalauti iš oferento nuotolių atlyginimo pagal deliktinės atsakomybės sąlygas.

Papildomai nurodytina, jog aukščiau nurodyta išvada, remiantis kuria *oferentui ir akceptantui tėra suteikiamos teisės, tačiau pareigos, užtikrinančios pastarąsias teises, – ne,* tiesiogiai siejasi su kita ofertai būdinga savybe, atribojančia šią asmens valios išraišką nuo sandoriu. Visų pirma yra primintina, jog kiekvienas vienašalis sandoris yra grindžiamas pastarojo šaliai įstatymo garantuojamomis teisėmis ir subjektiškumu jomis disponuoti, o kiekvienas tokios rūšies sandoris, sukuriantis teises ir pareigas, yra naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška, kurios pagrindu jos šalis suteikia teises arba nustato pareigas tretiesiems

asmenims ir kartu gali nustatyti pareigas savo pačios atžvilgiu. Remiantis šia vienašaliams sandoriams būdinga savybe, teigtina, jog, traktuojant ofertą kaip vienašalį sandorį, pastaroji turėtų būti būdinga ir ofertai. Vis dėlto įvertinę ofertą, laikomės nuomonės, jog jai nėra būdinga aukščiau aptarta vienašalių sandorių, sukuriančių teisinius santykius, savybė. Imant ofertą kaip vienašalį sandorį teigtina, jog oferta jos šalis turėtų suteikti teisę arba nustatyti pareigą akceptantui oferento turimos teisės atžvilgiu, o akceptantas pasinaudoti jam suteikiama teise arba vykdyti nustatytą ir laisva valia prisiimtą pareigą. Visgi atidžiai pažvelgus į sutarties sudarymo procesą ofertos ir akcepto pagrindu teigtina, jog šie aspektai sutarties sudarymo procese nėra aptinkami. Juk pareikšdamas pasiūlymą sudaryti sutartį *oferentas tiesiog pavišina savo valią akceptantui ir pasiūlo jam ją apmąstyti, o apmąščius – sudaryti bendrą susitarimą dėl tarpusavio santykių nustatymo*. Kaip matyti, šiame santykiyje (tarp oferento ir akceptanto) oferentas neišreiškia naudojimąsi jam priklausančiomis teisėmis ir tuo pačiu metu nesuteikia teisių ir neįpareigoja akceptantą bei neįpareigoja pats savęs (*primintina, jog nei oferentas, nei akceptantas neturi pareigų vienas kito ir savo atžvilgiu*). Atsižvelgiant į nurodytą, teigtina, jog vienašalių sandorių, sukuriančių teisinius santykius, savybė, remiantis kuria tokie sandoriai yra naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška, kurios pagrindu jos šalis suteikia teises tretiesiems asmenims ir kartu gali nustatyti pareigas savo pačios atžvilgiu, nėra būdinga ofertai.

2.2.3. Ofertos pabaiga

Pagal CK 6.170 straipsnį oferta netenka galios, t. y. baigiasi, esant šioms situacijoms:

(i) *oferentas gauna neigiamą atsakymą į jo pasiūlymą sudaryti sutartį*. Tokio pobūdžio atsisakymas akceptuoti ofertą gali būti aiškiai išreikštas arba numanomas. Pastarojo atvejo pavyzdžiu galėtų būti situacija, kuomet akceptantas užuot atsiuntęs besąlyginį pritarimą visai ofertai pateikia pranešimą, kuriame yra priešpriešinių siūlymų, papildymų ar išlygų;

(ii) *per nurodytą ofertoje terminą oferentas negauna sutikimo su jo pasiūlymu*. Atkreiptinas dėmesys, jog tuo atveju, kai ofertoje nėra nurodytas akceptavimo terminas, ofertos galia pasibaigia negavus sutikimo per protingą terminą jos akceptavimui.

Iš tiesų įvertinę šiuos ofertos pabaigos pagrindus, laikomės nuomonės, jog pastarieji yra artimi vieniems iš sandorių pabaigos pagrindų. Kaip antai, vertinant pirmąjį ofertos pabaigos pagrindą, paminėta, jog trečioji šalis gali atsisakyti jai vienašaliu sandoriu suteikiamų teisių ar pareigų. Iš to seka, jo kaip ir ofertos atveju, tokio pobūdžio sandoris yra laikomas pasibaigusiu. Kaip pavyzdys, iliustruojantis aptariamus aspektus, yra pateiktinas Lietuvos Respublikos CK 2.147 straipsnio 1 dalies 3 punktas, įtvirtinantis, jog „*įgaliojimas pasibaigia įgaliotiniui atsisakius įgaliojimo*“, bei 5.60 straipsnio 1 dalis, remianti kuria, „*Įpėdinis pagal įstatymą ar*

įpėdinis pagal testamentą turi teisę per tris mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos atsisakyti palikimo“. Vertindami antrąjį ofertos pabaigos pagrindą, manome, jog iš dalies jis yra tapatus situacijai, kuomet sandoris yra sudaromas konkrečiam galiojimo laikui, kuriam pasibaigus pats sandoris yra laikomas pasibaigusiu ir negalinčiu sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Kaip pavyzdys yra nurodytinas CK 6.92 straipsnio 4 dalis, pagal kurią „*Garantas turi teisę atsisakyti tenkinti kreditoriaus reikalavimą, jeigu reikalavimas ar prie jo pridėti dokumentai <...> pateikti pasibaigus garantijos terminui“.* Matyti, jog, kaip ir ofertos atveju, kreditoriui iki nustatyto termino nepasinaudojus garantija suteiktomis teisėmis, garantija pasibaigia.

3. AKCEPTAS

Kaip buvo aptarta, sutarties sudarymo tvarka pasinaudojant oferta ir akceptu yra nulemta tam tikros sutarties sudarymo tvarkos: visų pirma privalo būti pareikšta oferta, o sutinkant su ja – akceptas. Išreiškus pastarąjį sutartis yra laikoma sudaryta, o šalis ima saistyti bendru šalių susitarimu sulygotos teisės ir pareigos. Iš to seka, jog akceptas sutarties sudaryme užima labai svarbų vaidmenį – jis tarnauja kaip instrumentas, kurio pagrindu akceptantas išreiškia savo valią sutikti su oferento pasiūlymu sudaryti sutartį, užbaigia sutarties sudarymo procesą ir fiksuoja susitarimo šalių konsensumą, t. y. sutarties sudarymą.

Šiame darbo skyriuje bus nagrinėjamas akceptas, kaip būsimos sutarties šalies valios išraiškos aktas, jam teisės aktų keliami reikalavimai, pastarųjų turinys, taikymas praktikoje bei akcepto veikimo specifika. Tačiau pirma, yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog akcepto sampratą ir jam taikytinus reikalavimus bei su akcepto veikimu susijusius aspektus UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų, 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių ir Lietuvos Respublikos CK nuostatos reglamentuoja bene vienodai. Atsižvelgiant į tai, manome esant pagrįsta CK nuostatas, susijusias su šiame skyriuje nagrinėjamais aspektais, analizuoti pasiremiant minėtų tarptautinių aktų nuostatų turinio aiškinimu atsižvelgiant į CK nuostatų specifiką.

3.1. AKCEPTO SAMPRATA

Remiantis CK 6.173 straipsnio 1 dalimi, *akceptu yra laikomas akceptanto pareiškimas arba kitoks jo elgesys, kuriuo pareiškiamas ofertos priėmimas.* Nurodytina, jog analogiškas nuostatas įtvirtinta UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.6. straipsnio 1 dalis,

bei 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių 18 straipsnio 1 dalis. Taigi, kaip yra matyti, plačiąja prasme *akceptu yra laikomas sutikimas sudaryti sutartį*¹⁶⁰. Kaip ir ofertai, pastarajam asmens valios išraiškos aktui, siekiant, jog jis sukeltų siekiamas teises pasekmes, yra keliami specialūs reikalavimai, kurie dėl sutarties sudarymo pasinaudojant ofertos ir akcepto konstrukcija yra tiesiogiai susiję su oferta:

(i) *akceptas privalo išreikšti akceptanto sutikimą su oferta, t. y. siekį būti saistomu savo akceptu*. Pirmasis reikalavimas, taikytinas akceptui, yra susijęs su tuo, jog praktikoje tam tikrais atvejais aplinkybės susiklosto taip, jog akceptantai, gavę ofertą, oferentui atsiunčia patvirtinimą apie ofertos gavimą, padėką už ofertą ar susidomėjimo oferta išraišką. Tokiais atvejais yra susiduriama su problema, ar šie akceptantų pranešimai yra laikytini akceptu ar ne. Pavyzdžiu, iliustruojančiu aptartas aplinkybes, gali būti situacija, kuomet kaip atsakymas į ofertą yra atsiunčiamas pranešimas, įvardintas kaip „užsakymo patvirtinimas“ (angl. *confirmation of order*) arba tiesiog „patvirtinimas“ (angl. *confirmation*). Būtent tokiais atvejais praktikoje yra ganėtinai sunku ir dviprasmiška spręsti, ar tokio pobūdžio pranešimai yra laikytini akceptu ar tiesiog patvirtinimu, jog akceptantas gavo ofertą, kadangi savo esme *akceptu nėra laikomas patvirtinimas, kad gauta oferta, arba pranešimas, jog oferta atidžiai analizuojama, ir panašiai*¹⁶¹. Taigi, siekiant, jog akceptas nekeltų dvejonių ir tenkintų pirmąjį reikalavimą, yra būtina formuluoti akcepto tekstą tokiu būdu, jog iš jo turinio būtų aišku ir nedviprasmiška, jog akceptanto išreikšta valia yra būtent sutikimas su oferta. Tai galima padaryti paprasčiausiai nurodant tokias formuluotes „*sutinkame su Jūsų oferta*“, „*patvirtiname, jog sutinkame sudaryti sutartį pagal atsiųsto pasiūlymo sąlygas*“. Kaip matyti, pastarosios formuluotės yra aiškios ir nedviprasmiškos, kartu iš jų yra akivaizdžiai matyti akceptanto valia sudaryti sutartį su oferentu.

Puikiu pavyzdžiu, iliustruojančiu aptarus aspektus gali būti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimta nutartis civ. b. Nr. 3K-3-219/2009¹⁶². Remiantis bylos aplinkybėmis, tarp statybos darbų užsakovo ir rangovo kilo ginčas. Pastarojo pagrindas buvo tai, jog rangovas su užsakovu sudarė statybos rangos sutartį ir sulygo dėl 597 956.74 Lt kainos. Tačiau po tam tikro laiko paaiškėjo, jog numatyta darbų apimtis ir jų pagrindu sulygta darbų kaina yra per mažos nei faktiškai reikės atlikti. Šiuo pagrindu rangovas išsiuntė užsakovui komercinį pasiūlymą, kuriame nurodė papildomų darbų kainas, jų apskaičiavimą ir darbų atlikimo terminus. Užsakovo vadovas, gavęs šį komercinį pasiūlymą, įrašė jame žymą „*darbus ir medžiagas aktuoti pagal faktinį medžiagos sunaudojimo kiekį šio įkainio rėmuose*“ ir pasirašė patį pasiūlymą, be to, po tam tikro

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 218. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 123.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Ten pat.

¹⁶² LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 27 d. nutartis civ. b. UAB „Luidas“ v. UAB „Baltijos laikas“, Nr. 3K-3-219/2009, kat. , 52.3, 114.4, 116.1.

laiko sumokėjo dalį pasiūlyme nurodytų pinigų. Rangovas tokius užsakovo veiksmus traktavo kaip akceptą ir atliko pasiūlyme nurodytus papildomus darbus, tačiau užsakovas nesutiko, jog savo veiksmais užsakovo vadovas išreiškė akceptą su pasiūlymu. Pastaruosius veiksmus užsakovas laikė tik *kaip patvirtinimą apie pasiūlymo gavimą ir paprasto susidomėjimo pasiūlymu išraiška*. Spręsdamas šį ginčą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vis dėlto palaikė rangovo poziciją ir priėmė sprendimą, jog, pagal bylos aplinkybes, „*atsakovo bendrovės vadovo pasirašymas komerciniame pasiūlyme negali būti vertinamas kaip paprastas patvirtinimas, jog yra gautas pasiūlymas, ar išreikštas susidomėjimas pasiūlymu*“. Šiuo pagrindu teismas pripažino, jog užsakovas akceptavo rangovo komercinį pasiūlymą, kadangi tiek pats atsakovo vadovo įrašas ir pasirašymas, tiek dalinis pinigų už darbus sumokėjimas neginčijamai liudijo atsakovo valią sudaryti sutarties pakeitimą pagal pasiūlytas naujas sąlygas.

(ii) *akceptas privalo būti pilnutinis ir besąlygiškas*. Antrasis akceptui taikytinas reikalavimas siejasi su aplinkybe, jog akceptu yra išreiškiamas sutikimas su pareikšta oferta. O juridinę reikšmę turi tik visas ir galutinis akceptas, t. y. pritarimas visai ofertai¹⁶³ nedarant ir neteikiant naujų sąlygų, papildymų ar išlygų bei nedarant ją priklausomą nuo tam tikrų sąlygų, pavyzdžiui, galutinio pritarimo jai įmonės valdybos sprendimu¹⁶⁴. Šioms sąlygoms prieštaraujantis akceptanto atsakymas į ofertą, remiantis CK 6.178 straipsnio 1 dalimi, nebus pripažįstamas akceptu, tačiau priešingai – toks akceptanto valios išraiškos aktas bus laikomas ofertos atmetimu ir naujos, t. y. priešpriešinės, ofertos pareiškimu.

(iii) *akceptas privalo būti pateiktas oferentui per nurodytą ofertoje akceptavimo terminą arba per protingą akceptavimui terminą*. Trečiasis reikalavimas, taikytinas akceptui yra tiesiogiai susijęs su CK 6.274 straipsnio 1 dalimi, įtvirtinančia, jog „*Oferta turi būti akceptuojama per oferento nurodytą terminą, o kai jis nenurodytas, – per protingą terminą, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, tarp jų – ir į šalių naudojamų ryšio priemonių galimybes*“. Kaip matyti, remiantis pastarosiomis nuostatomis, akceptas privalo pasiekti oferentą per pastarojo nurodytą arba per protingą pagal aplinkybes terminą, priešingu atveju, remiantis CK 6.170 straipsnio nuostatomis, negavus akcepto per ofertoje nustatytą laiką, oferta būtų laikoma pasibaigusia.

(iv) *akceptas privalo būti akceptuotas ofertoje arba teisės aktuose nurodytu būdu*. Remiantis CK 6.173 straipsnio nuostatomis, akceptas gali būti pareikštas žodžiu, raštu,

¹⁶³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 123.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 218.

konkliudentiniais veiksmais ir netgi tylėjimu. Tačiau tuo atveju, kai ofertoje nurodytas specialus akceptavimo būdas, akceptas turi būti akceptuojama šiuo būdu¹⁶⁵.

Įvertinus akceptą visų iki šiol aptartų jo savybių atžvilgiu, pastebėtina, jog akceptą, kaip ofertą, su sandoriais sieja tam tikros bendros savybės: *pirma*, tiek akceptas, tiek sandoriai yra sąmoningi asmens valios išraiškos aktai, kuriais yra išreiškiama jų šalių valia dėl konkretaus teisinio tikslo; *antra*, šiems valios išraiškos aktams būdingos vienodos formos, t. y. sandoriai ir akceptas gali būti išreikšti raštu, žodžiu, konkliudentiniais veiksmais bei tylėjimu; *trečia*, kaip asmens valios išraiškos aktai, akceptas ir sandoriai privalo tenkinti tam tikras sąlygas, individualizuojančias šiuos asmens valios išraiškos aktus. Neabejotina, jog šios savybės yra bendros akceptui ir sandoriams. Tačiau įvertinus akcepto, kaip asmens valios išraiškos, tikslą bei juo sukurtus teisinius padarinius, yra teigtina, jog akceptas ir sandoriai visų iki šiol išnagrinėtų akcepto savybių atžvilgiu negali būti tapatinami.

Paminėtina, jog, remiantis tiek CK 1.63 straipsnio 1 dalimi, tiek teisės doktrina¹⁶⁶, sandorių *tikslas yra civilinių teisių ir pareigų sukūrimas, pakeitimas arba panaikinimas*. Sudarydamos sandorius jų šalys siekia būtent šio tikslo. Atsižvelgiant į tai, yra pagrįstai teigtina, jog traktuojant akceptą, kaip vienašalį sandorį, jo tikslas privalėtų būti būtent toks.

Vis dėlto įvertinus akceptą ir juo siekiamą įgyvendinti tikslą, manome, jog, kaip ir ofertos atveju, akceptu nėra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas, tačiau, priešingai, tik išreikšti savo valią paviešinant norą sutikti su oferento pasiūlymu sudaryti sutartį. Vienas iš šios išvados pagrindų yra pati CK 6.173 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta akcepto definicija. Primintina, jog remiantis šiuo CK straipsniu, „*Akceptanto pareiškimas arba kitoks jo elgesys, kuriuo pareiškiamas ofertos priėmimas, laikomas akceptu*“. Kaip matyti, pati akcepto sąvoka nurodo, jog šio asmens valios išraiškos tikslas yra *pareikšti ofertos priėmimą*, t. y. paviešinti savo valią išreiškiant norą sutikti su oferento pasiūlymu sudaryti sutartį.

Kita vertus, įvertinus akceptui keliamus reikalavimus ir aptartą šios asmens valios išraiškos tikslą yra matyti, jog sukurtų teisinių padarinių atžvilgiu, priešingai nei sandoriai, akceptas nesukuria, nepakeičia arba nepanaikina jokių civilinių teisių ar pareigų. Juk, kaip yra matyti iš akcepto turinio, akceptu akceptantas neįtvirtina juo sau ar oferentui suteikiamų, pakeičiamų ar panaikinamų civilinių teisių ir pareigų ar specialių sąlygų, kuriomis būtų įgyjamos, pakeičiamos ar panaikinamos civilinės teisės ir pareigos. Juk tam, kad akceptas sukurtų siekiamus teisinius padarinius teižtenka, jog jame akceptantas tenurodytų: „*Sutinkame su Jūsų pasiūlymu*“, „*Patvirtiname, jog Jūsų oferta mums tinka*“ ir pan. Kartu šioje vietoje yra

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 219.

¹⁶⁶ Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009. P. 319.

primintina, jog sandoris yra laikomas vienu iš civilinio teisinio santykio atsiradimo pagrindų. Savo ruožtu yra nurodytina, jog subjektinės teisės ir pareigos yra vienas iš civilinio teisinio santykio elementų, kurio nebuvimas lemia visos sistemos, t. y. civilinio teisinio santykio, griūtį. Tai yra tarp šalių susiklostę ryšiai, kurių vienu iš privalomų sistemos elementų nėra civilinės teisės ir pareigos, negali būti laikomi civiliniais teisiniais santykiais. Taigi atsižvelgiant į tai, jog akceptas nesukuria, nepakeičia ar nepanaikina civilines teises ir pareigas, pagrįstai teigtina, jog akcepto pagrindu tarp akceptanto ir oferento susikūrę ryšiai, negali būti traktuojami kaip civilinis teisinis santykis. Tai savo ruožtu lemia, jog akceptas, kaip ir oferta, negali būti traktuojami sandoriais, esančiais vienu iš civilinio teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo pagrindų.

Papildomai yra nurodytina, jog kiekvienas vienašalis sandoris yra grindžiamas pastarojo šalies įstatymo garantuojamomis teisėmis ir subjektiškumu jomis disponuoti, o kiekvienas tokios rūšies sandoris, sukuriantis teises ir pareigas, yra naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška, kurios pagrindu jos šalis suteikia teises arba nustato pareigas tretiesiems asmenims ir kartu gali nustatyti pareigas savo pačios atžvilgiu. Remiantis šia vienašaliams sandoriams būdinga savybe, teigtina, jog, traktuojant akceptą kaip vienašalį sandorį, pastaroji savybė turėtų būti būdinga ir akceptui. Vis dėlto įvertinę iki šiol aptartas akcepto savybes ir atsižvelgdami į tai, jog *ši asmens valios išraiška nesukuria, nepakeičia ar nepanaikina civilines teises ir pareigas* yra teigtina, jog aukščiau aptarta vienašalių sandorių, sukuriančių teisinius santykius, savybė negali būti būdinga akceptui: kadangi akceptu nėra sukuriamos teisės arba pareigos, akceptas negali būti laikomas naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška, kurios pagrindu jos šalis suteikia teises arba nustato pareigas tretiesiems asmenims ir kartu gali nustatyti pareigas savo pačios atžvilgiu.

3.2. PRIEŠPRIEŠINĖ OFERTA

Kaip buvo nurodyta nagrinėjant akceptui keliamus reikalavimus, pagal CK 6.178 straipsnio 1 dalį, „*Atsakymas į ofertą, kai jame yra papildymų, išlygų ar kitokių ofertos sąlygų pakeitimų, laikomas ofertos atmetimu ir yra priešpriešinė oferta*“. Taigi, remiantis šiuo įstatyminiu reglamentavimu, siekiant, jog akceptanto valios išraiška būtų laikoma akceptu, ja privalo būti išreikštas pilnutinis ir besąlygiškas sutikimas su oferta, t. y. akceptu akceptantas negali daryti ir teikti naujų sąlygų, papildymų ar išlygų. Priešingu atveju, akceptanto išreikšta valia negalės būti laikoma akceptu – ji taps priešpriešine oferta, kurios pagrindu buvęs oferentas taps akceptantu, o buvęs akceptantas – oferentu.

Šis darbo poskyris yra skirtas išnagrinėti sąlygas, kurioms esant akceptanto sutikimas su oferta yra laikomas modifikuotu akceptu arba tampa priešpriešine oferta bei kitus su šiais aspektais susijusius klausimus.

Visų pirma yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog CK 6.178 straipsnio nuostatos¹⁶⁷ įtvirtinta dvi – bendrąją ir specialiąją taisykles – susijusias su modifikuotu akceptu ir priešpriešine oferta. Bendrąją taisyklę įtvirtina CK 6.178 straipsnio 1 dalis. Remiantis ja, *atsakymas į ofertą, kai jame yra papildymų, išlygų ar kitokių ofertos sąlygų pakeitimų, laikomas ofertos atmetimu ir yra priešpriešinė oferta*. Tuo tarpu antroji taisyklė, įtvirtinta CK 6.178 straipsnio 2 dalyje, numato išimtį iš bendrosios taisyklės: *atsakymas į ofertą, kai jo tikslas – akceptuoti, bet jame yra ofertos sąlygų esmės nekeičiančių papildomų ar skirtingų sąlygų, laikomas akceptu, jeigu oferentas, gavęs atsakymą, nedelsdamas nepareiškia prieštaraujant tokiems papildymams ar pakeitimams; jeigu oferentas to nepadaro, tai sutartis laikoma sudaryta pagal ofertos sąlygas su akcepte esančiais pakeitimais*.

Kaip matyti, bendrosios ir specialios taisyklių taikymas yra tiesiogiai susijęs su aplinkybe, ar akceptanto atsakyme į oferento pasiūlymą sudaryti sutartį pateiktos naujos sąlygos iš esmės nekeičia (angl. *materially alter*) ofertoje įtvirtintų sąlygų¹⁶⁸. Tiek praktiniu, tiek teoriniu atžvilgiu į šį klausimą, t. y. ar akceptas iš esmės keičia ofertoje nurodytas būsimos sutarties sąlygas, nėra ganėtinai paprasta atsakyti, kadangi kiekvienas atvejis yra individualus ir priklausantis nuo daugelio aplinkybių buvimo, kaip pavyzdžiui, šalių tarpusavio praktikos ar derybų. Tačiau šioje vietoje yra paminėtina, jog Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių taikymo atžvilgiu yra paprasčiau – pastarosios konvencijos 19 straipsnio 3 dalies nuostatos įtvirtina nebaigtinį sąlygų, laikomų iš esmės keičiančiomis ofertos sąlygas, sąrašą¹⁶⁹. Tuo tarpu nei UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principuose, nei Lietuvos respublikos CK nuostatuose toks sąrašas nėra įtvirtintas. Atsižvelgdami į tai, manome, jog sąlygų sąrašas, įtvirtintas Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, tam tikrais atvejais gali būti orientacine linija sprendžiant, kurios sąlygos yra laikytinos iš esmės keičiančiomis ofertos sąlygas ir galėtų prieštarauti oferento pateiktoms pasiūlyme sudaryti sutartį bei sukelti oferento priešišumą joms.

¹⁶⁷ UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.11 straipsnio bei Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 19 straipsnio nuostatos įtvirtinta analogiškas nuostatas.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 224. UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-14]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>. Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <<http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article 1>>.

¹⁶⁹ Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 19 straipsnio 3 dalis: „Papildomos ar skirtingos sąlygos, be kita ko susijusios su kaina, mokėjimu, prekių kokybe ir kiekiu, pristatymo vieta ir laiku, vienos šalies atsakomybės kitai dydžiu ar ginčų sprendimu, laikomos keičiančiomis ofertos sąlygas iš esmės“.

Taigi apibendrinant CK 6.178 straipsnio nuostatų taikymą, darytina išvada, jog tuo atveju, jeigu akcepte yra įtvirtintos nuostatos, iš *esmės* keičiančios įtvirtintąsias ofertoje, akceptanto atsakymas tampa priešpriešine oferta, priešingu atveju – naujos sąlygos, jeigu joms neprieštarauja oferentas, tampa sutarties sąlygomis..

Kalbant apie akcepto tapimą priešpriešine oferta neišskiriant skirtingų teisės šaltinių, yra pastebėtina, jog pastarieji neįtvirtina nuostatų, ar priešpriešine oferta tapęs akceptas privalo atitikti bendruosius ofertai privalomai taikytinus reikalavimus. Tiesioginis tokio pobūdžio nuostatų neįtvirtinimas sudaro sąlygas dviprasmiškam tokios situacijos traktavimui, kadangi iš vienos pusės, *laikantis įstatymo raidės* bet koks modifikuotas akceptas gali būti laikomas priešpriešine oferta. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės reikia nepamiršti, jog priešpriešinė oferta savo esme vis tiek yra pasiūlymas sudaryti sutartį. O kaip buvo aptarta ankstesniuose darbo skyriuose, tam, jog pasiūlymas sudaryti sutartį galėtų būti traktuojamas kaip oferta, jis privalo atitikti tam tikrus jam keliamus reikalavimus. Priešingu atveju, jis negalės sukelti siekiamų padarinių. Juk, pavyzdžiui, pagal CK 6.167 straipsnio nuostatas, pasiūlymas netenkinantis ofertos apibrėžtumo ir oferento ketinimų rimtumo reikalavimų arba nors ir vieno iš jų paprasčiausiai negalėtų būti būsimos sutarties pagrindu – pirmuoju atveju, toks pasiūlymas paprasčiausiai neįtvirtins būsimų sutartinių teisinių santykių rėmų, o antruoju – tegalės būti laikomas kvietimu derėtis.

Išanalizavus ir įvertinus akcepto tapimo priešpriešine oferta procesą bei aptartąsias akcepto savybes, kurių pagrindu akceptas modifikuojasi į kitos rūšies asmens valios išraišką, sukuriančią naujus teisinius padarinius, t. y. ofertą, teigtina, jog pastarųjų akcepto savybių atžvilgiu akceptas ir sandoriai negali būti tapatinami.

Siekiant pagrįsti šią poziciją, *visų pirma* yra nurodytina, jog, sandoris yra juridinis faktas, kuriuo pagrindu atsiranda, pasikeičia arba pasibaigia civiliniai teisiniai santykiai¹⁷⁰. Ši aplinkybė yra viena iš esminių savybių, leidžiančių atriboti sandorius nuo kitų asmens valios išraiškos aktų, kuriems nėra būdingos sandorių savybės. Tam, jog tarp asmenų susiklostantys ryšiai būtų laikomi civiliniu teisiniu santykiu, tokie ryšiai privalo sudaryti vieningą elementų sistemą, kurios dalimis yra: civilinio teisinio santykio subjektai, objektas, subjektinės teisės ir pareigos, kaip vidinė teisinio santykio forma, bei teisinių santykių subjektų veiksmai, kaip to santykio turinys. Visi šie elementai tarpusavyje sąveikauja, yra susiję glaudžiais ryšiais ir vykdo bendrą funkciją – tenkina šio santykio subjektų poreikius¹⁷¹.

Civilinio teisinio santykio dalyviais, kaip vienu iš civilinio teisinio santykio elementų, yra pripažįstami fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys civilinį teisinį subjektiškumą, t. y.

¹⁷⁰ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 143.

¹⁷¹ Ten pat P. 123.

teisnumą ir veiksnumą¹⁷². Šių subjektų buvimas civilinio teisinio santykio dalyviais yra ypatingas tuo, jog pastarieji vieni kitų atžvilgiu atlieką skirtingą vaidmenį, t. y. būdami vieno socialinio santykio dalyviais dėl tam tikro konkretaus objekto, pavyzdžiui, pinigų ar teisių, šie dalyviai turi skirtingą teisinį statusą: sudarydami automobilio pirkimo-pardavimo sandorį jo šalys bus automobilio savininkas, pardavėjas, ir asmuo, norintis įsigyti automobilį – pirkėjas; įgaliojimo atveju įgaliotojas bus konkretus asmuo, suteikiantis teisę kitam asmeniui veikti jo vardu. *Šios aplinkybės lemia tai, jog tame pačiame socialiniame santykiyje dėl to paties objekto santykio dalyviai niekada negalės sutapti arba apsiukeisti vietomis*, t. y. pirkėjas niekada negalės būti automobilio savininku ir pardavėju tol, kol pastarojo pardavėju yra jo savininkas; įgaliotinis niekuomet negalės įgalioti įgaliotojo jam pačiam priklausančių teisių atžvilgiu. Šioje vietoje yra svarbu nurodyti nagrinėjamą akceptui būdingą savybę, remiantis, kuria oferentas ir akceptantas būdami to paties *socialinio santykio dalyviais dėl to paties dalyko apsiukeičia vietomis*: su ofertos sąlygomis nesutinkantis akceptantas turi teisę išsiųsti oferentui priešpriešinę ofertą ir šiuo pagrindu tapti pastarosios ofertos oferentu taip pakeisdamas pirminio oferento statusą į akceptanto. Taigi, kaip yra matyti, oferento ir akceptanto teisinis statusas gali keistis tame pačiame *socialiniame santykiyje dėl to paties objekto*, be to, netgi nesant jokių pakitimų jų turimų teisių ar pareigų apimtys atžvilgiu. Tai, kaip buvo nurodyta, savo esme prieštarauja civilinio teisinio santykio prigimčiai bei sandorių esmei. Atsižvelgiant į tai, teigtina, jog akcepto pagrindu tarp akceptanto ir oferento susikuriantys ryšiai negali būti traktuojami civiliniu teisiniu santykiu.

Papildomai siekiant pagrįsti priimtą išvadą, jog sandoriams nėra būdingos savybės, kurių pagrindu akceptas transformuojasi į kitos rūšies valios išraišką, t. y. priešpriešinę ofertą, yra nurodytina, jog remiantis CK 6.156 straipsnio 1 dalimi, „*Sutartimi yra laikytinas dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę*“. Kaip matyti iš pateiktos įstatyminės sutarties sampratos, sutartis, kaip dvišalis sandoris, visų pirma yra suprantamas kaip *dviejų asmenų susitarimas*. Savo prasme susitarimas yra suprantamas kaip dviejų ar daugiau asmenų valios suderinimas. Taigi iš to seka, jog sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų valios suderinimo rezultatas, t. y. valios sutapimas dėl sutartimi sulgytų sąlygų. Kadangi, kaip buvo minėta aukščiau, sutartis yra laikytina dvišaliu sandoriu¹⁷³, yra pagrįsta teigti, jog šio dvišalio sandorio pagrindas ir yra minėtasis šalių valios suderinimo rezultatas, kuriam įstatymų leidėjas suteikia teisinę reikšmę ir galimybę sukurti, pakeisti ar panaikinti

¹⁷² Гомола А. И. Гражданское право. Москва: Академия, 2003. С. 39.

¹⁷³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 116.

teisinius santykius. Savaime aišku, jog pastarasis rezultatas praktikoje nėra pasiekiamas per trumpą laiką, t. y. šalys savo valią gali derinti (ypač, jeigu sutartis yra sudėtinga) ilgą laiką vis pateikdamos naujus ir keisdamos senus tiek savus, tiek kitos šalies pasiūlymus dėl galutinio susitarimo. Tokio pobūdžio dinamiškas procesas lemia tai, jog tardamosi šalys viena kitai pateikinėja galimus tarpusavio elgesio variantus ir juos apmąsto, o priėmusios sprendimą arba su jais sutinka, arba vėlgi pateikia savuosius pasiūlymus. Dėl šios priežasties pirminis pasiūlymas dėl sutarties sudarymo savo turiniu ir netgi prasme gali labai ryškiai skirtis nuo pirminio jo varianto: kai kurios jo sąlygos gali būti praplėstos, kitos panaikintos, jame gali būti įtvirtintos visiškai naujos nuostatos ir pan. Šios nurodytos aplinkybės, būdingos ikisutartiniam sutarties sudarymo procesui, akivaizdžiai liudija, jog šalių valios suderinimui ir galutiniam rezultatui, t. y. sutarčiai, pasiekti reikia iš tiesų labai lankstaus pobūdžio priemonių, kurių turinį ir veikimą šalys galėtų keisti priklausomai nuo jų pozicijos. Manome, jog būtent pastarosiomis priemonėmis yra oferta ir akceptas. Juk, kaip buvo išnagrinėta ir aptarta, šiems valios išraiškos aktams yra būdingas labai plataus masto lankstumas: *pateiktus ofertą akceptantui, pastarasis gali su ja nesutikti ir pakeisti pateikdamas pakeistą jos variantą oferentui, t. y. priešpriešinę ofertą; tuo atveju, jeigu oferentas nesutiks su akceptanto pakeitimais, oferentas vėlgi gali pateikti kitokį ofertos variantą. Kaip matyti, ta pati šalių valia gali būti keičiama ir pildoma daugelį kartų kol ji netaps tinkama abiems šalims*. Remdamiesi šiuo, laikomės nuomonės, jog sandoriams pastarosios aptartos savybės nėra būdinga. Juk viena iš sandorių savybių yra ta, jog jais yra nustatomas tam tikras elgesio variantas, t. y. elgesio ribos, pagal kurias privalo elgtis šalys. Šia prasme sandoriai tampa tarsi įstatyminėmis normomis, pagal kurių nuostatas privalo veikti šalys. Tuo tarpu oferta ir akceptu yra suteikiama galimybė pateikti savo nuomonę apmąstymui dėl teisių ir pareigų įtvirtinimo, tačiau jais nėra nustatoma jų ribos. Oferta ir akceptas šiuo atžvilgiu tarnauja kaip sutarties sudarymo procedūra¹⁷⁴. O ribos yra nustatomos šalių derybų išdavos dėka, t. y. šalių valios suderinimo rezultatu. Ne veltui įstatymų leidėjas subjektiškumo įgyvendinimo galimybę sieja būtent per pastarąjį rezultatą. Tai yra įstatymų leidėjas galimybę šalims susikurti teisnius santykius sieja būtent su jų valios susiliejinimu į vieną visetą, t. y. susitarimui, o ne su dviem atskirais juridiniais faktais – vienašaliais sandoriais (traktuojant ofertą ir akceptą kaip vienašalius sandorius)¹⁷⁵. Be to, šioje vietoje yra pabrėžtina, jog būtent pastarasis sutarties šalių valios suderinimo rezultatas atskiria sutartį, kaip juridinį faktą, nuo juridinių faktų sudėties – juk tuo atveju, jeigu oferta ir akceptas būtų vienašaliais sandoriais, sutartis turėtų būti suprantama ne kaip dvišalis sandoris, kurio pagrindas yra šalių susitarimas, tačiau priešingai kaip dviejų vienašalių sandorių, juridinių faktų, sudėtis. O tai, kaip

¹⁷⁴ Егоров Ю. П. Видовая Дифференциация Сделок // ВЕСТНИК. 2004, № 9. Р. 22.

¹⁷⁵ Там же.

buvo nurodyta aukščiau, yra neįmanoma, kadangi du vienašaliai sandoriai – atskiri juridiniai faktai – negali suformuoti susitarimo, t. y. asmenų valios sutapimo rezultato. Taigi apibendrinus teigtina, jog oferta ir akceptas yra lankstaus pobūdžio sutarties sudarymo procese naudojami procedūriniai¹⁷⁶ instrumentai, kuriais yra siekiama suderinti šalių valią, o ne sukurti šalių elgesio ribas ir elgesio modelį.

3.3. AKCEPTO FORMOS

Remdamiesi sisteminiu CK 6.173 straipsnio 1 ir 3 dalių aiškinimu, laikomės nuomonės, jog Lietuvos Respublikos CK įtvirtina keturias akcepto, kaip, asmens valios išraiškos, formas, t. y. žodinę, rašytinę, konkliudentinius veiksmus bei tylėjimą.

Ši išvada yra darytina atsižvelgiant į CK 6.173 straipsnio 1 dalį, nurodančią, jog „Akceptanto pareiškimas ar kitoks jo elgesys, kuriuo pareiškiamas ofertos priėmimas, laikomas akceptu“, bei į CK 6.173 straipsnio 3 dalies formuluotę, remiantis kuria „Jeigu ofertoje numatyta galimybė ją akceptuoti nepranešant apie tai oferentui (tylėjimu ar konkliudentiniais veiksmais)“. Iš nurodytų Lietuvos Respublikos CK nuostatų matyti, jog pastarųjų pagrindu akceptas yra laikomas asmens valios išraiška, galinčia būti išreikšta visomis asmens valios išraiškos formomis, įskaitant tylėjimu bei konkliudentiniais veiksmais. Atkreiptinas dėmesys, jog šią poziciją taip pat patvirtina teisės doktrina¹⁷⁷, nurodanti, jog „sutikimas gali būti žodinis arba rašytinis“, „akceptu taip pat gali būti pripažintas atitinkamas akceptanto elgesys, t. y. konkliudentiniai veiksmai“, „tylėjimas <...> gali būti pripažintas akceptu“. Papildomai nurodytina, jog analogiškas akcepto formas įtvirtina UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.6 straipsnio bei Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 18 straipsnio nuostatos¹⁷⁸.

¹⁷⁶ Procedūra – tai veiksmų, kuriais siekiama kokio nors tikslo, atlikimo eilės tvarka. Pastarieji veiksmai yra svarbūs ir reikšmingi iki tol, kol yra pasiekiamas numatytas tikslas. Tačiau pasiekus pastarąjį atlikti veiksmai tarsi prarandą galią ta prasme, jog pripažinus jais pasiektą rezultatą negaliojančiu jie nebegali savaime sukurti to rezultato, t. y. siekiant pasiekti rezultatą iš naujo yra būtina procedūrą įgyvendinti naujai. Analogiška situacija yra sutarties sudarymo procese pasinaudojant oferta ir akceptu: po sutarties sudarymo oferta ir akceptas yra laikomi pasiekę tikslą – suderinę šalių valią. Po sudarymo jie netenka savo galios ir dėl šios priežastis nėra pajėgūs sudaryti sutartį pastarąją nuginčijus – norint iš naujo ją sudaryti yra privalu atlikti procedūrinius veiksmus naujai. Tai savo ruožtu leidžia laikyti ofertą ir akceptą procedūriniais aktais.

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 218 – 219.

¹⁷⁸ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 219 - 223. Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-23]. <<http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article 1>>.

3.3.1. Žodinė ir rašytinė akcepto formos

Pagrindinė ir labiausiai paplitusia akcepto forma yra žodinė ir rašytinė akcepto formos. Akceptas turi būti atliktas raštu, jei pagal įstatymą rašytinės sutarties formos nesilaikymas daro ją negaliojančią arba jei akceptas galėtų būti išreikštas žodžiu, bet oferentas prašo atsakyti raštu. Žodinio akcepto užtenka, jei įstatymas arba šalių susitarimas nereikalauja rašytinės formos. Kaip matyti, šios akcepto formos, priešingai nei kitos dvi, yra ypatingos tuo, jog naudojant pastarąsias oferentas yra tiesiogiai informuojamas apie akceptanto valią sudaryti sutartį, t. y. akceptanto sutikimas ir svarbiausiai jo turinys patenka oferento žinion. Tuo tarpu akceptavimo tylėjimo arba konkludentinių veikslių forma atveju tokio pobūdžio tiesioginio komunikavimo tarp būsimos sutarties šalių nėra. Be to, šios aplinkybės lemia, jog tokios tarpusavio komunikavimo priemonės, kaip telekomunikacijų galiniai įrenginiai, paštas arba telefonas yra naudojami tik šiai akcepto formai, kai tuo tarpu, tylėjimo ir konkludentinių veikslių atžvilgiu tai nėra svarbu.

3.3.2. Tylėjimas kaip akcepto forma

Kita teisės pripažįstama akcepto forma yra tylėjimas. Tačiau prieš pradėdant plačiau nagrinėti pastarąją formą visų pirma yra atkreipti dėmesį į tai, jog, pagal CK 6.173 straipsnio 1 dalį, UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.6 straipsnio 1 dalį ir Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 18 straipsnį 1 dalį, „*Tylėjimas arba neveikimas savaimė nelaikomas akceptu*“. Tai prezumpcija. Todėl pagal bendrą taisyklę laikytina, kad jei akceptantas neatsako į pateiktą ofertą, tai jis atsisako sudaryti sutartį¹⁷⁹. Būtent dėl šios priežasties tylėjimas, kaip akcepto forma, yra taikoma tik išimtiniais atvejais. Remiantis šiuo darytina išvada, jog CK 6.173 straipsnio 3 dalis, įtvirtinanti teisę akceptantui nurodyti, jog oferta gali būti akceptuojama tylėjimu, prieštarauja nurodytajai prezumpcijai ir yra laikytina ydinga¹⁸⁰.

Taigi, išanalizavus ir apibendrinus nurodytų teisės aktų nuostatas bei teisės doktriną¹⁸¹, teigtina, jog tylėjimas yra pripažįstamas akceptu tuo atveju, jeigu:

¹⁷⁹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 123.

¹⁸⁰ Dėl darbo struktūros pastarasis aspektas bus nagrinėjamas toliau aptarus išimtinį tylėjimo, kaip akcepto formos taikymą.

¹⁸¹ Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-06]. <http://www.globalsaleslaw.org/index.cfm?pageID=644#Article_1>. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-04-07] <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>. UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-23]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 219. Schlechtriem P.

(i) *juridinė galia tylėjimui yra suteikta abipusiu šalių susitarimu.* Tai šalys gali padaryti sudarydamos atskirą susitarimą, kurio nuostatos įtvirtintų galimybę akceptuoti pasiūlymą sudaryti sutartį tylėjimu. Dažniausiai praktikoje tokie susitarimai yra sudaromi ikisutartinių santykių metu;

(ii) *tokia išvada darytina atsižvelgiant į egzistuojančius šalių tarpusavio santykius.* Ši nuostata gali būti taikoma tuomet, jeigu, pavyzdžiui, šalys kelerius metus sudarinėjo sutartis ir oferta akceptuota tylėjimu, yra pakankamas pagrindas teigti, jog tylėjimas gali būti laikomas akceptu. Tokiu atveju teisė vertinti tylėjimą kaip akcepto formą šalims yra grindžiama ankstesnių tarpusavio santykių pagrindu. Pavyzdžiui, A ilgą laiką užsakinėdavo ir gaudavo iš B vyno pastarajam jokiais aktyviais veiksmais neišreiškiant akceptavimo. Tačiau vieną kartą A užsakius didelį kiekį butelių B nei atsakė į pastarąjį užsakymą, nei iš vis jį įvykdė. Šioje situacijoje yra laikoma, jog B pažeidė vyno pirkimo-pardavimo sutartį, kadangi, remiantis tarp A ir B vyraujančia verslo praktika, B tylėjimas į A užsakymą yra laikomas akceptu;

(iii) *tylėjimą akceptu pripažįsta vyraujantys papročiai.*

Atsižvelgiant į išdėstytą, darytina išvada, jog tokia situacija, kurios pagrindu oferentas pareiškia akceptantui pasiūlymą sudaryti sutartį įtvirtindamas pastarajame nuostatą, jog akceptanto tylėjimas bus laikomas akceptu nesant nė vieno iš aukščiau išvardintų pagrindų, yra neleistina. Juk pripažinus pastarąją susiklostytą teisinis chaosas, kuomet bet kuris iš teisinių santykių subjektų, aktyviais veiksmais neišreiškęs nesutikimo su tokio pobūdžio oferta, būtų įpareigotas vykdyti sutartį, kurios sudarymu nebuvo suinteresuotas ir dėl kurios sudarymo nepareiškė savo valios. Akivaizdu, jog toks reglamentavimas prieštarautų ne tik sutarčių laisvės principui, bet ir pamintų asmens laisvos valios imperatyvą. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, jog, kadangi savo esme siūlydamas sudaryti sutartį iniciatyvos sutarties sudarymo procese imasi oferentas, pagrįstai teigtina, jog akceptantui privalo būti suteikta teisė ne tik atsisakyti ofertos, tačiau ir iš viso ją ignoruoti¹⁸².

Puikiu pavyzdžiu, iliustruojančiu bendrosios taisyklės, remiantis kuria tylėjimas pats savaime negali būti pripažintas akceptu, ir jos išimčių taikymą bei derinimą puikiai iliustruoja Lietuvos apeliacinio teismo civ. b. Nr. 2A-362/2005¹⁸³. Bylos aplinkybės susiklostė taip, jog 2003 m. liepos 30 d. šalys sudarė judriojo ryšio paslaugų teikimo sutartį, pagal kurią ieškovas įsipareigojo suteikti atsakovui teisę naudotis viešosiomis judriojo telefono ryšio ir su juo susijusiomis kitomis papildomomis paslaugomis, o atsakovas atlyginti ieškovui už tas paslaugas.

and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 219 – 223.

¹⁸² UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-23].

<<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

¹⁸³ LAPT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio mėn. 2 d. nutartis civ. b. UAB „Eurocom“ v. UAB „Balteko“, Nr. 2A-362/2005, kat. 35.4; 54.1.

Tačiau atsakovas netinkamai vykdė savo paslaugas ir šiuo pagrindu įsiskolino ieškovui. Ieškovui padavus ieškinį pirmosios instancijos teismas priteisė ieškovo naudai 226 776, 67 Lt. Tačiau atsakovas, nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo sprendimu, kreipėsi į antrosios instancijos teismą teigdamas, jog atsakovas buvo pateikęs ieškovui tarpusavio atsiskaitymų suderino grafiką, kuriuo remiantis atsakovo skola ieškovui buvo lygi tik 80 000 Lt, o ieškovas jį akceptavo. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas pastarąjį atsakovo argumentą, nurodė, jog „*apelianto – atsakovo – nurodyta aplinkybė, jog atsakovas negavo ieškovo raštiško nesutikimo dėl mokėjimų pagal pasiūlytą atsiskaitymų grafiką, nereiškia, kad ieškovas priėmė tokį atsakovo pasiūlymą. Kad būtų galima taikyti CK 6.173 straipsnio 3 dalyje numatytą išimtį, byloje neįrodyta*“. Kaip matyti, teismo sprendimą lėmė aplinkybės, jog ieškovo tylėjimas neatsakant į atsakovo atsiskaitymų suderinimo grafiką reiškė ne akceptą, o neveikimą, neišreiškiantį asmens valios.

Taigi atsižvelgdami į nurodytą bei remdamiesi Lietuvos Respublikos teismų formuojama praktika, laikomės nuomonės, jog CK 6.173 straipsnio 3 dalies nuostatos, įtvirtinančios, jog „*Jeigu ofertoje numatyta galimybė ją akceptuoti nepranešant apie tai oferentui (tylėjimu<...>) <...>, tai akceptas sukelia teisines pasekmes nuo atitinkamų akceptanto valią reiškiančių veiksmų atlikimo*“, yra ydingos. Juk šių nuostatų pagrindu, oferentui išsiuntus ofertą ir joje nurodžius, jog akceptanto tylėjimas yra traktuojamas kaip ofertos akceptas, akceptantas būtų laikomas sudariusi sutartį su oferentui nors sutarties sudarymu nebuvo suinteresuotas ir dėl jos sudarymo nepareiškė savo valios. Minėta, jog tokia situacija yra nepriimtina ir prieštaraujanti sutarčių laisvės bei asmens laisvos valios imperatyvui.

Atskirai aptartina galimybė akceptuoti ofertą tylėjimu anglosaksų teisinės sistemos šalyse. Pagal bendrą taisyklę, suformuluotą byloje *Felthouse v Bindley (1862)*¹⁸⁴, tylėjimas nėra leistina akcepto forma. Bylos aplinkybės susiklostė taip, jog dėdė pasiūlė pirkti iš savo sūnėno pastarojo arklį už £30 (trisdešimt svarų sterlingų) ir nurodė, jog tuo atveju, jeigu daugiau nieko neišgirs iš sūnėno, laikys, jog pastarasis akceptavo jo pasiūlymą. Sūnėnas sutiko su dėdės pasiūlymu ir nurodė aukciono vedėjui neparduoti jo arklio aukcione. Tačiau nepranešė savo dėdei apie tai, jog jis sutiko su dėdės pasiūlymu. Deja, tačiau aukciono vedėjas vis dėlto pardavė sūnėno arklį. Dėl šios priežasties dėdė kreipėsi į teismą pareikšdamas ieškinį aukciono vedėjui pagal deliktinės atsakomybės sąlygas. Nagrinėjant bylą esminiu klausimu buvo tai, ar aukciono dieną tarp dėdės ir sūnėno buvo sudaryta sutartis, t. y., ar dėdės pasiūlymas buvo akceptuotas

¹⁸⁴ British and Irish Legal Information Institute [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-26]. <<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/CP/1862/J35.html>>. Koffman L. and Macdonald E. The Law of Contract. Sixth Edition. New York: Oxford University Press, 2007. P. 29.

sūnėno. Vis dėlto teismas priėmė neigiamą sprendimą nurodydamas, jog dėdei nebuvo pranešta apie sūnėno akceptą, o šiuo pagrindu sutartis negali būti laikoma sudaryta¹⁸⁵.

3.3.3. Konkliudentiniai veiksmai kaip akcepto forma

Konkliudentiniais veiksmais yra suprantamas vienoks ar kitoks asmens elgesys, kuris išreiškia ir patvirtinta asmens valią vienu ar kitu aspektu. Atsižvelgiant į tai, jog akceptas yra asmens valios išraiška, kurios pagrindu oferentas yra informuojamas arba jam leidžiama suprasti, jog akceptantas sutinka sudaryti sutartį, konkliudentiniai veiksmai teisėje yra pripažįstami kaip galima akcepto forma. Ši akcepto forma, išreiškianti ofertos adresato valią akceptuoti pasiūlymą sudaryti sutartį, yra pripažįstami įvairaus pobūdžio ir turinio asmens veiksmai, kaip antai, pinigų sumokėjimas¹⁸⁶ už prekes ar paslaugas, prekių išsiuntimas, beje tiek visų prekių, tiek jų dalies, prekių pakavimas ar jų gamyba, netgi pasinaudojimas tiesioginiu debetu ar prekių iškrovimas. Platesniu pavyzdžiu, iliustruojančiu šią akcepto formą, galėtų būti situacija, kuomet pirkėją ir pardavėją sieja ilgalaikiai santykiai, kurių pagrindu atsakydamas į pirkėjo ofertą pardavėjas visuomet išsiunčia pastarajam sąskaitą už prekes, kurias siekia įsigyti pirkėjas ir yra nurodęs ofertoje. Šiuose santykiuose pardavėjo sąskaitos išsiuntimas pirkėjui yra traktuotinas pirkėjo ofertos akceptavimu, t. y. pats sąskaitos išsiuntimas yra laikomas konkliudentiniu veiksmu, išreiškiančiu sutikimą sudaryti sutartį.

Kaip ir tylėjimas, pastarasis ofertos akceptavimo būdas taip pat pasižymi ypatybe, jog akceptavus oferta konkliudentiniais veiksmais apie šį sutikimą oferentas tiesiogiai nėra informuojamas. Tai, remiantis CK 6.173 straipsnio 3 dalimi, bei teisės doktrina, konkliudentiniai veiksmai yra laikomi akceptu, jeigu (i) tokia išvada darytina atsižvelgiant į tarp šalių nusistovėjusią praktiką arba (ii) papročius, (iii) tokia akceptavimo galimybė yra įtvirtinta pačioje ofertoje arba (iv) tuo atveju, jeigu specialus akceptavimo būdas nenustatytas¹⁸⁷.

Kalbant apie nagrinėjamos akcepto formos taikymą *common law* teisės sistemos šalyse, nurodytina, jog ši forma taip pat yra leistina ir pripažįstama teismų praktikos. Garsiausias to pavyzdys yra *Weatherby v Banham (1832)* ir *Taylor v Allon (1966)*¹⁸⁸ bylos bei darbe jau nagrinėtoji *Carlill v Carbolic Smoke Ball Co Ltd* byla. Remiantis atitinkamai pastarųjų bylų faktinėmis aplinkybėmis, teismai išaiškino, jog:

¹⁸⁵ Mckendrick E. Contract Law. Text, Cases and Materials. New York: Oxford University Press, 2008. P. 108.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 219.

¹⁸⁷ Ten pat.

¹⁸⁸ Richards P. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. P. 27.

(i) tuo atveju, kai oferentas pasiūlo akceptantui įsigyti prekes ir pastarasis jas priima, akceptu yra laikoma veiksmai, kuriais akceptantas imasi naudotis prekėmis¹⁸⁹;

(ii) konkludentiniai veiksmai, kaip akceptas, bus laikomi tik tuomet, kai akceptantas juos atliko siekdamas išreikšti sutikimą su oferta¹⁹⁰;

(iii) tam, kad oferento konkludentiniai veiksmai galėtų būti laikomi akceptu, akceptantas privalo būti atlikęs visus ofertoje nurodytus veiksmus¹⁹¹. Kaip antai *Carlill v Carbolic Smoke Ball Co Ltd* byloje ponia Carlill, siekdama gauti žadėtąjį atlygį, privalėjo ne tik nusipirkti ir tinkamai naudoti įmonės parduodamą prietaisą, bet ir susirgti gripu. Kaip matyti, pastarasis reikalavimas yra priešingas, galiojančiam kontinentinės teisės sistemos šalyse – jose yra leidžiama atlikti dalį privalomų veiksmų.

3.4. AKCEPTO ĮSIGALIOJIMAS, ATŠAUKIMAS IR PABAIGA

Kaip ir oferta, akceptas yra ypatingas valios išraiškos aktas, pasižymintis specifinėmis veikimo savybėmis, nuo kurių tiesiogiai priklauso sėkmingas sutarties sudarymas. Būtent šių ofertos savybių, t. y. akcepto įsigaliojimui ir atšaukimui bei pabaigai, yra skirtas šis darbo skyrius.

3.4.1. Akcepto įsigaliojimas

Remiantis CK 6.181 straipsnio 1 dalimi, „*Sutartis laikoma sudaryta nuo to momento, kai oferentas gauna akceptą, jeigu sutartyje nenumatyta ko kita*“. Taigi, kaip matyti, pagal bendrąją taisyklę, sutartis yra laikoma sudaryta tuomet, kai akceptas pasiekia oferentą. Savo ruožtu, pagal CK 6.173 straipsnio 2 dalį, „*Akceptas sukelia teisines pasekmes nuo to momento, kai jį gauna oferentas*“, t. y. akceptas įsigalioja, kai jis pasiekia oferentą. Iš to seka, jog, remiantis Lietuvos Respublikos CK nuostatomis, sutarties sudarymas ir sutarties sudarymo momentas yra tiesiogiai apibrėžti akcepto įsigaliojimo momentu. Tai lemia, jog atsižvelgiant į tai, ar akceptas privalo pasiekti oferentą, ar ne, sutartis yra laikoma sudaryta tik tuomet, kai, pagal CK 6.173 straipsnio 2 dalį, *akceptas pasiekia oferentą* arba kai, remiantis CK 6.173 straipsnio 3 dalimi, *akceptas yra išreikštas*.

Taigi, kaip yra matyti, teisė išskiria du skirtingus, tačiau tuos pačius padarinius lemiančius akcepto įsigaliojimo momentus, iš kurių kiekvienas turi skirtingas taikymo ir veikimo

¹⁸⁹ Richards P. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. P. 27.

¹⁹⁰ Ten pat.

¹⁹¹ Beale H. G., Bishop W. D. & Furmston M. P. Contract. Cases & Materials. New York: Oxford University Press, 2008. P. 14 – 16.

taisyklės. Visų pirma nagrinėtinas akcepto įsigaliojimas¹⁹², kurio momentas yra susietas su akcepto gavimu.

Taigi, remiantis CK 6.173 straipsnio 2 dalimi, *akceptas visuomet privalo pasiekti oferentą*. Šis reikalavimas lemia, jog akceptas yra laikomas įsigaliojusi tuo momentu, kai pastarąjį gauna oferentas. Kaip matyti, tokiu atveju oferentą akceptanto valia pasiekia tiesiogiai, o tiek oferentas, tiek akceptantas užtikrintai žino sutarties sudarymo momentą, kuris siejasi su akcepto įsigaliojimu (jeigu nėra nurodyta kitaip), be to, pats oferentas patenka į tvirtesnę poziciją, kadangi nuo akcepto įsigaliojimo akceptantas netenka teisės jo panaikinti.

Antrasis akcepto įsigaliojimo momentas, CK 6.173 straipsnio 3 dalyje apibrėžtas „*atitinkamų akceptanto valią reiškiančių veiksmų atlikimo*“ momentu, priešingai negu pirmasis, yra laikomas išimtinu iš bendrosios taisyklės, jog akceptas visuomet privalo pasiekti oferentą ir įsigalioja būtent gavimo momentu. Šio akcepto įsigaliojimo momento atžvilgiu galioja dvi taisyklės, reglamentuojančios konkliudentinių veiksmų ir tylėjimo įsigaliojimo momentą:

(i) *konkliudentinių veiksmų atveju* akceptas įsigalioja konkliudentinių veiksmų atlikimo momentu. Tai reiškia, jog ir pati sutartis yra laikoma sudaryta akceptantui atlikus atitinkamus konkliudentinius veiksmus, pavyzdžiui, akceptantui išplukdžius prekes oferentui arba pervedus į oferento banko sąskaitą tam tikrą sumą pinigų. Atsižvelgiant į tai, yra paminėtina M. I. Braginskio [35] pozicija, jog konkliudentinių veiksmų, kaip akcepto formos, atveju sutartis yra laikoma sudaryta tuo momentu, kai apie atliktus konkliudentinius veiksmus sužino oferentas¹⁹³. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog tokiu atveju akceptas taip pat įsigalioja, kai oferentas sužino apie konkliudentinių veiksmų atlikimo faktą. Įvertinę šią M. I. Braginskio poziciją, esame linkę su ja nesutikti. Pagrindas tam yra aplinkybės, jog: *pirma*, konkliudentiniai veiksmai yra laikomi išimtimi iš taisyklės, remiantis kuria akceptas visuomet privalo pasiekti oferentą. Tai lemia, jog savo esme ši išimtis palengvina šalių veiksmus ir suteikia jiems galimybę sudaryti sutartį paprastesniu būdu neatliekant tarpusavio komunikavimo veiksmų. Priešingu atveju, remiantis M. I. Braginskio, susiklostytų situacija, kuomet rezultatas išeina lygiai toks, kuomet akceptantas privalo pranešti oferentui apie savo sutikimą sudaryti sutartį. Kaip pavyzdį imkite situaciją, kai akceptantas sutikdamas su oferta išsiunčia prekes oferentui transportuojant

¹⁹² Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Rusijos Federacijos CK normos tiesiogiai neįtvirtina nuostatos, nuo kokio momento akceptas yra laikomas įsigaliojusi. Tačiau, manome, jog šį momentą galima nustatyti remiantis sisteminiu teisės normų analizės metodu išnagrinėjus Rusijos Federacijos CK 439 straipsnio bei 433 straipsnio nuostatas. Remiantis pastaruoju, sutartis yra laikoma sudaryta, kai oferentas gauna akceptą. Tuo tarpu 439 straipsnis nustato, jog tuo atveju, jeigu pranešimas apie akcepto atšaukimą pasiekė oferentą prieš gaunant akceptą arba kartu su juo, akceptas yra laikomas negautu. Šių straipsnių analizė leidžia daryti išvadą, jog akceptas įsigalioja nuo to momento, kai jį gauna oferentas. Šios išvados pagrindas yra aplinkybė, jog akceptas netenka teisės atšaukti akcepto, kai jį gauna oferentas, išskyrus, jeigu atšaukimas pasiekė ofertos adresatą kartu su akceptu. Tai reiškia, jog nuo momento, kai akceptą gauna oferentas, akceptantas nebegali pakeisti savo valios ir įtakoti akcepto. Savo ruožtu tai lemia, jog nuo šio momento akceptas yra laikomas įsigaliojusi ir lemiančius sutarties sudarymą.

¹⁹³ Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1. С. 206.

pastarąsias laivu. Taigi, remiantis M. I. Braginskio, šis momentas negali būti laikomas akcepto įsigaliojimo ir sutarties sudarymo momentu, kadangi oferentas dar nebus apie tai informuotas. Tokiu būdu akceptantas, siekdamas, jog sutartis būtų laikoma sudaryta nuo prekių išsiuntimo oferentui momento, būtų priverstas informuoti oferentą apie prekių išsiuntimo faktą, kadangi artimiausiu metu apie akceptanto atliktus konkludentinius veiksmus oferentas savarankiškai sužinotų tik pristačius prekes į uostą arba netgi tiesiai į jo buveinę – bet kokiu atveju ne prekių išsiuntimo momentu. Taigi, kaip matyti, sumodeliuotame atvejuje susiklosto situacija, kai akceptantas bet kokiu atveju privalo komunikuoti su oferentu, o tai yra bene identiška bendrajai taisyklei, jog akceptas visada privalo pasiekti oferentą; *antra*, remiantis nagrinėjama pozicija, sutarties sudarymas ir sudarymo momentas gali tapti neapibrėžtas. Pavyzdžiu gali būti situacija, kuomet sutikdamas su oferento pasiūlymu įsigyti tam tikrų prekių akceptantas perveda į pastarojo sąskaitą prekių apmokėjimui reikalingą pinigų sumą. Tačiau problema yra ta, jog oferentas ir akceptantas yra skirtingų valstybių rezidentai, o būtent tuo metu, kai akceptantas pervedė oferentui pinigus, oferentas, privatus juridinis asmuo, nevykdė veikos dėl valstybinės šventės minėjimo. Akivaizdu, jog oferento valdymo organai, veikiantys pastarojo vardu, nesužinotų apie atliktą pinigų pavedimą, kadangi įmonė tą dieną neveiktų. Iš to seka, jog, remiantis M. I. Braginski, sutartis būtų laikoma sudaryta ir akceptas būtų laikomas įsigaliojusių tik pirmą po valstybinės šventės oferento darbo dieną, o ne pavedimo atlikimo momentu. Kaip matyti, tokiu būdu akceptantas atsidurtų ganėtinai neaiškioje padėtyje – nebūdamas informuotas arba nežinodamas apie oferento valstybėje vykstančią valstybinę šventę, kurios proga yra skelbiama nedarbo dienos, akceptantas galėtų pagrįstai tikėtis, jog apie atliktą pavedimą oferentas sužinotų tą pačią dieną. Atsižvelgdamas į tai, jis laikytų, jog ir sutartis būtų laikoma sudaryta pavedimo atlikimo dieną. Tačiau, kaip atskleidžia pateiktas pavyzdys, situacija būtų visiškai kitokia. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, jog priešingos nei M. I. Braginskio nuomonės laikosi UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų kūrėjai, kurių nuomone akceptas yra laikomas įsigaliojusių nuo konkludentinių veiksmų atlikimo momento nepaisant to, ar oferentas yra ar nėra nedelsiant apie tai informuojamas¹⁹⁴;

(ii) nors Respublikos CK 6.173 straipsnio 3 dalyje konkludentinių veiksmų ir tylėjimo, kaip akcepto formų, įsigaliojimo momentas yra apibrėžtas identiškai, t. y. nuo „*atitinkamų akceptanto valią reiškiančių veiksmų atlikimo*“, vis dėlto laikomės nuomonės, jog toks teisinis reglamentavimas nėra tikslus. Pagrindas šiai išvadai yra aplinkybė, jog tylėjimas negali būti atliktas veiksmis, kaip tai yra įtvirtinta nurodytoje Lietuvos Respublikos CK nuostatoje

¹⁹⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // [žiūrėta 2010-08-30]. <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>. UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-23]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

„*reiškiančių veiksmų atlikimo*“. Juk tylėjimas nėra akivaizdi, t. y. asmens veiksmis objektyvuota asmens valios išraiška. Atsižvelgdami į tai, laikomės nuomonės, jog tylėjimo, kaip akcepto formos, atveju, sutartis yra laikoma sudaryta nuo ofertos gavimo momento. Atkreiptinas dėmesys, jog analogiškos pozicijos yra laikomasi teisės doktrinoje nurodant, jog tylėjimas, kaip akcepto forma, yra laikoma įsigaliojusia gavus ofertą, išskyrus atvejus, jeigu šalys yra susitariusios kitaip¹⁹⁵.

Atskirai aptariant *common law* teisinės sistemos specifiką akcepto įsigaliojimo atžvilgiu, visų pirma svarbu pabrėžti, jog šioje sistemoje vyrauja bendroji taisyklė, remiantis kuria, akceptas įsigalioja tik tuomet, kai jis pasiekia oferentą. Pastarosios pagrindu yra bylos *Holwell Securities Ltd v Hughes (1974)*¹⁹⁶ ir *Entores v Miles Far East Corporation (1955)*¹⁹⁷, kuriose teismai nurodė, kad tuo atveju, jeigu akceptas nepasiekė (nebuvo pateiktas) oferento, sutartis negali būti laikoma sudaryta. Tačiau papildomai yra pastebėtina, jog ši taisyklė vis dėlto turi išimtį, *common law* teisinės sistemos šalyse vadinamą pašto dėžutės taisykle (angl. „*mailbox rule*“). Ši taisyklė yra ypatinga tuo, jog tuo atveju, kai akceptas yra išsiunčiamas pasinaudojant pašto paslaugomis, yra laikoma, kad akceptas yra traktuojamas įsigaliojusi tuo momentu, kai akceptas yra įmetamas į pašto dėžutę arba perduodamas pašto skyriaus darbuotojui, įgaliotam gauti arba surinkti laiškus¹⁹⁸.

Įvertinus teisinį akcepto įsigaliojimo reglamentavimą, darytina išvada, jog akceptas ir sandoriai, kaip asmens valios išraiškos aktais, priešingai nei ofertos atveju, įsigaliojimo atžvilgiu turi tam tikrą bendrą bruožų, tačiau kartu turi šiuos asmens valios išraiškos aktus atribojančių skirtumų.

Siekiant pagrįsti pastarąją išvadą nurodytina, jog sandoris yra laikomas sudarytu nuo valios išreiškimo įstatymo nustatyta forma momento¹⁹⁹. Tai savo ruožtu reiškia, jog nuo sandorio sudarymo momento asmens valia, kuria yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas, yra laikoma sandoriu. Kaip buvo minėta, šia savybe oferta ir sandoriai nėra panašūs, kadangi, priešingai nei sandoriai, oferta įgauna teisinę galią tik nuo jos išviešinimo trečiajam šaliai. Įvertinus akcepto, kaip asmens valios išraiškos, formas ir jų įsigaliojimo momentus, teigtina, jog akcepto atveju analogiška situacija susidaro išreiškiant akceptą žodine ir rašytine formomis, kadangi, kaip buvo minėta, išreikštas šiomis formomis akceptas įsigalioja nuo

¹⁹⁵ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press, 2005. P. 230.

¹⁹⁶ Law Essays UK [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-09-08]. <<http://www.law-essays-uk.com/revision-area/contract-law/cases/holwell-securities-vs-hughes.php>>.

¹⁹⁷ Law Essays UK [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-09-08]. <<http://www.law-essays-uk.com/revision-area/contract-law/cases/entores-ltd-vs-miles-far-east-corp.php>>.

¹⁹⁸ Richards P. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. P. 37.

¹⁹⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 164.

to momento, kai jį gauna oferentas, t. y. oferentą pasiekia rašytinė arba žodinė akceptanto valios išraiška. Taigi, šių akcepto formų įsigaliojimo atžvilgiu, yra darytina išvada, jog tokios įsigaliojimo savybės nėra būdingos sandoriams ir yra vienas iš pagrindų atribojančių akceptą nuo sandorių.

Tačiau kartu yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog priešingai nei žodinė ir rašytinė akcepto formos, konkludentiniai veiksmai, kaip akcepto forma, yra laikomi įsigaliojusiais nuo jų atlikimo, t. y. nuo akcepto valios išraiškos momento, be to, išreiškus akceptą šia forma, priešingai nei žodinės ar rašytinės formų atveju, akcepto įsigaliojimas nėra priklausomas nuo jo išviešinimo trečiajai šaliai. Atsižvelgdami į tai, manome, jog šiuo aspektu sandorių ir akcepto, išreikšto konkludentiniais veiksmais, įsigaliojimas sutampa, kadangi sandoriai, kaip ir konkludentiniai veiksmai, yra laikomi sudarytais nuo asmens valios išraiškos momento.

3.4.2. Ofertos akceptavimo laikas ir pavėluotas akceptas

3.4.2.1. Ofertos akceptavimo laikas

CK 6.174 straipsnio 1 ir 2 dalys įtvirtina, jog „*Oferta turi būti akceptuojama per oferento nurodytą terminą, o kai jis nenurodytas, – per protingą terminą, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, tarp jų – ir į šalių naudojamų ryšio priemonių galimybes*“; „*Žodinė oferta turi būti akceptuojama nedelsiant, jeigu atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes nedarytina kitokia išvada*“. Nurodytina, jog UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.7 straipsnio ir Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 18 straipsnį 2 dalies nuostatos įtvirtina analogiškas nuostatas.

Kaip matyti, CK 6.174 straipsnio nuostatos priklausomai nuo ofertos formos ir jos turinio įtvirtina, jog oferta privalo būti akceptuota: (i) per konkretų nustatytą laiką, (ii) per protingą laiką arba (iii) žodinės ofertos atveju – nedelsiant.

Pirmuoju atveju susiklosto situacija, kuomet oferentas pasiūlyme sudaryti sutartį įtvirtina konkretų terminą, per kurį ofertą privalo būti akceptuota. Terminas gali būti apibrėžtas įvairiai: tam tikra kalendorine data, specialiu įvykiu, pavyzdžiui, Frankfurto Prekybos Muge, arba netgi neapibrėžtu momentu, pavyzdžiui, derliaus nuėmimo pradžia tam tikroje teritorijoje. Taigi, jeigu oferentas pasiūlyme sudaryti sutartį aiškiai nurodė, jog oferta privalo būti akceptuota iki 2010 metų rugsėjo mėnesio pirmos dienos, akceptantas, siekdamas sudaryti sutartį, priklausomai nuo akcepto formos: (i) privalo išsiųsti pareiškimą laiku, kad pastarasis pasiektų oferentą per akceptavimui skirtą laiką; (ii) privalo per ofertoje nurodytą akceptavimo laiką atlikti atitinkamus konkludentinius veiksmus, išreiškiančius sutikimą su oferta.

Antrasis ofertos akceptavimo terminas, t. y. *akceptavimas per protingą laiką*, yra ypatingas tuo, jog jis yra taikomas tuomet, kai ofertoje nėra nurodytas konkretus akceptavimo terminas²⁰⁰. Tokiu atveju akceptantas privalo akceptuoti ofertą per protingą terminą. Kaip matyti, junginys „protingas terminas“ yra akivaizdžiai vertinamojo pobūdžio ir priklauso nuo konkrečių aplinkybių, lemiančių, jog pastarąjį sudaro trys elementai: (i) laikas, per kurį oferta pasiekia akceptantą, (ii) laikas, per kurį akceptas pasiekia oferentą ir (iii) laikas, skirtas akceptantui priimti sprendimą dėl būsimos sutarties sudarymo. Pirmųjų dviejų trukmė, t. y. laikas per kurį oferta ir akceptas pasiekia jų adresatus, tiesiogiai priklauso nuo oferento pasirinkto tarpusavio komunikavimo būdo. Akivaizdu, jog tuo atveju, jeigu šalys komunikuoja paštu, „protingas terminas“ turėtų būti daug ilgesnis lyginant su situacija, kai šalys komunikuoja pasinaudodami telekomunikacijų galiniais įrenginiais arba elektroniniu paštu. Suprantama, jog trečiasis „protingo termino“ elementas yra priklausomas nuo didesnio ir sudėtingesnio rato aplinkybių nei naudojamas komunikavimo būdas. Šiuo atveju svarbiomis tampa tokios aplinkybės kaip būsimos sutarties dalykas, pats sutarties pobūdis ir rūšis, konsultacijos su teisininkais ir kitokios srities specialistais, įvairaus pobūdžio privalomi gauti valstybinių institucijų sutikimai (ypač tai yra svarbu konkurencijos teisės srityje), derybos su finansų institucijomis ir pan.. Akivaizdu, jog kuo kompleksiškesnė ir sudėtingesnė yra pasiūlytoji sudaryti sutartis, tuo ilgesnis yra sprendimo sudaryti sutartį procesas. Taigi, jeigu oferentas pasiūlyme sudaryti sutartį nenurodė akceptavimo termino, oferentas siekdamas sudaryti sutartį, priklausomai nuo akcepto formos: (i) privalo išsiųsti pareiškimą per protingą ofertai akceptuoti terminą; (ii) privalo per protingą terminą akceptuoti ofertą atlikti atitinkamus konkliudentinius veiksmus, išreiškiančius sutikimą su oferta.

Trečiasis akceptavimo terminas yra susijęs su žodine oferta. Kaip aiškiai įtvirtina CK 6.174 straipsnio 2 dalis, *žodinė oferta privalo būti akceptuota nedelsiant, jeigu oferentas nenurodė akceptavimo termino arba jeigu atsižvelgiant į aplinkybes nėra darytina kitokia išvada*. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog žodinė oferta visų pirma apima žodžius, išstartus *inter praesentes*, t. y. šalia esantiems asmenims. Tai reiškia, jog tarp ofertos pareiškimo ir jos pateikimo akceptantui praeina be galo trumpas laiko tarpas, skaičiuojamas netgi ne minutėmis, o sekundėmis. Manytina, jog būtent ši aplinkybė lemia, jog akceptas privalo būti pareiškiamas nedelsiant. Tačiau, kaip buvo nurodyta, oferentui yra suteikiama teisė nustatyti tam tikrą laiko tarpą apmąstymams, o akceptantui – pateikti sutikimą su oferta per tam tikrą laiko tarpą. Atkreiptinas dėmesys, jog pokalbis telefonu arba video telekonferencija taip pat patenka į šią kategoriją ir jiems yra taikomi tokie patys reikalavimai kaip ir atvejui, kuomet oferentas ir akceptantas yra vienas šalia kito.

²⁰⁰ UNILEX UNIDROIT Principles [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-12-11]. <<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13637&x=1>>.

3.4.2.2. Pavėluotas akceptas

Kaip buvo nurodyta, reikalavimo akceptuoti ofertą per tam skirtą laiką nepaisymas lemia tai, jog akceptas paprasčiausiai nebegali įsigaliooti ir tokiu būdu netenka savo teisinės galios sudaryti sutartį. Tačiau vis dėlto tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai teisės aktai įtvirtina galimybę ištaisyti šią nepalankią situaciją ir sudaryti siekiamą sutartį darydami išimtį iš taisyklės, jog pavėluotas akceptas yra laikomas negaliojančiu. Pastarąją išimtį reglamentuojančios nuostatos įtvirtina CK 6.176 straipsnio nuostatos²⁰¹, išskiriančios dvi situacijas: (i) kuomet akceptas yra pareiškiamas pasibaigus ofertos galiojimui ir (ii) kuomet akceptas yra gaunamas praėjus nustatytam terminui, tačiau iš laiško ar kito rašytinio pranešimo, kuriuo atsiunčiamas pavėluotas akceptas, galima nustatyti, jog jis išsiųstas laiku, ir normaliomis aplinkybėmis oferentas jį būtų gavęs laiku.

Kaip matyti, abi šios situacijos yra susijusios su pavėluotu akcepto gavimu, tačiau abi savo esme nėra vienodos, kadangi: pirmuoju atveju akceptantas išsiunčia akceptą oferentui arba atlieka akceptą išreiškiančius konkludentinius veiksmus *po to, kai ofertos galiojimo terminas yra pasibaigęs*; antruoju atveju akceptantas laiku išsiunčia laišką ar kitą rašytinį patvirtinimą dėl sutarties sudarymo, tačiau pastarasis yra gaunamas pavėluotai dėl ne nuo akceptanto priklausančių aplinkybių, pavyzdžiui, dėl netinkamai teikiamų pašto paslaugų, *force majeure* ar kt.

Visų pirma nagrinėtina pirmoji situacija, reglamentuota CK 6.176 straipsnio 1 dalyje, remiantis kuria, „*Pavėluotas akceptas galioja, jeigu oferentas nedelsdamas apie gavimą praneša akceptantui arba nusiunčia jam atitinkamą patvirtinimą*“. Įvykus aplinkybių, nurodytų pirmojo straipsnio dispozicijoje, visumai Lietuvos Respublikos CK suteikia oferentui teisę laikyti pavėluotą akceptą galiojančiu. Tačiau siekdamas pasinaudoti šia teise oferentas visų pirma privalo nedelsdamas informuoti akceptantą, jog nepaisant pavėluotai pareikšto akcepto, oferentas laiko akceptą galiojančiu ir siekia jo pagrindu užbaigti sutarties sudarymą su akceptantu. Kaip matyti, tokiais savo veiksmais oferentas tarsi „išgydo“ akceptanto akceptą grąžindamas jam teisės aktų suteikiamą teisę sudaryti sutartį.

Šio teisinio reglamentavimo atžvilgiu yra labai svarbu atkreipti dėmesį į sutarties sudarymo momentą – pirmojoje situacijoje sutartis bus laikoma sudaryta ne tuo momentu, kuomet oferentas informuos akceptantą apie savo valią sudaryti abipusį susitarimą ir laikyti akceptą galiojančiu, tačiau tuomet, kai oferentą pasiekė pavėluotas akceptas²⁰². Iš čia seka

²⁰¹ UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.9 straipsnio ir Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 21 straipsnį nuostatos įtvirtina analogiška teisinį reglamentavimą.

²⁰² Schlechtriem P. and Schwenger I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 254.

išvada, jog sutarties sudarymo momentas veikia retrospektyviai nepaisant to, jog faktiškai akcepto gavimo momentu jis jau buvo negaliojantis. Ši aplinkybė lemia, jog situacijoje, kuomet oferentas gaus pavėluotą akceptą paštu ar kitokia ryšio priemone, sutartis bus laikoma sudaryta būtent tuo metu, kai oferentas gavo pastarąjį akceptą, o situacijoje, kuomet oferentas sužinos apie akceptanto pavėluotai atliktus konkliudentinius veiksmus, išreiškiančius sutikimą su oferta, sutartis bus laikoma sudaryta būtent konkliudentinių veiksmų atlikimo momentu, o ne akceptanto informavimo momentu²⁰³.

CK 6.176 straipsnio 2 dalis įtvirtina, jog „*Kai iš laiško ar kito rašytinio pranešimo, kuriuo atsiunčiamas pavėluotas akceptas, galima nustatyti, jog jis išsiųstas laiku, ir normaliomis aplinkybėmis oferentas jį būtų gavęs laiku, tai pavėluotas akceptas laikomas galiojančiu, jeigu oferentas nedelsdamas nepraneša akceptantui, kad jo oferta neteko galios*“. Taigi, kaip matyti, priešingai nei pirmoji išimtis, antroji yra susijusi su situacija, kuomet akceptanto sutikimas sudaryti sutartį yra gaunamas pavėluotai dėl ne nuo akceptanto priklausančių aplinkybių. Tokiu atveju, pagal Lietuvos Respublikos CK nuostatas, akceptas yra laikomas galiojančiu nepaisant to, jog ofertoje nustatytas akceptavimo laikas jau yra pasibaigęs. Tačiau vėlgi, kaip ir pirmuoju atveju, akcepto galiojimas priklauso nuo oferento, kuris turi teisę pranešęs, jog laiko akceptą negaliojančiu, užkirsti kelią pavėluotai gauto akcepto įsigaliojimui.

Taigi apibendrinus aukščiau nagrinėtas situacijas, galima daryti pastebėjimą, jog jų abiejų teisinis reguliavimas yra ganėtinai panašus: (i) abiejuose atvejuose teisė spręsti dėl akcepto galiojimo priklauso oferentui; (ii) tiek pirmame, tiek antrame, oferentas turi pareigą informuoti akceptantą dėl savo sprendimo laikyti akceptą galiojančiu; (iii) abiem atvejais sutarties sudarymo momentas veiks retrospektyviai. Tačiau tuo pačiu šis teisinis reguliavimas turi ryškių skirtumų: (i) abiem atvejais faktinės aplinkybės, kurių visumai esant yra taikomas nagrinėjamas teisinis reguliavimas, yra skirtingos; (ii) kaip buvo minėta, antrasis atvejis yra ypatingas tuo, jog jis yra taikomas tik tuomet, kai oferentas gauna rašytinį akceptanto sutikimą su oferta – priešingai nei pirmuoju atveju, pastarasis negali būti taikomas oferentui sužinojus apie pavėluotai atliktus konkliudentinius veiksmus, išreiškiančius sutikimą sudaryti sutartį.

Išanalizavus ir įvertinus oferentui suteikimą galimybę pavėluotą, t. y. nebegaliojančią, akceptą traktuoti kaip galiojančią ir tokiu būdu suteikti jam prarastą teisinę galią, teigtina, jog pastarųjų akcepto savybių atžvilgiu akceptas ir sandoriai negali būti tapatinami. Juk traktuojant akceptą kaip vienašalį sandorį susidarytų situacija, kuomet trečioji šalis, kuriai yra dresuotas vienašalis sandoris, pasibaigus šio sandorio galiojimui pranešusi, jog laiko sandorį galiojančiu, vienašališkai atnaujintų šio sandorio teisinę. Tokiu būdu, pavyzdžiui, įgaliojime arba garantijoje

²⁰³ Schlechtriem P. and Schwenzer I. Commentary on The UN Convention on The International Sale of Goods (CISG). Second (English) Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2005. P. 255.

įtvirtintas galiojimo terminas negalėtų riboti įgaliotinio arba kreditoriaus teisių, įtvirtintų šiuose sandoriuose: pasibaigus galiojimo terminui įgaliotinis vis tiek vykdytų jam įgaliojimu suteiktus veiksmus, o kreditorius nepaisant garantijos termino pabaigos turėtų teisę pasinaudoti suteiktu prievolės įvykdymo užtikrinimu. Akivaizdu, jog vienašaliams sandoriams tokios savybės negali būdingos, kadangi ši sandorių rūšis yra išskirtinai susijusi su jos šalimi, kuri sudarydama sandorį išreiškia tik jos vienos valią ir savo turimų teisių pagrindu sukuria civilinį teisinį santykį. Iš to seka, jog tretysis asmuo niekaip negali atnaujinti kito asmens vienašalio sandorio galiojimo, kadangi tokiu sandoriu nėra išreiškiama trečiojo asmens valia, be to, tretysis asmuo neturi vienašalio sandorio šaliai priklausančių teisių, kurių pagrindu ir yra sudaromas vienašalis sandoris. Kiekvienu atveju siekdama atnaujinti pasibaigusį sandorį jo šalis privalo sudaryti jį iš naujo.

3.4.3. Akcepto atšaukimas

Savo specifika akcepto atšaukimo teisinis reguliavimas yra ganėtinai paprastas ir panašus ofertos atšaukimui. Pagal Lietuvos Respublikos CK „*Akceptas netenka galios, jeigu pranešimą apie jo atšaukimą oferentas gauna anksčiau arba tuo pačiu momentu, kai akceptas įsigalioja*“. Toks teisinis reguliavimas leidžia daryti išvadą, jog akceptas, kaip akceptanto valios išraiška, gali būti atšauktas, kai (i) jo atšaukimą oferentas gauna anksčiau nei patį akceptą, arba (ii) kai jo atšaukimą oferentas gauna kartu su pačiu akceptu.

Žvelgiant į šį teisinį reguliavimą iš praktinės pusės yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog visa apimti akcepto atšaukimas veikia tik rašytinio akcepto pasinaudojant pašto paslaugomis išsiuntimo atveju, kadangi tarp išsiuntimo ir jo gavimo momento praeina ganėtinai ilgas laiko tarpas. O, kaip žinia, tokiu atveju oferentui yra daug paprasčiau pakeisti savo nuomonę ir pranešti apie sprendimą nebesudaryti sutartį atšaukiant akceptą. Deja, tačiau kitais atvejais ofertos atšaukimas yra ribotas:

(i) tylėjimo, kaip akcepto formos atveju, yra žinoma, jog sutartis yra laikoma sudaryta nuo to momento, kai akceptantas gauna ofertą. Atsižvelgiant į tai yra darytina akivaizdi išvada, jog tokiu atveju akceptantas niekaip negali atšaukti savo akcepto, kadangi faktiškai jis nepasiekia oferento. Tačiau šioje situacijoje yra galima išimtis, kuomet tylėjimas yra laikomas akceptu tik po tam tikro laiko, t. y. kai tylėjimas tampa akceptu pasibaigus atitinkamam laiko terminui, jeigu per jį akceptantas nepareiškė nesutikimo su oferta;

(ii) kaip buvo nurodyta, akceptantui atlikus atitinkamus konkliudentinius veiksmus, išreiškiančius sutikimą su oferta, yra laikoma, jog akceptas įsigaliojo konkliudentinių veiksmų atlikimo momentu. Tai reiškia, jog teoriškai akceptantas neturi galimybės atšaukti savo išreikšto

akcepto, kadangi jis jau yra laikomas įsigaliojusių, pavyzdžiui, kuomet sutikdamas su oferta akceptantas perveda oferentui pinigus už prekes. Tačiau žvelgiant iš kitos pusės, pavyzdžiui, kuomet sutikimas su oferta yra išreiškiamas išsiunčiant prekes oferentui laivu, akceptantas vis dėlto turi galimybę „atšaukti akceptą“. Tai jis gali padaryti paprasčiausiai nurodęs laivui grįžti atgal arba nuplukdyti jas į uostą, nesusijusį su oferentu;

(iii) žodinės ofertos atveju teisinis reguliavimas reikalauja, jog pastaroji būtų akceptuojama iškart. Būtent tai lemia, jog akceptas privalo būti išreiškiamas iškart ir pasiekia oferentą taip pat iškart. Tai savo ruožtu reiškia, jog jo atšaukimo galimybės nėra, kadangi vos tik išreikštas jis iškart pasiekia oferentą ir yra laikomas įsigaliojusių.

Išanalizavus ir įvertinus akcepto atšaukimą reglamentuojančias nuostatas, teigtina, jog vienašalių sandorių šalims, kaip ir akceptantui, yra suteikiama teisė panaikinti sudarytąjį sandorį, pavyzdžiui, pagal CK 2.146 straipsnio 1 dalį, „*Įgaliotojas turi teisę bet kada panaikinti įgaliojimą...*“; CK 2.184 straipsnio 1 dalies 1 punktas įtvirtina, jog „*prokūra pasibaigia, kai atstovaujamasis ją atšaukia*“, t. y. panaikina; CK 5.35 straipsnio 1 dalis nurodo, jog „*Testatorius turi teisę savo sudarytą testamentą bet kada pakeisti, papildyti ar panaikinti, sudarydamas naują testamentą, arba jo nesudaryti*“. Remiantis šiuo yra teigtina, jog akceptui ir sandoriams, kaip asmens valios išraiškos aktams, yra būdinga galimybė juos panaikinti.

IŠVADOS

Darbe iškelta hipotezė pasitvirtino – oferta ir akceptas nėra laikytini vienašaliais sandoriais.

1. Sandoris – tai sąmoningas *asmens valios išraiškos aktas*, nukreiptas į konkrečių teisinių padarinių sukėlimą. Sandorio *esmę sudaro asmens valios išraiška*, išreiškiama tikintis konkretaus teisinio rezultato, t. y. civilinių teisių ir pareigų sukūrimo, pakeitimo arba panaikinimo. Ši sandorio savybė lemia, jog sandoris yra teisių ir pareigų šaltinis bei juridinis faktas, kuriuo pagrindu tarp asmenų atsiranda, pasikeičia arba pasibaigia civiliniai teisiniai santykiai. Remiantis šia išvada, siūloma keisti Lietuvos Respublikos CK 1.63 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą sandorio definiciją, pagal kurią sandoriai yra įvardijami kaip *asmenų veiksmai*. Pagrindas laikyti sandoriu ne veiksmus, o asmens valios išraišką yra tai, jog veiksmai yra laikytini viena iš sandorio, kaip asmens valios išraiškos, formų, be to, sandorio įvardijimas kaip veiksmo yra netikslus taip pat dėl to, jog, priešingai nei asmens valios išraiška, veiksmai negali būti rašytinės ir tylėjimo formos.

2. Tiek ofertą ir akceptą, tiek sandorius sieja tam tikros bendros savybės, įskaitant, bet neapsiribojant: *pirma*, oferta ir akceptas bei sandoriai yra asmens valios išraiškos aktai, kuriais yra išreiškiama jų šalių valia dėl konkretaus tikslo; *antra*, sandoriai, kaip ir oferta bei akceptas, gali būti išreikšti žodžiu, raštu, konkludentiniais veiksmais bei, ypatingais atvejais, tylėjimu; *trečia*, ir oferta su akceptu, ir sandoriai tarp civilinių teisinių santykių dalyvių sukuria tarpusavio ryšius.

3. Nepaisant ofertą ir akceptą su sandoriais siejančių tam tikrų bendrų savybių, atlikto tyrimo pagrindu nustatyti šie ofertos ir akcepto bei sandorių skirtumai, sudarantys prielaidas išvadai, kad ofertos ir akcepto ir sandorių teisinė prigimtis yra skirtinga:

3.1. ofertą ir akceptą nuo sandorių skiria šiais asmens valios išraiškos aktais siekiamas pasiekti tikslas. Priešingai nei sandoriais, oferta ir akceptu nėra siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas. Pagrindinis ofertos ir akcepto tikslas yra oferento ir akceptanto valios išreiškimas siekiant išviešinti norą pasiūlyti sudaryti sutartį ir išviešinti norą sutikti su oferento pasiūlymu sudaryti sutartį;

3.2. priešingai nei oferta, sandoriai negali sukurti civilinių teisinių santykių tarp sandorio šalies ir neapibrėžto rato subjektų;

3.3. priešingai nei ofertos ir akcepto atveju, sandorių teisinės galios įgijimas nepriklauso nuo šių asmens valios išraiškos aktų pavištinimo tretiesiems asmenims, t. y. asmens valios išraiška yra laikoma sandoriu ne nuo jos pateikimo trečiajam asmeniui, o nuo jos išraiškos įstatymo nustatyta forma momento. Tuo tarpu oferta ir akceptas pagal

bendrają taisyklę yra laikomi įsigaliojusiais nuo to momento, kai jie pasiekia savo adresatus;

- 3.4. priešingai nei ofertos atveju, vienašalių sandorių galiojimas nėra priklausomas nuo sandorio šalies ar asmens, kuriam vienašaliu sandoriu yra sukuriamos, pakeičiamos arba panaikinamos civilinės teisės ir pareigos, teisinio statuso pakitimo, t. y. tapimo neveiksniais arba bankroto bylos šiems subjektams iškėlimo;
- 3.5. vienašaliams sandoriams nėra būdinga akcepto savybė, kurios pagrindu oferentas, gavęs pavėluotą ir šiuo pagrindu nebegaliojantį akceptą, įspėjęs akceptantą, turi teisę laikyti akceptą galiojančiu ir tokiu būdu vienašališkai atnaujinti akcepto teisinę galią, t. y. pasibaigus vienašalio sandorio galiojimui trečioji šalis, įspėjusi sandorio šalį, neturi teisės vienašališkai atnaujintų jo galiojimą;
- 3.6. ofertos ir akcepto pagrindu tarp oferento ir akceptanto susikūrę ryšiai negali būti laikomi civiliniu teisiniu santykiu;
- 3.7. oferta ir akceptas yra lankstaus pobūdžio sutarties sudarymo procese naudojami instrumentai, kuriais yra siekiama suderinti šalių valią siekiant sudaryti vieną bendrą valios išraiškos aktą, o ne vienašališkai sukurti šalių elgesio ribas ir elgesio modelį;
- 3.8. vienašalių sandorių, sukuriančių teisinius santykius, savybė, remiantis kuria tokie sandoriai yra naudojimosi subjektinėmis teisėmis išraiška, kurios pagrindu jos šalis suteikia teises arba nustato pareigas tretiesiems asmenims ir kartu gali nustatyti pareigas sau, nėra būdinga ofertai ir akceptui;

4. Oferta – tai teisės aktuose įtvirtintų griežtų individualizuojančių požymių turintis teisiškai reikšmingas vienašalis asmens valios išraiškos aktas, kuriuo oferentas paviešina savo valią akceptantui siekdamas sudaryti abipusius teisinius santykius reglamentuosiantį susitarimą ir kartu inicijuoja sutarties sudarymo procesą.

5. Akceptas – tai teisiškai reikšmingas vienašalis asmens valios išraiškos aktas, privalantis atitikti griežtus ne tik teisės aktuose, tačiau ir ofertoje įtvirtintus reikalavimus, kuriuo akceptantas išreiškia savo valią oferentui patvirtindamas, jog jam yra priimtina pastarojo valia, ir užbaigia bendros sutarties šalių valios derinimo procesą.

6. Savo teisine prigimtimi oferta ir akceptas – *tai išskirtinai su sutarties sudarymu susiję procedūriniai veiksmai, tarp jų šalių sukuriantys procedūrinius teisinius santykius, ir savo prigimtimi esantys teisiškai reikšmingų vienašalių aktų atmaina, kuria yra apibrėžiama sutarties sudarymo procedūra, ir kurių pagrindu yra pasiekiamas suderintos vieningos šalių valios rezultatas (sutartis), kuriuo yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilinius teisinius*

santykius. Šiuo pagrindu oferta ir akceptas yra išskirtini į *sui generis* juridinių faktų, išskirtinai susijusių su sutarties sudarymo procedūra, rūšį.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Pakeisti CK 1.63 straipsnio 1 dalies formuluotę „*Sandoriais laikomi asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas*“ į: „*Sandoriu yra laikoma asmens valios išraiška, kuria siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas.*“

2. Atsižvelgiant į tai, jog CK 6.173 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtintas vienodas tylėjimo ir konkludentinių veiksmų, kaip akcepto formų, įsigaliojimo momentas, be to, yra įtvirtinta teisė oferteje numatyti galimybę ją akceptuoti tylėjimu:

(i) pakeisti CK 6.173 straipsnio 3 dalies formuluotę į: „*Jeigu oferteje yra numatyta galimybė ją akceptuoti atliekant sutikimą išreiškiančius veiksmus nepranešant apie tai oferentui arba tokia išvada darytina atsižvelgiant į egzistuojančius šalių santykius arba papročius, tai akceptas laikomas įsigaliojusių nuo atitinkamų akceptanto valių reiškiančių veiksmų atlikimo*“;

ir

(ii) papildyti CK 6.173 straipsnį 4 dalimi įtvirtinant, jog: „*Jeigu galimybė akceptuoti ofertą tylėjimu yra numatyta abipusiu šalių susitarimu nepranešant apie tai oferentui arba tokia išvada darytina atsižvelgiant į egzistuojančius šalių santykius arba papročius, tai akceptas laikomas įsigaliojusių nuo ofertos gavimo momento*“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminiai aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262.
- 2) Das Bürgerliche Gesetzbuch [interaktyvus] // <<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/bgb/gesamt.pdf>>.
- 3) Гражданский кодекс Российской Федерации [interaktyvus] // <<http://www.gzkodeks.ru/>>.
- 4) Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr.102-2283.
- 5) UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts [interaktyvus] // <<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>>.

Specialioji literatūra:

- 6) Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006.
- 7) Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.
- 8) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos / V. Mikelėnas., A. Vileita, A. Taminskas. Vilnius: Justitia, 2001.
- 9) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys / Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V. ir kt. Vilnius: Justitia, 2002.
- 10) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė / red. V. Mikelėnas. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.
- 11) Mikelėnas V. Sandorių negaliojimo instituto taikymas teismų praktikoje (1) // Justitia. 2006, Nr. 4 (62), p. 2-8.
- 12) Mizaras V., Vileita A., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009.
- 13) Monginaitė L. Įvadas į psichologiją. Mokomoji knyga. Vilnius: VGTU leidykla „Technika“, 2005.
- 14) Vitkevičius P. S. Civilinės teisės normų ir civilinių teisinių santykių teisinio reglamentavimo problemos // Teisė. 2004, Nr. 51.
- 15) Zweigert K. ir Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001.

- 16) Clarke P., Clarke J. and Zhou M. Contract Law. Commentaries, Cases and Perspectives. New York: Oxford University Press, 2008.
- 17) Beale H. G., Bishop W. D. & Furmston M. P. Contract. Cases & Materials. New York: Oxford University Press, 2008.
- 18) Brox H. Allgemeiner Teil des BGB. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2004.
- 19) Koffman L. and Macdonald E. The Law of Contract. New York: Oxford University Press, 2007.
- 20) Larenz K. und Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. München: C. H. Beck Verlag, 1997.
- 21) McIntyre E. Business Law. Harlow: Pearson Education, 2008.
- 22) Mckendrick E. Contract Law. Text, Cases and Materials. New York: Oxford University Press, 2008.
- 23) Medicus D. Allgemeiner Teil des BGB. Heidelberg: Müller (C. F.), 2006.
- 24) Murphy R. Contract Law-The Fundamentals. London: Sweet & Maxwell, 2008.
- 25) Müller C. F. Zivilrecht nach Anspruchsgrundlagen: BGB Allgemeiner Teil und gesamtes Schuldrecht mit Nebengesetzen. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 1999.
- 26) O'Sullivan J. and Hilliard J. The Law of Contract. New York: Oxford University Press, 2008.
- 27) Richards P. Law of Contract. Edinburg: Pearson Education Limited, 2006.
- 28) Stone R. The Modern Law of Contract. London: Cavendish Publishing Limited, 2005.
- 29) Schlechtriem P. and Schwenger I. Commentary On The UN Convention On The International Sale Of Goods (CISG). New York: Oxford University Press, 2005.
- 30) Taylor R. and Taylor D. Contract Law. New York: Oxford University Press, 2007.
- 31) The Oxford Handbook of Comparative Law / red. Reimann M. and Zimmermann R. New York: Oxford University Press, 2006.
- 32) Vogenauer S. and Kleinheisterkamp J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). New York: Oxford University Press, 2009.
- 33) Zweigert K. and Kötz H. Introduction to Comparative Law. New York: Oxford University Press, 1998.
- 34) Алексеев С. С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования. Антология уральской цивилистики. Москва: Статут, 2001.
- 35) Брагинский М. И., Витренский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 2007. Т. 1.
- 36) Гомола А. И. Гражданское право. Москва: Академия, 2003.
- 37) Гражданское право / ред. А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой. Смоленск: Проспект, 1999. Т. 1.

- 38) Гражданское право / ред. Е. А. Суханов. Москва: Волтерс Клувер, 2007. Т. 1.
- 39) Гражданское право / ред. З. И. Цыбуленко. Москва: Юристъ, 2000.
- 40) Гуев А. Н. Гражданское право. Учебник. Москва: ИНФРА-М, 2003. Т. 1.
- 41) Иоффе О. С. Избранные труды. Санкт-Петербург: Юридически центр Пресс, 2003. Т. 2.
- 42) Красавчиков О. А. Юридические факты в советском гражданском праве. Москва: Госюриздат, 1958.
- 43) М. Ю. Савельева. Гражданско-правовая конструкция договора: вопросы теории и практики // Российский судья. 2007. Nr. 11.
- 44) Российское гражданское право / ред. З. Г. Крыловой и З. П. Гаврилова Москва: АО "Центр ЮрИнфоР", 2001.
- 45) Ю. П. Егоров. Видовая Дифференциация Сделок // ВЕСТНИК. 2004, Nr. 9.

Elektroniniai šaltiniai:

- 46) Pakalniškio V. Paveldėjimo teisė.
<<http://www3.mruni.eu/~vypaka/dokumentai/Paveldejimas.ppt>>.
- 47) Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat. <<http://www.globalsaleslaw.org>>.
- 48) Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods prepared by the Secretariat . <http://www.uncitral.org/pdf/a_conf.97_5-ocred.pdf>.
- 49) British and Irish Legal Information Institute. <<http://www.bailii.org>>.
- 50) Law Essays UK. <<http://www.law-essays-uk.com/revision-area/contract-law/cases/>>.
- 51) UNILEX UNIDROIT Principles <<http://www.unilex.info>>.
- 52) University of Leeds. <<http://www.leeds.ac.uk/law/>>.
- 53) Понятие односторонних сделок в российском гражданском праве
<http://science.ncstu.ru/conf/past/2009/region13/theses/phil_hist_jur/011.pdf/file_download>.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys:

- 54) LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario mėn. 5 d. nutartis civ. b. A. L. v. Uždaroji akcinė bendrovė „Šiaulių dujotiekio statyba“ ir E. S., Nr. 3K-3-214/2003, kat. 15.2.2.6; 15.2.2.7; 16.3.1.2.
- 55) LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo mėn. 3 d. nutartis civ. b. A. K. ir UAB „Kriptonika“ v. I. D. (I. D.), A. D., V. P. (V. P.), UAB „Ashburn International“, UAB „Penki kontinentai“, Nr. 3K-3-135/2008, kat. 27.3.2.1; 110.5.

- 56) LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. birželio mėn. 25 d. nutartis civ. b. *A. G. v. D. G., A. G.*, Nr. 3K-3-337/2008, kat. 114.8.2.
- 57) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. vasario mėn. 5 d. nutartis civ. b. *E. Z. v. I. Z.*, Nr. 3K-3-47/2009, kat. 34.5; 21.1.
- 58) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 5 d. civ. b. *V. G. v. R. G., M. G.*, Nr. 3K-3-168/2009, kat. 42.5; 27.3.2.1; 42.6; 114.1.
- 59) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės mėn. 27 d. nutartis civ. b. *UAB „Luidas“ v. UAB „Baltijos laikas“*, Nr. 3K-3-219/2009, kat. 52.3, 114.4, 116.1.
- 60) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo mėn. 28 d. nutartis civ. b. *E. M., J. S., S. S. v. G. S., A. N.*, Nr. 3K-7-288/2009, kat. 21.4.1.4; 30.9.1; 42.8.
- 61) LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio mėn. 15 d. civ. b. *J. M., B. M. v. Ž. N., R. N.*, Nr. 3K-3-440/2009, kat. 21.4.

Lietuvos apeliacinio teismo nutarys:

- 62) LApT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio mėn. 2 d. nutartis civ. b. *UAB „Eurocom“ v. UAB „Balteko“*, Nr. 2A-362/2005, kat. 35.4; 54.1.

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe atskleidžiama ofertos ir akcepto, kaip asmens valios išraiškos aktų, teisinė prigimtis. Kadangi teisės doktrinoje ir teismų praktikoje oferta ir akceptas yra prilyginami vienašaliams sandoriams, darbe oferta ir akceptas yra analizuojami sandorių ir vienos iš jų rūšies, t. y. vienašalių sandorių, atžvilgiu. Pirmajame darbo skyriuje analizuojama asmens valia ir jos išraiška bei prieinama išvados, jog bendraja prasme, nevertinant ofertos ir akcepto teisinės prigimties, oferta ir akceptas yra laikytini sąmoninga į konkretų tikslą nukreipta asmens valios išraiška. Be to, yra prieinama išvados, jog sandoriais yra tikslingiau laikyti ne asmens veiksmus, tačiau asmens valios išraišką, kuria yra siekiama sukurti, pakeisti arba panaikinti civilines teises ir pareigas. Antrajame ir trečiajame darbo skyriuose yra tiriama ir analizuojama ofertos ir akcepto samprata, šiems asmens valios išraiškos aktam būdingos savybės bei jų veikimo specifika. Kartu pastarieji aspektai yra vertinami sandoriams būdingų savybių kontekste, o padarytų išvadų pagrindu formuojama pozicija dėl teisinės ofertos ir akcepto prigimties.

Atlikto tyrimo pagrindu darbe iškelta hipotezė, remiantis kuria oferta ir akceptas nelaikytini vienašaliais sandoriais, pasitvirtino. Savo teisine prigimtimi oferta ir akceptas – tai išskirtinai su sutarties sudarymu susiję asmens valios išraiškos aktai, tarp jų šalių sukuriantys procedūrinius teisinius santykius, ir savo prigimtimi esantys teisiškai reikšmingų vienašalių aktų atmaina, kuria yra apibrėžiama sutarties sudarymo procedūra, ir kurių pagrindu yra pasiekiamas suderintos vieningos šalių valios rezultatas, kuriuo yra siekiama sukurti, pakeičiami arba panaikinami civiliniai teisiniai santykiai.

SUMMARY

The research object of this paper is the legal nature offer and acceptance, as an expression of will of a person. Since the legal doctrine and judicial practice treat offer and acceptance as an unilateral transaction, offer and acceptance are analyzed with regard to the transactions and one of their kind – unilateral transactions. The first chapter analyses the person's will and its expression, and concludes that in the common sense, regardless of the legal nature of the offer and acceptance, offer and acceptance are to be regarded as a conscious expression of the will aimed at a specific legal consequence. Furthermore, it is concluded that it is not appropriate to treat the transaction as an action of a person. Contrarily transaction should be regarded as the expression of the will, intended to create, modify or repeal civil rights and obligations. The second and third sections analyze the concept of offer and acceptance, their individual characteristics and functional performance. At the same time the latter aspects are assessed with the characteristics inherent to the transactions. On the basis of the analysis made conclusions are used to form position regarding the legal nature of the offer and acceptance.

The hypothesis of the master thesis regarding which the offer and acceptance can not be considered as a unilateral transaction, has been confirmed. By its legal nature, the offer and acceptance are unique will expression acts coherent with the contract formation procedure, which create legal procedural relations between the parties of the agreement and which are considered as a legally significant modification of unilateral acts aimed to define the contract formation procedure and match the will of the contract parties.

KAZIMIERAS KARPICKIS

**OFERTA IR AKCEPTAS KAIP ŠALIŲ VALIOS SUDARYTI SUTARTĮ IŠRAIŠKA –
TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI**

**OFFER AND ACCEPTANCE AS AN EXPRESSION OF THE WILL OF THE PARTIES
TO FORM THE CONTRACT– THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS**

Darbas baigtas 2010 m. gruodžio mėn. 20 d.

Kazimieras Karpickis

El. p.: karpickis.k@gmail.com